

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ
KATEDRA PEDAGOGIKY

**HODNOCENÍ ČINNOSTI SALESIÁNSKÝCH
STŘEDISEK MLÁDEŽE V PLZNI A REGENSBURGU
V OBLASTI SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÝCH JEVŮ**

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Bc. Eva Turková

Sociální politika a sociální práce, obor sociální práce

Vedoucí práce: Mgr. Radomír Bednář

Plzeň, 2014

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

Plzeň, 15. dubna 2014

.....
vlastnoruční podpis

Poděkování

Děkuji svému vedoucímu diplomové práce Mgr. Radomíru Bednářovi za podnětné rady a připomínky a za čas, který mi při odborném vedení mé diplomové práce věnoval.

Děkuji P. Jiřímu Balášovi SDB a P. Güntheru Wendelovi SDB za pomoc při vyhledávání všech podkladů potřebných pro tuto práci.

Děkuji všem zaměstnancům Salesiánského střediska mládeže v Plzni a střediska Don Bosco Zentrum v Regensburgu za jejich ochotu při předávání informací.

Děkuji všem salesiánům za to, že dokáží vytvořit pro mladé lidi bezpečné prostředí pro trávení volného času.

A v neposlední řadě děkuji všem respondentům za spolupráci, za jejich poznatky, postřehy a připomínky, které jsem využila v praktické části své diplomové práce.

OBSAH

ÚVOD	6
1 ADOLESCENCE	9
1.1 NOVÁ GENERACE ADOLESCENTŮ A JEJICH RIZIKOVÉ CHOVÁNÍ.....	10
1.2 VÝZNAM A RIZIKA VRSTEVNICKÝCH SKUPIN PRO ADOLESCENTY.....	13
2 VOLNOČASOVÉ AKTIVITY	16
2.1 DEFINICE POJMU VOLNÝ ČAS	16
2.2 FUNKCE VOLNÉHO ČASU	18
2.3 ZAŘÍZENÍ PRO TRÁVENÍ VOLNÉHO ČASU	18
2.4 ÚMLUVA OSN O PRÁVECH DÍTĚTE	20
2.5 VÝZKUMY O TRÁVENÍ VOLNÉHO ČASU DĚTÍ A MLÁDEŽE.....	21
2.5 SOCIÁLNÍ PRÁCE S MLÁDEŽÍ	22
3 SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÉ JEVY U MLÁDEŽE	23
3.1 SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÉ JEVY	23
3.1.1 Rizikové chování a závislost.....	24
3.2 NEJZÁVAŽNĚJŠÍ AKTUÁLNÍ PROBLÉMY	25
3.2.1 Záškoláctví.....	27
3.2.2 Kriminalita.....	28
3.2.3 Nadměrná konzumace alkoholu a dalších návykových látek.....	29
3.2.4 Krize identity.....	31
3.3 PREVENCE SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÝCH JEVŮ	32
4 SALESIÁNSKÁ STŘEDISKA MLÁDEŽE	35
4.1 SALESIÁNI DONA BOSCA	35
4.2 PREVENTIVNÍ VÝCHOVNÝ SYSTÉM.....	38
4.3 SALESIÁNSKÝ ČTYŘLÍSTEK	40
4.4 SALESIÁNSKÉ STŘEDISKO MLÁDEŽE V PLZNI.....	41
4.5 DON BOSCO ZENTRUM V REGENSBURGU	42
4.6 NÍZKOPRAHOVÁ ZAŘÍZENÍ PRO DĚTI A MLÁDEŽ	43
4.6.1 Otevřené a nízkoprahové kluby.....	44
5 METODIKA VÝZKUMU	48
5.1 CÍLE VÝZKUMU	48
5.2 POUŽITÉ VÝZKUMNÉ METODY	49
5.2.1 Polostrukturované rozhovory.....	49
5.2.2 Pozorování.....	50
5.2.3 Analýza dokumentů.....	51

5.3 REALIZACE VÝZKUMU	52
5.3.1 Výzkumný vzorek	52
5.3.2 Výzkumné otázky	53
5.4 ETICKÉ ASPEKTY VÝZKUMU A ROLE VÝZKUMNÍKA	54
6 INTERPRETACE VÝSLEDKŮ	56
6.1 ROZHOVORY	56
6.1.1 Obsahové sdělení	57
6.1.2 Prostředí rozhovorů	60
6.1.3 Emotivní sdělení	61
6.1.4 Osobní dojem z rozhovorů	63
6.2 POZOROVÁNÍ	65
6.2.1 Pozorování v nízkoprahovém klubu Vzducholod'	65
6.2.2 Pozorování v otevřeném klubu Jugendtreff	68
6.3 ANALÝZA DOKUMENTŮ	70
7 VÝSLEDKY A DISKUSE	80
7.1 VÝSLEDKY ROZHOVORŮ	80
7.2 VÝSLEDKY POZOROVÁNÍ	83
7.3 VÝSLEDKY Z ANALÝZY DOKUMENTŮ	86
7.4 DISKUSE A DOPORUČENÍ PRO PRAXI	90
ZÁVĚR	92
RESUMÉ	93
SUMMARY	94
SLOVNÍČEK POJMŮ	95
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	97
SEZNAM DALŠÍCH POUŽITÝCH MATERIÁLŮ	102
SEZNAM INTERNETOVÝCH ZDROJŮ	104
SEZNAM GRAFŮ TABULEK A OBRÁZKŮ	105
SEZNAM PŘÍLOH	106

ÚVOD

„V každém člověku je kus dobra, zkus ho objevit.“

Don Bosko

Do Salesiánského střediska mládeže v Plzni (dále jen SaSM) jsem poprvé zavítala ve svých dvanácti letech, tj. v roce 1992. Při mé dobrovolné činnosti, při pětítýdenní praxi v SaSM v roce 2003, při tříměsíční praxi v Don Bosco Zentru v Regensburgu (dále jen DBZ) v roce 2004 i v současné době, kdy v SaSM pracuji, jsem sama poznala řadu mladých lidí, kteří měli problémy ve škole, v rodině nebo s vrstevníky. U mnoha z nich se již vyskytovaly sociálně patologické jevy. A právě těmto mladým lidem, ale i dalším, se SDB a jejich spolupracovníci na celém světě věnují. Plně při tom využívají možností, které jim dává zázemí v prostorách středisek i přilehlého okolí. Takřka denně přicházejí děti a mladí lidé, aby se zde věnovali různým aktivitám (například sportovním, jazykovým, hudebním,...). Při těchto činnostech se pracovníci středisek více seznámí s dětmi a mládeží, která se jim pak může svěřovat se svými problémy.

Aktivita středisek vycházejí z myšlenek zakladatele řeholního řádu salesiánů, italského kněze Dona Boska, který již na počátku 19. století řešil problémy volného času mládeže a usiloval o jeho hodnotné naplnění.

Odkaz Dona Boska mne zaujal natolik, že se snažím podle něj pracovat a žít. Salesiánské středisko mládeže a Don Bosco Centrum, které jsem si vybrala pro výzkum v praktické části své diplomové práce nejsou běžná zařízení pro trávení volného času dětí a mladých lidí, ale věnují se tu i takové mládeži, kterou jiné obdobné instituce odmítly přijmout, což mě na nich asi nejvíce zaujalo.

Salesiáni nikdy neměli cestu k práci s mládeží jednoduchou. Největším problémem bylo získávání mládeže pro jejich aktivity. Většina problémů, která se od počátku jejich působení objevila, se podařila úspěšně vyřešit. Díky vstřícnému postoji státních úřadů či soukromých organizací, mohou střediska působit a nabízet alternativní využívání volného času.

Domnívám se, v České republice (dále jen ČR) dochází od počátku 90. let 20. století k neustálému nárůstu počtu adolescentů s problémovým a rizikovým chováním. Vznikala a stále ještě vznikají nejrůznější střediska, která se snaží naplňováním svých programů předcházet růstu sociálně patologických jevů u adolescentů. Stejně posláním

mají i SaSM a DBZ.

Cílem mé diplomové práce je teoreticky i prakticky ověřit, zda střediska v Plzni a Regensburgu skutečně fungují jako střediska prevence sociálně patologických jevů.

Vycházím přitom z odborné literatury, článků a jiných publikací, uvedených v referenčním seznamu. Zároveň jsem využila i vlastních praktických zkušeností.

1 ADOLESCENCE

„Stačí, že jste mladí, abych vás měl hodně rád.“

Don Bosco

V první části své diplomové práce se budu věnovat adolescentům, neboť jsou to právě oni, kteří jsou uživateli služeb Salesiánského střediska mládeže v Plzni a Don Bosca Zentra v Regensburgu. Nejprve si definuji pojem adolescent z různých pohledů, dále představím novou generaci adolescentů a jejich rizikové chování a význam a rizika vrstevnických skupin.

Od začátku 20. století můžeme hovořit o mládeži jako o zvláštní společenské vrstvě, jejíž příslušníci se nedají zařadit mezi děti ani mezi dospělé. Mladí lidé nepřebírají kulturní vzorce od dospělých, ale spíše od sebe navzájem. Vzniká tak kultura mládeže, která je autonomní vůči kultuře dospělých (Martinek, 2010).

Podle Vágnerové (2012) je adolescence přechodná doba mezi dětstvím a dospělostí. Začíná v 11 letech a končí dosažením dospělosti ve 20 letech. Je to období, kdy se pubescent začíná osamostatňovat od rodičů, velký význam pro něho mají vrstevníci, zakončuje povinnou školní docházku a volí si své budoucí povolání. Získává i první zkušenosti z partnerských vztahů. Období dospívání se dělí na ranou adolescenci od 11 do 15 let a pozdní od 15 do 20 let.

V rané adolescenci je důležitá:

1. rodina - i když se od ní adolescent začíná postupně odpoutávat
2. škola - je důležitá spíše z hlediska budoucího sociálního zařazení
3. volnočasová instituce - ovlivňuje jak sociální zařazení adolescenta, tak i rozvoj jeho schopností a dovedností. Může kompenzovat negativní vliv rodiny i školní neúspěšnosti.
4. vrstevnická skupina - je pro dospívající velmi důležitá, adolescent se s ní identifikuje a stává se pro něj zdrojem emoční a sociální opory

Vztahy s rodiči se stabilizují a vztahy s vrstevníky jsou v tomto období hodně významné (Vágnerová, 2000). V adolescenci dochází ke komplexní proměně osobnosti v oblastech: sociální, psychické a somatické (Vágnerová, 2012).

Podle Eriksona je adolescence období hledání vlastní identity, bojem s nejistotou

a pochybnostmi o sobě samém. Erikson také klade důraz na osamostatnění od rodiny (Vágnerová, 2000).

Dle Čápa a Mareše (2001) je adolescence ohraničena věkem od 15 do 20 let – je to klidnější období než předchozí období – puberty (věk 13 – 15 let). V období adolescence jsou dva nejdůležitější mezníky sociálního vývoje: mladý člověk končí povinnou školní docházku a v pozdní adolescenci může být vyučen, může maturovat či vstupuje do zaměstnání nebo na vysokou školu. K další důležité změně v tomto období patří často první pohlavní styk.

Dle Macka (1999) představují adolescenti mládež ve věku 15 až 20 (22) let. Z vývojového hlediska je jejím předpokladem dokončení pohlavního dozrávání, fyzický a duševní rozvoj (růst) a sociální učení. V tomto období se výrazněji rozvíjejí základní schopnosti člověka jako například zodpovědnost, sebereflexe a rozhodování.

Dle Nakonečného (1997) je adolescence období, které je určeno věkem od konce 15. do 18., resp. 20. roku (mladiství). V tomto období se objevuje stabilizace zájmů, mnoho adolescentů má již úspěchy například ve sportu, některé dívky prožívají první těhotenství a vstupují do manželství, která jsou však většinou předčasná a obvykle se brzy rozpadají. V tomto období není přesně rozpoznatelná hranice mezi mládeží a dospělými.

Adolescence je dospívání i mládí současně. Toto období se rozděluje na tři fáze:

1. časná adolescence, která je v časovém rozmezí zhruba 10 (11) – 13 let
2. střední adolescence, která je vymezena přibližně intervalem 14 – 16 let
3. pozdní adolescence od 17 do 20 let, případně i déle

Každá z těchto etap vývoje si nese své charakteristické znaky. Proto srovnání dvanáctiletého a devatenáctiletého adolescenta ukazuje, jaké podstatné změny se v průběhu tohoto období udály (Macek, 1999).

1.1 Nová generace adolescentů a jejich rizikové chování

Dle Macka (1999) se adolescenti odlišují řadou svobod - v projevu, názorech, hodnotové orientaci, cestování apod. Ve větší míře musí však brát na sebe tíhu rozhodování a zodpovědnosti za sebe samého. Současní adolescenti v partnerských vztazích odkládají sňatek na pozdější dobu, stejně tak i narození dětí. Čeští adolescenti

se svým chováním stále více podobají svým vrstevníkům ze západoevropských zemí. Určité rozdíly se ukázaly u trávení volného času, čeští adolescenti ho mají méně strukturovaný než západoevropští vrstevníci.

Vytvářejí se dvě extrémní skupiny, kdy děti chtějí být co nejdříve dospívajícími „teenagery“ a naopak věkově dospělí se nechtějí vzdát tzv. výhod dospívání. Mezi tyto výhody se řadí absolutní svoboda, oproštění se od stereotypů všedního života, fyzická zdatnost, krása, sexuální přitažlivost a výkonnost.

K adolescenci však patří také znepokojení z vlastní zodpovědnosti; rovněž určitá emoční vypjatost, hodnotové rozkolísání, a v důsledku toho někdy i ztráta dosavadních jistot v soukromém, profesionálním a veřejném životě.

Smékal a Macek (2002) uvádějí, že v současné době existuje řada konkrétních psychických a sociálních problémů v životě adolescentů, které jsou často ovlivněny věkem a pohlavím. Značné rozdíly mezi chlapci a dívkami můžeme nalézt i ve využití volného času. Chlapci se častěji věnují sportu, počítačovým hrám a více času tráví sledováním televize. Dívky naopak zase více čtou, zajímají se o svůj vzhled, péči o vlastní zdraví a práci v domácnosti.

Dle Vágnerové (2012) dívky bývají více sebekritické, více se nad sebou zamýšlejí. Chlapci se častěji považují za schopnější a hodnotnější, jsou se sebou spokojenější, i když je to možná tím, že nad sebou tolik nepřemýšlejí. U dívek se očekávají více projevené emoce. U chlapců se projev emocí bere častěji jako projev slabosti, proto chlapci raději své emoce skrývají. Dívky kladou důraz na výjimečnost svého přátelství, kterou nahlas potvrzují. U svých kamarádek si cení spolehlivosti, pochopení a porozumění. Chlapci nepotřebují důkazy přátelství, jejich kamarádi mají větší volnost při volbě dalších kontaktů, neberou to jako zradu. Vztahy mají více kolektivní charakter. U svých kamarádů si cení dominance a asertivity. Projevy blízkosti považují chlapci jen v partnerském vztahu.

Macek (1999) dále uvádí, že psychické a sociální problémy, které se u adolescentů vyskytují, jsou často ve vzájemné souvislosti. I když nejsou zcela závislé na denních činnostech, lze předpokládat, že lidé, kteří tráví většinu dne aktivně, jsou spokojenější v porovnání s těmi, kteří se věnují spíše pasivní zábavě či bezcílnému trávení volného času.

Vágnerová (2012) uvádí, že u starších adolescentů se objevuje i více problémů, a to v důsledku většího množství povinností, které jsou na ně ze strany okolí kladeny. Na rozdíl od mladších adolescentů je řeší často citověji. Jsou rovněž méně spokojeni

se svým životem a nevidí sebe jako možný zdroj vzniklých potíží. Při úvahách o vlastní budoucnosti většinou myslí jen na sebe a své potřeby bez ohledu na okolí.

Adolescenti potřebují jednoznačné sebevymezení, které se projevuje zdůrazněním vnějších znaků. Z toho vyplývá, že někteří dospívající mají sklon k uniformní úpravě zevnějšku, určitému chování nebo určitému způsobu vyjadřování. Pokud má adolescent podporu skupiny, nemusí se zatěžovat zodpovědností za své chování, neboť skupina jej individuální zodpovědnosti zbavuje. Starší adolescent by se měl od skupiny později separovat, stejně jako se odpoutal z návaznosti na rodinu.

Dle Smékala a Macka (2002) se adolescenti také snaží získat u druhých uznání, posílit své sebehodnocení a budovat svoji identitu. Často se domnívají, že jim v tom pomůže fyzická síla u chlapců a atraktivnost u dívek. Spolehlivější je však budovat svoji jistotu na vzdělání, výkonech a rysech osobnosti.

Přes značnou složitost tohoto období zůstává pro řadu lidí jejich vlastní dospívání velmi důležitým obdobím života. Většina populace získává mnoho nových pocitů a zkušeností, které je mohou provázet celým dalším životem. Adolescence není již pouhým přípravným obdobím či mostem mezi dětstvím a dospělostí, má důležitou psychologickou cenu sama o sobě. Zakládá se v ní pocit vlastního života a prohlubuje se vědomí vlastní hodnoty.

Užívání alkoholu a jiných návykových látek, agrese, šikana, násilí, záškoláctví, sebepoškozování, prostituce, páchání trestné činnosti, to jsou některé z častých jevů, o kterých se v dnešní době hovoří ve spojitosti s adolescenty.

Adolescent se chce vyrovnat a ztotožnit se skupinou svých vrstevníků a snaží se nalézt mezi nimi své místo. Pro vývoj osobní identity je charakteristické hledání odpovědí na otázky: Kdo jsem? Kam jdu? Jaký jsem? Kam patřím? Čemu věřím? Co hodlám podniknout se svým životem? Co je smyslem mého života?

Dospívající v tomto velmi citlivém období může přijmout určitý koncept vlastní identity, což je jeden z rozhodujících momentů v jeho životě.

Jedním z nich může být právě tzv. koncept negativní identity, kdy je pro něj přijatelnější být někým špatným než nikým, což může být také spojeno s odmítnutím rolí upřednostňovaných společností, rodinou nebo školou a do jisté míry může souviset s rizikovým nebo později delikventním či kriminálním jednáním.

1.2 Význam a rizika vrstevnických skupin pro adolescenty

Adolescent má snahu o osamostatnění, které by mu poskytlo prostor pro jeho další vývoj osobnosti. Pro mladého člověka mají čím dál větší význam vrstevníci, protože mají podobné problémy a zájmy jako on a mají k adolescentovi rovnocenné postavení (Vágnerová, 2012).

Potřeba kladného přijetí vrstevnickou skupinou je důležitější pro rizikovou mládež z dysfunkčních rodin, nežli pro mladé lidi, kteří vyrůstají v rodinách, které dětem poskytují dobré zázemí, přiměřenou podporu a také jim stanovují hranice povoleného chování.

Adolescentům z dysfunkčních rodin může vrstevnická skupina poskytnout zázemí, které nenachází v rodinném prostředí. Mladý člověk se necítí tak sám a díky vrstevnické skupině může získat i větší sebevědomí (Matoušek; Kroftová, 2003).

Vrstevnickou skupinu vytvářejí mladí lidé, kteří mají podobný věk, obdobný zájem, často bývají stejného pohlaví a blízkého sociálního statusu. Příslušnost k této skupině poskytuje adolescentovi zázemí, ochranu, oporu, pocit bezpečí a vytváří sociální vazby (Hofbauer, 2004). Vrstevníci se stávají neformálními autoritami, které mohou mít za určitých okolností větší vliv než někteří dospělí (Vágnerová, 2000). Vrstevnická skupina může přispívat mladému člověku k lepší socializaci a osvojování pozitivních hodnot, ale na druhé straně může působit opačným směrem. Důsledkem se pak může stát delikventní a antisociální chování (Hofbauer, 2004).

Vztahy s vrstevníky mohou uspokojovat v adolescentovi různé psychické potřeby:

- potřebu smysluplného učení - vrstevníci získávají mnohé zkušenosti, které je spojují, napodobují jeden druhého, vrstevnická skupina slouží jako zpětná vazba pro adolescenta
- potřebu jistoty a bezpečí – dospívající se začne odpoutávat od rodiny a hledá oporu u vrstevníků
- potřebu být akceptován – pozitivně ovlivňuje rozvoj sebepojetí
- potřebu určit si vlastní pravidla – vyplývá z tendence osamostatnění od dospělých
- potřebu stimulace – společné prožitky, aktivity (Vágnerová, 2012)

Přijetí do vrstevnických skupin s sebou přináší řadu nároků, které jsou častokrát vysoké. Řadí se mezi ně například určitý způsob vyjadřování, způsob chování k opačnému pohlaví, úprava zevnějšku, styl preferované hudby, postoj ke škole, případně k práci, rodičům, penězům, kouření, drogám, alkoholu, sexualitě a krádežím. Jedinec se musí nepsaným nárokům skupiny buď přizpůsobit, nebo se k této skupině nemůže přiřadit, a tak se často může stát středem výsměchu či šikany ze strany členů vrstevnických skupin (Matoušek; Kroftová, 2003).

Pokud adolescent není z nějakého důvodu ostatními vrstevníky akceptován, tak hledá způsob, který by vedl k žádoucímu efektu. Adolescent tak může využít jednu ze strategií, jako je vnučování, lichocení nebo přijetí role šaška. Mnohdy pak nejde o volbu kamarádů pro jejich vlastnosti, ale převládne potřeba mít alespoň někoho (Vágnerová, 2012).

Vrstevnické skupiny, které jsou pozitivně zaměřené, se věnují například sportovním hrám, sportovním soutěžím nebo jiné zábavě. Mohou podněcovat intenzivní zážitky a hlubší osobní vztahy (Hofbauer, 2004).

Vrstevnická skupina může představovat pro většinu adolescentů i problémové zázemí. Tím spíše pro mladé lidi, kteří vyrůstají bez rodičovského zájmu, bez podpory a bez stanovených jasných pravidel svého chování. I pro mládež, která je vychovávána funkční rodinou, existuje stejné riziko.

Adolescent se chce stát před svými vrstevníky někým, kdo plně sdílí jejich hodnoty a veškeré normy platné pro přijetí do vrstevnické skupiny. Tyto „hodnoty“ leckdy hraničí s protizákonným jednáním a projevují se nejčastěji kriminální činností. Ta může být způsobena nedostatkem finančních prostředků nutných pro aktivní trávení volného času v hernách, na diskotékách, v klubech či k obstarání alkoholu nebo drog. Tyto prostředky si opatřují různými způsoby, například drobnými krádežemi nebo loupežnými přepadeními.

Nudící se mladí lidé bez pozitivní motivace k životu z větší části nezaměstnaní, se často pod vlivem alkoholu a dalších toxických látek dopouštějí vandalismu a násilné trestné činnosti.

Často neuvědomovaným motivem tohoto chování je pravděpodobně také snaha předvést se před svými kamarády jako tzv. „správněj tvrďák“, který se ničeho a nikoho nebojí a neselže tak v očích svých vrstevníků. Z tohoto důvodu může existovat skupinová atmosféra, díky níž před některým z násilných činů málokdo dokáže couvnout, protože by ve skupině ukázal svou vlastní slabost. Delikventní gangy, které

se v dnešní době objevují, jsou velmi špatně ovlivnitelné zvenčí. Proto organizátoři pomocných preventivních programů mají velice těžkou pozici při získávání a přesvědčování těch, kterým chtějí pomoci najít lepší životní cestu (Matoušek; Kroftová, 2003).

2 VOLNOČASOVÉ AKTIVITY

„Jestliže toužíte konat své povinnosti dobře, milujte je.“

Don Bosco

Don Bosko ukázal mladým lidem recept na naplnění volného času, který nenastudoval z knih, nezískal ani na univerzitě, ale který mu diktovalo jeho srdce, které bylo citlivé na potřeby bližních. V salesiánských střediscích jsou pro mladé lidi připravovány různé programy, které jim pomáhají naplnit volný čas (Kaplánek in Kubík, Kutarňa, 2013).

Tato kapitola se zabývá volnočasovými aktivitami, neboť obě dvě střediska v Plzni i v Regensburgu poskytují své služby převážně ve volném čase dětí a mládeže. Nejprve zde definuji pojem volný čas a jeho funkci, dále popisuji zařízení pro trávení volného času v České republice a ve Spolkové republice Německo (dále jen Německo), poté se zaměřím na zakotvení ochrany dítěte včetně volného času v Úmluvě o právech dítěte a v neposlední řadě uvádím výzkumy o trávení volného času.

2.1 Definice pojmu volný čas

Pojem volný čas je v dnešní době v odborných kruzích poměrně hojně diskutován. Existuje tedy několik definic, které zde zkusím nastínit.

Jeden z autorů německé pedagogiky volného času Horst W. Opaschowski (1996) sleduje oddělení volného času už od J. A. Komenského, který vyžaduje, aby do školního vyučování byly zařazeny přestávky.

Sociální pedagog Hermann Giesecke (in Kaplánek, 2012) odvozuje pojem volný čas od pracovní doby. Vymezuje tento pojem negativně, jako zbytkový čas, který zbývá, když člověk obstará denní práci. Pojem volný čas má smysl pouze v industrializované společnosti, kde je jasně vymezena pracovní doba.

Wolfgang Nahrstedt (in Kaplánek, 2012) vychází ze slova „Freizeit“, které chápe ve smyslu svobodný čas.

Horst Opaschowski a Wolfgang Nahrstedt soustředili v 70. a 80. letech 20. století výzkum volného času pod nově se formující vědecké disciplíny s názvem „Freizeitpädagogik“ (pedagogika volného času), (Kaplánek, 2012).

Kratochvílová (2004) definuje volný čas jako důležitou součást života dětí a mladých lidí. Je to čas na oddech, relaxaci, regeneraci a uvolnění po studiu. Volný čas má sloužit k seberealizaci, k činnostem podle vlastních představ, zájmů a hodnot.

Krystoň (2003) uvádí, že volný čas je hodnota, která má pro člověka velký význam. Má hodnotu individuální - ta spočívá ve vytváření prostoru pro rozvoj a seberealizaci člověka a sociální - z hlediska společnosti můžeme volný čas racionálně využít v její prospěch, ale samozřejmě také zneužít.

Pávková (2001) uvádí, že volný čas je doba, kterou si můžeme svobodně vybrat a přináší nám radost a uvolnění. Je to opak nutné práce a povinností. Do pojmu volný čas můžeme zahrnout odpočinek, zábavu, dobrovolné vzdělávání, hru, rekreaci a další aktivity.

Volný čas je dle Hofbauera (2004) čas, kdy člověk nevykonává činnosti pod nějakým tlakem závazků, které vyplývají z jeho sociálních rolí, převážně pak z pracovních povinností. Dále ho definuje jako čas, který nám zbývá po splnění pracovních, ale i nepracovních povinností.

Dle Němce (2002, s. 17) je to čas, v němž člověk „svobodně volí a dělá takové činnosti, které mu přinášejí radost, potěšení, zábavu, odpočinek, které obnovují a rozvíjejí jeho tělesné a duševní schopnosti, popř. i tvůrčí schopnosti.“

Volný čas také slouží k odpočinku od pracovních, rodinných a společenských záležitostí (Hájek, 2004).

Jak autoři uvádějí, je u volného času typické, že ho trávíme dobrovolně, svobodně a se zájmem. Na mladé lidi přitom působí různé vlivy. Jedním z hlavních jsou rodiče, učitelé a vedoucí volnočasových aktivit. Dle Čecha (in Kaplánek, 2012) je pak rizikovým faktorem pocit nudy, který může vést k prohloubení ztráty motivace ke smysluplné činnosti, a tím narušit osobnostní rozvoj dospívajícího. Nuda může být také příčinou nevhodného trávení volného času skupinou mladých.

2.2 Funkce volného času

Francouzský sociolog volného času Joffre Dumazedier (in Hofbauer, 2004) rozlišuje 3 základní funkce volného času:

- odpočinek – zotavení, reprodukce pracovní síly – volný čas osvobozuje od únavy, odstraňuje fyzické nebo nervové poruchy vyvolané napětím, výkonem povinností a zejména práce
- rozptýlení – zábava, kompenzace, únik z monotónnosti práce
- rozvoj osobnosti – fyzický, kulturní, sociální

Všechny tři funkce spolu souvisejí, překrývají se, existují ve střídavé míře u každého člověka.

Hodaň (2005) hovoří o funkci rozvíjející, regenerační a prožitkové.

Německý pedagog volného času Horst W. Opaschowski (in Hofbauer, 2004) vymezil funkce a možnosti volného času komplexně. Za základní považuje rekreaci, výchovu a další vzdělávání, komunikaci a integraci.

2.3 Zařízení pro trávení volného času

Nabídky volnočasových aktivit pro mládež můžeme rozdělit do dvou základních skupin:

1. nabídky organizované – sem patří zejména zájmová činnost, ale také aktivita v rámci sportovních oddílů a mládežnických organizací. Předpokladem docházky je buď členství v nějaké organizaci anebo závazná přihláška.
2. nabídky otevřené (nízkoprahové) – zde jsou minimální nároky na účastníka (Martinek, 2010)

Děti a mládež tráví svůj volný čas zpravidla v rámci určité instituce:

- školní družiny a školní kluby
- střediska pro volný čas dětí a mládeže, která zahrnují domy dětí a mládeže a stanice zájmových činností (v Regensburgu ani Německu moc často nebývá, nabídka kroužků existuje buď v rámci soukromých hodin, nebo v rámci školy)

- domovy mládeže
- preventivněvýchovná péče – střediska výchovné péče pro děti a mládež, ústavní výchova (dětské domovy) a ochranná výchova

Další subjekty pracující s dětmi a mládeží:

- sdružení dětí a mládeže – Junák, Pionýr, Česká tábornická unie, Duha, Hnutí Brontosaurus, YMCA, skauti od sv. Wolfganga v Regensburgu (jsou již přes 20 let spřátelené s plzeňským střediskem Ichthys)
- občanská sdružení, která pracují s mladými lidmi – sportovní kluby (v Regensburgu existují i fotbalové kluby pro děvčata), organizace církví a náboženských společností (například salesiánská střediska mládeže, „Katholische studierende Jugend“), základní umělecké školy a jazykové školy
- dobrovolní hasiči – organizovaná volnočasová činnost (ve velké míře funguje v Německu)

Z těchto zařízení mě nejvíce oslovila svým přístupem k mladým lidem a nabídkou aktivit salesiánská střediska v Plzni a Regensburgu. Podrobněji se o nich zmíním v dalších kapitolách.

Výše popsané instituce si kladnou výchovné, vzdělávací nebo rekreační cíle. Každá tato instituce má své vnitřní normy, kterými se řídí její pracovníci, cíle působení, možnosti spolupráce s dalšími odborníky, dobu a místo setkávání s mládeží. Druh tohoto zařízení ovlivňuje nejen aktivity, které zde mládež může provozovat, ale také způsoby přístupu k nim (Pávková, 2001).

Aktivity volného času stále častěji překračují hranice tradičního vymezení výchovy a vzdělávání dětí a mladých lidí. Vstupují i do dalších oblastí života mládeže jako je sféra zdravotní a sociální, kde jde o mladé lidi, kteří trpí různými formami znevýhodnění. Zde se pak jedná o terénní sociální práci nebo o léčebnou rekreaci.

Nejrozšířenějším vnitřně strukturovaným zařízením volného času dětí a mládeže se v evropských zemích stala střediska dětí a mládeže. Zde platí dobrovolná účast. Střediska volného času mají nezastupitelnou úlohu při rozvoji zájmů mládeže po celý rok, mají možnost působit mezi různými sociálními a zájmovými skupinami mladé generace a v navazování mezinárodních kontaktů s podobnými zahraničními zařízeními (Hofbauer, 2004).

Dalšími prostory pro (institucionálně) neorganizované trávení volného času jsou

například hřiště na sídlištích, dětské herní koutky, městské parky a různé další volně přístupné prostory a areály. V Německu se dokonce od druhé poloviny 60. let vytvářejí hřiště nového typu „Abendteuerspielplatz“ (hřiště dobrodružství). Dále v Německu vznikají farmy pro děti a mládež z měst, které se zde seznamují s přírodou a zemědělstvím. Celoevropský dosah nabízí Evropské středisko mládeže, které sídlí ve Štrasburku (Pávková, 2001).

2.4 Úmluva OSN o právech dítěte

Všechny evropské země podpořily legislativu ve prospěch Úmluvy OSN o právech dítěte (20. 11. 1989). Úmluva OSN o právech dítěte znamená soubor opatření závazných pro rozvoj i ochranu dítěte včetně volného času. Volného času se týkají četná ustanovení: právo na svobodu vyhledávat, přijímat a rozšiřovat informace všeho druhu, právo na odpočinek, na účast ve hře a v oddechové činnosti, v kulturním životě a umělecké činnosti. Periodické zprávy státních orgánů a doplňující zprávy nevládních organizací přinášejí podněty k rozvoji volnočasových aktivit o plnění úmluvy. Přínos úmluvy se projevil tím, že pomohla vytvářet, přijímat a realizovat legislativní a další opatření, která zajišťují uplatnění práv dětí při rozvoji volnočasových aktivit. Význam mají také opatření doporučená Bílou knihou o mládeži (2001). Bílá kniha vyjadřuje zájem Evropské unie o mládež ve věku od 15-25 let, z nichž má asi polovina problémy se svým včleňováním do společnosti. Bílá kniha motivuje a inspiruje k praktickému jednání a může významně přispět k realizaci evropské politiky vůči mladé generaci.

K vytváření systému výchovy ve volném čase dětí přispívají mezinárodní organizace (OSN, Rada Evropy – pravidelné konference ministrů evropských zemí pro mládež, Evropská unie, mezinárodní sdružení organizací, UNESCO – Fóra mládeže UNESCO). Zpracovávají analýzy předchozího vývoje a současného stavu, uskutečňují výzkumné sondy o aktivitách a postojích účastníků k nim. Přijímají koncepční dokumenty, připravují doporučení pro řídicí a koordinační činnost, uskutečňují různé aktivity, podílejí se na přípravě pracovníků (Hofbauer, 2004).

2.5 Výzkumy o trávení volného času dětí a mládeže

Pro dokreslení situace zde uvádím výzkumy, které poskytují údaje o tom, jak děti a mladí lidé v dnešní době tráví svůj volný čas.

Mnohé poznatky ze života dětí a mladých lidí přinesl výzkum s názvem - Hodnotové orientace dětí a mladých lidí ve věku 6–15 let, který realizoval Národní institut dětí a mládeže Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy v letech 2010 až 2011.

Tazatelé vyzpovídali 2238 dětí z celé ČR. Dále proběhlo 16 skupinových polostrukturovaných rozhovorů s žáky základních škol.

Z tohoto výzkumu vyplynulo, že děti, které tráví svůj volný čas aktivním způsobem, se cítí být šťastnější než ti, kteří ho tráví pasivně. Organizovanou nabídku trávení volného času přitom využívá pravidelně jednou týdně 74% z více než dvou tisíc dotázaných dětí z celé ČR.

Jak ukázal dále tento rozsáhlý výzkum, 90 % dětí na základních školách sleduje televizi několikrát do týdne. Denně se na ni dívají přibližně tři čtvrtiny dětí a téměř pětina z nich přes 2 hodiny denně (MŠMT, 2011).

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (dále jen MŠMT), (2002) uvádí, že současný vývoj volnočasových aktivit dětí a mládeže není příliš pozitivní. Prohlubuje se spíše pasivita, konzumnost a nenáročnost aktivit. Dalším zjištěným negativním jevem je, že frekvence aktivit se snižuje. Jedinou činností, kterou dospívající provozují denně je sledování televize.

Média obecně mají jistě důležitou roli v životě téměř každého dítěte, většina z nich jim věnuje velkou část ze svého volného času, ale je jisté, že nemohou kvalitně nahradit přímý kontakt s lidmi. Reálné vztahy a události nahrazuje televizní a virtuální realita. Primárním prostředím, v němž se dítě s médii setkává, je téměř vždy rodina (Smékal, 2004).

Z Národní zprávy o rodině (2004) se dozvídáme, že děti a mládež minimálně sportuje, což spolu s nezdravými stravovacími návyky vede k vyššímu počtu obézních dětí a mládeže, která často přetrvává až do dospělosti.

Z výzkumů MŠMT (2002) zabývajících se sociální deviací mládeže vyplývá, že životní styl založený na trávení volného času v partách, v návštěvách restaurací, heren, diskoték a v nicnedělání podporuje vznik sociálně patologických jevů a asociálního

chování. Pro mladé lidi, kteří neumějí trávit svůj volný čas smysluplně, existují například nízkoprahová zařízení.

2.6 Sociální práce s mládeží

Mladí lidé mají potřebu určitého prostoru, kde by mohli trávit svůj volný čas. Proto vznikly kluby, pro které se od konce 90. let používá název nízkoprahová zařízení pro děti a mládež (dále jen NZDM). Činnost NZDM je zakotvena v zákoně č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, v platném znění. Významnou součástí projektů NZDM představuje také terénní sociální práce ve formě streetworku. I když jsou NZDM významnou součástí systému péče o mládež, ústřední téma sociální práce s mládeží je zejména v prevenci sociálně patologických jevů. V primární a sekundární prevenci se zapojuje velké množství organizací, ať z resortu školství anebo neziskového sektoru, v terciární je to většinou záležitost ústavní a poustavní péče.

Další oblastí sociální práce s mládeží je činnost sociálních pracovníků v organizacích, které poskytují sociálně-právní ochranu dětí. Úspěchy v této oblasti závisejí do značné míry na spolupráci zainteresovaných subjektů, jako jsou obce, soudy, sociální pracovníci, neziskové organizace a soukromé osoby (například při zajišťování pěstounské péče). Kromě výše uvedených forem sociální pomoci mají také další zařízení sociálních služeb část klientů, které lze zařadit do kategorie mládež. Jedná se například o K-centra, domy na půl cesty, střediska pro bezdomovce.

Do sociální práce s mládeží patří tedy celý systém prevence sociálně patologických jevů, dále systém sociálně-právní ochrany dětí a také jednotlivé nabídky sociálních služeb mladým klientům. Domnívám se, že SaSM i DBZ svým přístupem zajišťuje všechny tyto prvky, proto jsem si tato střediska vybrala pro svoji výzkumnou část své práce.

Sociální práci s mládeží nelze omezit jen na pomoc těm, u kterých se diagnostikovaly sociální nebo psychické problémy, ale jedná se také o pomoc v celkovém rozvoji osobnosti mladého člověka. K tomu směřuje výchova a vzdělávání, která neprobíhá pouze ve škole, ale také v každodenním životě nebo právě v rámci volnočasových aktivit (Martinek, 2010).

3 SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÉ JEVY U MLÁDEŽE

„Neodkládejte na zítřek dobro, které můžete udělat dnes.

Možná už zítra nebudete mít čas.“

Don Bosco

Tato kapitola vychází z názvu mé diplomové práce, proto zde nejprve popisují sociálně patologické jevy a jejich druhy, poté se zaměřuji na rizikové chování, které se u mladých lidí často objevuje. Dále uvádím schéma výskytu rizikových typů chování a následně popisují jednotlivé vybrané druhy sociálně patologických jevů – záškoláctví, kriminalitu, nadměrnou konzumaci alkoholu a dalších návykových látek a krize identity. Tyto druhy sociálně patologických jevů jsem si vybrala z důvodu, že v době mé dlouholeté práce v SaSM a praxe v DBZ se právě tyto jevy nejčastěji řešily. V neposlední řadě v této kapitole nastíním prevenci těchto jevů.

3.1 Sociálně patologické jevy

Dle Fischera a Škody (2009) můžeme v posledních letech zaznamenat značný nárůst sociálně patologických jevů. Jedná se o takovou škálu jevů, které může společnost vnímat jako nechtěné, nežádoucí až nepřijatelné. Zejména delikvence, závislosti, kriminalita apod., nejsou zdaleka problémem jen v ČR. Jedná se o otázku, na kterou hledají odpověď odborníci na celém světě a zatím je v tomto směru stále co zlepšovat.

Společenská pravidla a normy jsou v dnešní době nezbytnou součástí života jednotlivců a celé společnosti. Určují totiž způsoby chování, které jsou pro společnost přijatelné a žádoucí a stanovují, kdy je chování pro společnost nežádoucí.

Abychom se mohli účinně podílet na řešení sociálně patologických jevů, je nezbytná znalost příčin, které vedou k jejich vzniku. Pedagogové, psychologové, etopedové a další pracovníci by měli být schopni poznat rizikové klienty podle vlastností, které jsou pro ně typické.

V rámci koncepcie prevence sociálně patologických jevů u dětí a mládeže vydalo MŠMT tři významné dokumenty:

1. Metodický pokyn ministra školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci sociálně patologických jevů u dětí a mládeže (2000)
2. Národní strategii primární prevence rizikového chování dětí a mládeže na období 2013-2018 (2013)
3. Strategii prevence rizikových projevů chování u dětí a mládeže v působnosti resortu školství, mládeže a tělovýchovy na období 2009 – 2012 (2009)

V těchto dokumentech je mezi sociálně patologické jevy dětí a mládeže řazena široká škála poruch chování, například:

- šikana
- záškoláctví
- kriminalita, delikvence a vandalismus
- rasismus, intolerance a antisemitismus
- drogová závislost, alkoholismus a kouření
- virtuální droga (počítačové hry, televize, internet)
- patologické hráčství (gambling)
- syndrom týraných a zneužívaných dětí a mladých lidí
- krize identity
- sexuální zneužívání mladistvých

3.1.1 Rizikové chování a závislost

Nešpor (2011) uvádí, že rizikové chování jako takové můžeme rozdělit do dvou kategorií:

V prvním případě svým jednáním a chováním může adolescent škodit sám sobě, ve druhém poškozují jedince ve svém okolí, případně může ohrozit i celou společnost. Do oblasti rizikového chování lze zařadit:

- predelikventní chování a páchaní trestné činnosti
- agresi, násilí, šikanu, kyberšikana a týrání (včetně rasové diskriminace)
- užívání omamných návykových látek, sexuální rizikové chování (včetně

předčasného mateřství a rodičovství)

- poruchy příjmu potravy (mentální anorexie, bulimie)
- sebevražedné pokusy a sebevraždy

Nešpor (2011) dále uvádí, že syndrom závislosti je definován dle Mezinárodní klasifikace nemocí jako skupina fyziologických, behaviorálních a kognitivních jevů, v nichž užívání návykových látek má u daného jedince mnohem větší přednost než jiné jednání, kterého si kdysi cenil více. Centrální popisnou charakteristikou syndromu závislosti je touha užívat psychoaktivní látky, alkohol nebo tabák. Návrat k užívání látky po období abstinence často vede k rychlejšímu znovuoobjevení jiných rysů syndromu, než je tomu u jedinců, u nichž se závislost nevyskytuje.

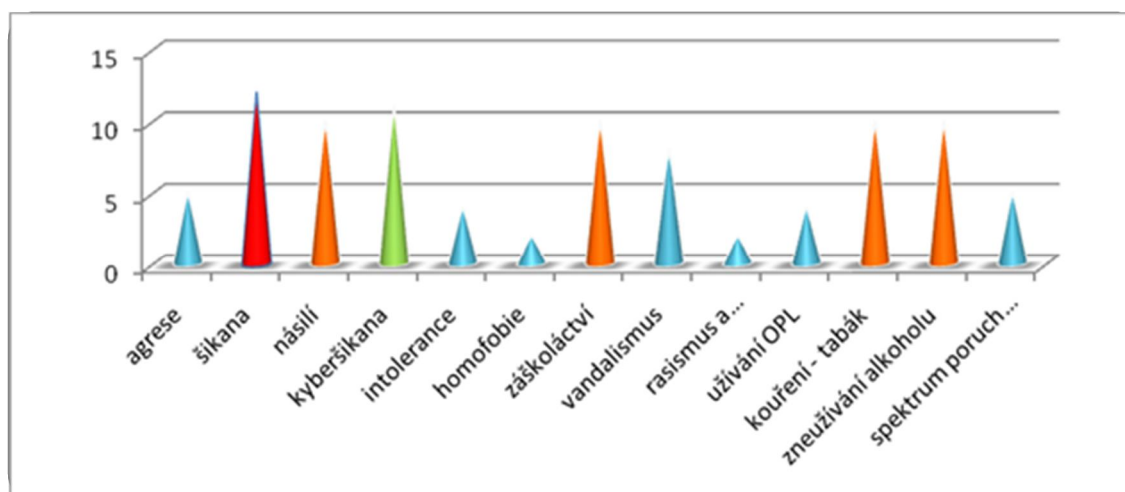
Specifika působení návykových látek u dospívajících:

- rychlá závislost na návykových látkách
- velké riziko těžkých otrav s ohledem na menší zkušenosti a sklon k riskování, které je v dospívání běžné
- vysoké riziko nebezpečného jednání pod vlivem návykové látky
- nadměrné zneužívání širokého spektra návykových látek, a to buď přechodem od jedné ke druhé, nebo užíváním více látek současně

3.2 Nejzávažnější aktuální problémy

V Národní strategii primární prevence rizikového chování dětí a mládeže 2013-2018 je uvedeno, že z komunikace s krajskými školskými koordinátory prevence a z údajů uvedených v krajských plánech prevence na rok 2013 vyplynula následující četnost výskytu rizikových typů chování (v roce 2012) ve školském prostředí (viz graf 1).

Graf 1: Schéma četnosti výskytu rizikových typů chování (v roce 2012) ve školském prostředí

Zdroj: MŠMT, Národní strategie primární prevence rizikového chování dětí a mládeže 2013-2018, 2013, s. 5.

Podle grafu je nejčastěji se vyskytujícím rizikovým typem chování šikana a kyberšikana, dále násilí, záškoláctví, kouření a zneužívání alkoholu.

Dle Macka (1999) se k nejzávažnějším problémům v dnešní době řadí především:

- rostoucí procento trestné činnosti dětí a mládeže i trestné činnosti na ní páchané (prudký nárůst stíhaných mladistvých)
- negativní vlivy násilí prezentované ve sdělovacích prostředcích
- experimentování mladých lidí s návykovými látkami
- rostoucí počet případů rasových útoků

Z dostupných zdrojů, které jsou v těchto případech alarmující, jasně vyplývá, že naše společnost by neměla zůstat vůči těmto problémům lhostejná a co nejrychleji se snažit o motivaci mládeže k nalezení správného přístupu k životu.

Ze široké škály možných sociálně patologických jevů, které jsou uvedeny v podkapitole 3.1.1, jsem si vybrala k podrobnějšímu hodnocení:

- záškoláctví
- kriminalitu
- nadměrnou konzumaci alkoholu a dalších návykových látek

- krizi identity

Hlavním důvodem tohoto rozhodnutí byla především ta skutečnost, že v době mé dlouholeté práce v SaSM se právě tyto jevy nejčastěji řešily a sama jsem se projednávání jednotlivých případů aktivně účastnila.

3.2.1 Záškoláctví

Záškoláctví je asi jedna z nejklašičtějších asociálních (protispolečenských) poruch u mládeže. Jedná se o úmyslné zameškávání školního vyučování bez řádného omluvení rodiči či lékařem. Žák o své vlastní vůli, ve většině případů bez vědomí rodičů, neplní školní docházku a vyhýbá se účasti ve škole. K tomu může vést například strach z obdržení špatných známek či to, že jedinec chce trávit tento čas raději se svými kamarády. Se záškoláctvím se můžeme setkat již od 1. třídy základní školy a s postupujícím věkem, zvláště v období puberty, se počet zameškaných hodin často zvyšuje.

Záškoláctví můžeme rozdělit na dvě základní skupiny:

- impulzivní – v tomto případě se jedná o náhlé, nepromyšlené jednání, kdy žák neplánuje, že do školy nepůjde
- účelové, plánované – objevuje se většinou tehdy, pokud se chce žák vyhnout například zkoušení nebo písemné práci (Martínek, 2009)

Záškoláctví můžeme dále rozdělit dle Národního informačního centra pro mládež, (2011) do pěti skupin:

- pravé záškoláctví – žák do školy nechodí, ale rodiče si myslí, že školu navštěvuje
- záškoláctví s vědomím rodičů – rodiče mají buď sami odmítavý postoj ke škole, nebo mají slabost ve vztahu k dítěti
- záškoláctví s klamáním rodičů – existují děti, které přesvědčí své rodiče například o svých zdravotních obtížích a rodiče jim jejich absenci omlouvají
- útěky ze školy – žáci do školy přijdou, nechají se zapsat a během vyučování na několik hodin odejdou

- odmítání školy – pro některé žáky působí jen představa školy psychické obtíže, například při strachu ze šikany nebo v důsledku problémů souvisejících s náročností učiva

Osobně jsem se setkala s tím, že při projednávání záškoláctví byla pozornost zaměřena výhradně jen na postih žáka a nebyl kladen důraz na důvod vzniku takového činu. Výchovné působení, které se v tomto případě praktikuje, by proto mělo vést v první řadě k odstranění příčin nevhodného chování.

3.2.2 Kriminalita

„Kriminalita – neboli zločinnost je společenský jev, kterým se rozumí souhrn trestné činnosti v určité oblasti za určité období“ (Klimeš, 1998, s. 382).

Kriminalita mládeže zahrnuje jednání osob ve věku do 18 let, jehož důsledkem je překročení právních a společenských norem.

Dle Plánu prevence kriminality (2013) na území města Plzně objasnili v roce 2012 policisté 62 provinění mladistvých. S dětmi do 15 let řešili policisté 18 trestných činů. Celkový počet objasněných trestných činů byl 2 584.

Osoby ve věku 15-18 let se označují jako mladistvé a jsou tedy ze zákona trestně odpovědné za spáchané trestné činy, ale s jistým omezením. Osoby mladší 15 let nejsou trestně odpovědné, avšak spáchá-li mladý člověk mezi 12. až 15. rokem věku čin, za který lze dle trestního zákona uložit výjimečný trest, může se takovému jedinci uložit v občansko-právním řízení ochranná výchova, kterou pak uloží příslušný soud (Klimeš, 1998).

V roce 2011 tvořila majetková trestná činnost na území města Plzně zhruba 30 % u mladistvých. V tomto případě se jedná především o tzv. prosté krádeže, kdy se zájem pachatelů zaměřuje zejména na peníze, alkohol, cigarety, spotřební elektroniku, jízdní kola a motorová vozidla. Tato trestná činnost není příliš často páchána individuálně, ale většinou se jedná o různé organizované skupiny, party a gangy (Plán prevence kriminality, 2013).

Nepříznivý stav ve vývoji kriminality mládeže vyžaduje respektovat fakt, že zásadní vliv na formování osobnosti dítěte má rodina. V rámci realizace pilotní studie, která byla zaměřená na analýzu rizik a souvisí s výskytem poruch chování u mladistvých delikventů vykonávajících trest odnětí svobody, bylo zjištěno, že téměř 40

% mladistvých delikventů vyrůstalo v rodinném prostředí, které mělo negativní vliv na rozvoj jejich osobnosti, nejvíce z důvodu neuspokojení jejich základních potřeb a citové deprivace. Pokud rodina neplní svoji funkci, dítě strádá, prožívá zklamání a uspokojování jeho potřeb bývá ohroženo. V důsledku toho může mladistvý prožívat nedůvěru sám v sebe, může pochybovat o svých schopnostech a dovednostech, neumí čelit déletrvajícím neúspěchům a vytváří si svůj vlastní svět s odpovídajícím systémem hodnot. V důsledku spíše negativních životních zkušeností se může vyvíjet nenávist a agresivita (Němec, 2002).

Pokud se mladistvý dopustí krádeže, je namístě její podrobné a přesné vyšetření a vždy je nutné hledat příčinu, proč ke krádeži vlastně došlo (Martínek, 2009).

Zastupitelstvo města Plzně uložilo Radě města Plzně zajistit na Magistrátu města Plzně vytvoření pracovního místa manažera projektu prevence kriminality s působností od 1. 1. 1997. Od roku 1996 funguje Komise protidrogová a prevence kriminality Rady města Plzně, jejímž tajemníkem je vždy manažer projektu prevence kriminality a protidrogový koordinátor. Rada města Plzně současně schválila zřízení Komise protidrogové a prevence kriminality na volební období 2010 – 2014. Pracovní skupina prevence kriminality vypracovala v souladu se Strategií prevence kriminality v ČR na léta 2012 – 2015 dvouletý Plán prevence kriminality města Plzně na roky 2012 -2013 (Plán prevence kriminality, 2013).

Širším pojmem než kriminalita je delikvence, která označuje činnost porušující nejen právní, ale i společenské normy. Takové jednání se často vztahuje i na mladistvé, kteří se tak stávají delikventy. Podle stupně závažnosti činu, kterým osoba porušuje normy, se hodnotí takové chování jako disociální, asociální a antisociální (Macek, 1999).

Delikventní chování často souvisí s disociální poruchou osobnosti, která bývá charakterizována zřetelnou nerovnováhou mezi chováním jedince a společenskými normami.

3.2.3 Nadměrná konzumace alkoholu a dalších návykových látek

Mezinárodní zpráva z Evropské školní studie o alkoholu a jiných drogách (dále jen ESPAD), (2011) do které se zapojilo více než 100 tisíc šestnáctiletých studentů z 36 evropských zemí, přináší následující výsledky.

Česká republika se řadí k zemím, kde je nejvyšší míra konzumace alkoholu a nelegálních drog, především konopných látek, v Evropě. Dlouhodobě závažným problémem zůstává konzumace alkoholu a kouření, kde se situace od 90. let minulého století nezměnila, naopak byl ale zaznamenán pokles zkušeností mládeže s konopnými látkami a nelegálními drogami.

Výzkum ukázal, že v Evropě konzumovalo **alkohol** přibližně 57% studentů. Mezi jednotlivými zeměmi byla na nejvyšší příčce ČR s více než 75%. Podle průzkumů se ve všech zemích s výjimkou Islandu napilo alkoholu alespoň jednou v životě nejméně 70% studentů ve věku 15 – 16 let. V Německu konzumovalo alkohol 73% studentů, ale od roku 2007 je stav stabilizovaný, naopak v ČR došlo od roku 2007 k výraznému nárůstu.

Mezi nejčastější důvody, proč mladí lidé začínají s konzumací alkoholu, se řadí především zvědavost, nuda, chvilkové zapomenutí na problémy a určitý životní styl. Nadměrnou konzumací alkoholu si však mohou mladí lidé přivodit zdravotní problémy na celý život, nebo ztrátu svých přátel, špatné výsledky ve škole či zaměstnání. Nepříjemné je, že dnešní společnost toleruje vzrůstající konzumaci alkoholu a dalších návykových látek.

Dalším nezanedbatelným zdravotním rizikem je, i když si to mnoho adolescentů ani dospělých neuvědomuje, **kouření** (Macek, 1999). Dle studie ESPAD mají první zkušenosti s cigaretami děti ve věku 13 let i dříve. V průměru 7% školáků uvedlo, že ve 13 letech či dříve již kouřilo denně.

Dle ESPAD kouřilo cigarety alespoň jednou v životě 54% šestnáctiletých Evropanů. Pravidelně pak kouřilo v ČR 42% studentů a v Německu 33%, přičemž evropský průměr byl 28% mladistvých kuřáků.

Z výzkumů - Mladí lidé a kouření, které zpracovali studenti Fakulty sociálních věd Univerzity Karlovy s agenturou Ipsos, vyplývá, že polovina mladých mezi osmnáctým a dvaadvacátým rokem kouří (Masopustová, 2013).

Mezi třetí velké zdravotní riziko lze zařadit **užívání měkkých a tvrdých drog**, které také rapidně narostlo. Za drogu se podle Světové zdravotnické organizace (WHO) považuje jakákoliv látka, která, je-li vpravena do organismu, může změnit některou z jeho funkcí. Definice stejné instituce ještě uvádí, že drogová závislost je tělesný a psychický stav vyplývající ze vzájemného působení mezi organismem a drogou

charakterizovaný změnou chování a jinými reakcemi, které vždy zahrnují nutkání brát drogu stále nebo pravidelně.

Dle ESPAD (2011) mezi země s nejvyšším procentem požívání konopných látek patřila ČR (42%). Přitom v Německu to bylo (19%) a evropský průměr činil 17%. Jinou nelegální drogu vyzkoušelo 6 % dotazovaných.

V dnešní době není problém si nějakou drogu obstarat. Lze ji získat například v klubech, na koncertech, na diskotéce, ale třeba i ve škole a první užití drogy se přesouvá stále do mladšího věku. Vyzkoušení „měkké drogy“ – zejména marihuany - se zdá být u větší části adolescentů standardem.

Prostředky na zaplacení drogy si závislí opatřují nejčastěji krádežemi, loupežemi, prostitucí nebo žebráním (Macek, 1999).

3.2.4 Krize identity

O poruchách identity u adolescentů začali informovat na počátku devadesátých let dorostoví psychiatři (Čermáková, 1992). Tito adolescenti mají většinou dobrý či nadprůměrný intelekt. Charakteristické také je, že škola a vzdělávání nenaplnují jejich představy. Prožívání je intenzivní, vnější prostředí je pro ně málo srozumitelné. Zažívají informační chaos, což zpětně zvyšuje jejich úzkost. Společenská nabídka možné budoucí kariéry je neuspokojuje, obvykle mají ambivalentní či negativní vztah k dospělým autoritám. Vlastní rodiče často vnímají jako morálně zdiskreditované.

Je to porucha vztahu sama k sobě, která se týká převážně celkového sebehodnocení. Pokud zažívají adolescenti nějaké pocity neúspěchu, často jejich příčiny spatřují sami v sobě. Tento fakt může vést až ke ztrátě důvěry ve vlastní schopnosti a postupně až ke ztrátě smyslu vlastního života. V posledních letech takovýchto jedinců přibývá.

Častým přáním těchto jedinců je vlastní nezávislost, i když nedokážou sami za sebe rozhodnout. Mají vysoké a nespécifické cíle a rádi by prožili zajímavý život plný překvapení bez stereotypů. Dívky tohoto typu obvykle neakceptují svoji pohlavní roli a objevují se u nich často poruchy příjmu potravy. Někteří z těchto adolescentů se mohou později stát delikventy díky tomu, že hledají prostředky ke snížení vlastní úzkosti,

například v orientaci na peníze, luxus a pohodlný život.

Takový způsob života, kdy jedinec nemůže nalézt vlastní identitu, vede často až k pokusům o sebevraždu (Macek, 1999).

3.3 Prevence sociálně patologických jevů

Jako jeden z účinných preventivních programů je metoda Dona Boska, která zahrnuje radost a chuť do života. Střediska takto směřovaná na mladé lidi musí mít jasně danou orientaci programů a poskytovat ochranu mladým lidem, pokud ji budou potřebovat a hlavně přijímat (Lohbusch, 1988).

„Jako základní úkol k řešení problému obtížně vychovatelné mládeže je prevence. Velmi důležitou součástí je prevence pedagogická, lékařská a psychologická, ale také celý souhrn sociálních opatření, jimiž lze zasahovat do prostředí ovlivňujícího vývoj osobnosti a socializace vychovatelných jedinců“ (Níkl, 2000, s. 90-91).

Dle Národní strategie primární prevence rizikového chování dětí a mládeže (2013) jsou pod pojmem prevence zařazena všechna opatření směřující k předcházení a minimalizaci jevů spojených s rizikovým chováním a jeho důsledky. Prevencí může být jakýkoliv typ výchovné, vzdělávací, zdravotní, sociální nebo jiné intervence, která směřuje k předcházení výskytu rizikového chování, zamezuje jeho další progresi, zmírňuje již existující formy a projevy rizikového chování nebo pomáhá řešit jeho důsledky.

Prevenci rozdělujeme na primární, sekundární a terciální.

Primární prevence zahrnuje takové aktivity, které jsou zaměřené na to, aby problém spojený se sociálně patologickými jevy vůbec nevznikl (Hájek, 2004). Tuto prevenci lze rozdělit na specifickou a nespecifickou. Ke specifické prevenci se řadí dlouhodobé programy s jasnou strukturou, které jsou zaměřené na určitou konkrétní skupinu. Je to vlastně snaha o vytvoření pozitivních návyků, samostatného rozhodování a sebevědomí. Mezi nespecifickou prevencí patří jednorázové akce, jako jsou například tematické filmy, přednášky a besedy s odborníky.

V rámci **sekundární prevence** se provádějí takové aktivity, které mají za cíl zachytit a zabránit šíření již vzniklého problému. Patří sem také odpovídající pomoc klientům, jejich rodinné příslušníky a přátele.

Při **terciální prevenci** se provádějí takové činnosti, které zmírňují dopady způsobené konkrétním problémem. Hlavní náplní této prevence je pomoc vracejícímu se jedinci zpět do „normální“ společnosti, kde na něj číhají nástrahy nejrůznějších druhů, kterým musí s velkým sebezapřením odolávat (Hrdina, in Klíma 2003).

Mezi prevenci sociálně patologických jevů můžeme také zařadit terénní práci (streetwork), která představuje sociální působení na mladé rizikové jedince a jejich skupiny v jejich přirozeném prostředí. Streetwork se stal jednou z cest, kdy sociální a výchovné působení překračuje možnosti školy i zařízení volného času. Věnuje se převážně mladým lidem, kteří jsou sociálně ohroženi nebo negativním vlivům již podléhají. Úkolem je přispívat k boji proti drogám, bezdomovectví, prostituci a kriminalitě mládeže. Je patrné, že pokud má mladý člověk dostatek volnočasových aktivit, může to vést k účinné prevenci sociálně patologických jevů (Hofbauer, 2004). Pro terénní práci jsou běžná kontaktní centra, která pracují především s drogově závislými. Do podvědomí laické i odborné veřejnosti také vstoupila preventivně orientovaná nízkoprahová volnočasová zařízení, která pracují s neorganizovanou mládeží například na velkoměstských sídlištích (Klíma, 2009).

V Německu se terénní sociální práce využívá od šedesátých let minulého století, základní úkol vidí v budování mostů k ohroženým mladým lidem, o které by se jinak nikdo nestaral. Mezi pedagogické přístupy této práce patří: být zprostředkovatelem v jejich konfliktech, provázet je v obtížných životních situacích včetně jednání s úřady a soudy, vycházet z toho, co mladí lidé sami chtějí a stávat se poradcem v běžných aktivitách (Hofbauer, 2004).

V ČR je vrcholným státním orgánem prevence Republikový výbor pro prevenci kriminality zřízený v roce 1993, v němž zasedají zástupci zainteresovaných ministerstev a zástupci Meziřezortní protidrogové komise. Předsedá mu ministr vnitra (MVČR, 2013).

V Německu je v každé z šestnácti spolkových zemí zvláštní ministerstvo vnitra a zemská policie. Dále existuje Federální úřad pro vyšetřování, federální pohraniční policie a federální železniční policie. Zemské kriminální úřady vytvořily Projektovou skupinu pro prevenci kriminality, kterou po určitou dobu hostí vždy jeden ze zemských kriminálních úřadů. Všechny tyto organizace navrhují preventivní opatření (Matoušek; Kroftová, 2003).

K tomu, aby účelně fungoval systém prevence všech sociálně patologických jevů, je potřeba:

- vytvořit organizační předpoklady, například koncepce, programy, zákony
- zajistit odbornou přípravu a doškolování profesionálních i dobrovolných pracovníků
- seznámit širokou veřejnost s preventivními programy
- vlastní preventivní činnost. Ta by si měla určit hlavní body problémů, které se vyskytují u mládeže a dále určit příčiny jejich vzniku. Na tomto základě by se pak měla provádět konkrétní preventivní opatření.

Důležité je, aby všechny preventivní aktivity byly vyhodnoceny a získané poznatky byly veřejně publikovány a poskytnuty organizacím, které se prevencí zabývají. Jen tak se systém prevence sociálně patologických jevů může zdokonalovat.

Preventivní práce s obtížně vychovatelnou mládeží je také široce spjata se školním prostředím, neboť velká většina adolescentů zde tráví hodně času. Vzniklé problémy je možno rychle řešit, neboť školy jsou obvykle napojeny na síť poradenských služeb. Dále je třeba věnovat větší pozornost volnému času mládeže a snažit se jí nabídnout co nejvíce možných atraktivních programů, kde by mohli trávit svůj volný čas.

Prevence sociálně patologických jevů by se měla u mládeže zaměřit zejména na podporu schopnosti vyrovnávat se s negativními zkušenostmi, získávání větší sebeúcty a sebedůvěry, zapojení se do pozitivní skupiny vrstevníků nebo utvoření dobrých vztahů v rodině (Hrdina, in Klíma 2003).

Cílem výchovy ve volném čase mládeže je naučit je kvalitně využívat jejich volný čas a chápat jej jako významnou životní hodnotu a přesně takový cíl má i SaSM a DBZ.

4 SALESIÁNSKÁ STŘEDISKA MLÁDEŽE

„Srdce nemilosrdně bije - pro druhého.“

Don Bosco

Ve čtvrté části své diplomové práce popisují salesiány Dona Bosca v České republice a v Německu, jejich preventivní výchovný systém a salesiánský čtyřlístek, dále se zaměřují na Salesiánské středisko v Plzni a Don Bosco Zentrum v Regensburgu a následně na nízkoprahové zařízení pro děti a mládež.

4.1 Salesiáni Dona Bosca

Salesiáni Dona Bosca (dále jen SDB) jsou řeholní kongregací katolické církve, která se věnuje práci s dětmi a mladými lidmi. Zakladatelem tohoto řeholního řádu byl italský kněz Jan Bosko (16. 8. 1815 – 31. 1. 1888). Svě hlavní životní poslání spatřuje v práci s mládeží, která je ohrožená jak hmotnou tak duchovní nouzí. Této mládeži nabízí náhradní rodinné prostředí, možnost doplnit si nedostatečné vzdělání, prostor pro hru a zábavu, ale i prostředí, kde mohou nalézt duchovní hodnoty. Myšlenku starání se o mladé lidi začal aktivně rozvíjet již v roce 1841, kdy byl vysvěcen v Turíně na kněze (Bosco, 2001). O osmnáct let později byl odměněn papežem Piem IX. bulou, která Boskovi potvrzovala založení nového řeholního řádu - SDB. Don Bosko byl pedagogem v terénu, průkopníkem večerní školy, dětských domovů, dělnických sdružení a boje proti negramotnosti. Řešil především problémy volného času mládeže a usiloval o jeho hodnotné naplnění tak, aby docílil nižšího stavu kriminality. Roku 1877 posílá Don Bosko 18 SDB a 6 salesiánek na misie do Jižní Ameriky (Gesing, 2013). Roku 1929 prohlásila katolická církev Dona Bosca blahosloveným a roku 1934 svatým (Bosco, 2004). Ke konci svého života založil Don Bosko ještě ženskou větev, která se nazývá Dcery Panny Marie Pomocné a Sdružení salesiánských spolupracovníků neboli laiků.

Jeho odkaz byl naplněn, a tak v dnešní době pracuje ve světě více než 17 000 SDB ve více než 130 zemích světa, kde provozují školy, volnočasová centra a misijní centra.

Salesiánská střediska mládeže bychom dnes našli v Praze, Ostravě, Brně, Prostějově, Zlíně, Pardubicích, Rumburku, Fryštáku, Havířově, Plzni, Sebranicích, Hroznové Lhotě, Teplicích, Českých Budějovicích. Oblasti, ve kterých SDB působí, jsou sociální, náboženské, kulturní a pedagogické. Mezi jejich charitativní činnost patří i velice významné, celosvětové misie.

Prvním českým SDB se stal P. Ignác Stuchlý, který v roce 1927 začal ve Fryštáku na Moravě první salesiánské dílo v Čechách. Salesiánské dílo vzniklo z oratoře – z volného shromáždění mládeže kolem Dona Boska a jeho spolupracovníků. V oratoři mladý člověk nacházel možnost rozvinout všechny své vlohy a stát se tak užitečným člověkem. Už v prvním roce procházelo salesiánským domem ve Fryštáku na tři sta mladých lidí z Ostravy a okolí. Po 2. světové válce působilo v Čechách 261 SDB ve 12 řeholních domech. Po roce 1948 byly církvi odebrány všechny možnosti jak působit na mladé lidi – byly uzavřeny církevní školy, internáty, rozpuštěny katolické organizace a spolky. Děti, které se účastnily výuky náboženství, byly pronásledovány, jakékoli setkávání s mladými lidmi bylo sledováno (Kaplánek, in Kaplánek, Wild 2006). V roce 1973 oznámil vatikánský sekretariát, že kardinálem se stane litoměřický biskup Štěpán Trochta. Současný režim z tohoto jmenování nebyl nadšený, v roce 1974 navštívil kardinála Trochtu krajský církevní tajemník. Po šestihodinovém rozhovoru byl kardinál Trochta zcela vyčerpán a za dva dny na to zemřel (Křížková, 1996). V letech 1948 - 1989, za vlády komunistického režimu, byla činnost SDB zakázána a postavena mimo zákon. Perzekuce salesiánských duchovních byla jednou z nejdůkladnějších a ve vykonstruovaných procesech bylo odsouzeno a uvězněno 47 SDB. Po tzv. Sametové revoluci v roce 1989 začali SDB opět svobodně působit. Vývoj salesiánského díla po roce 1989 v ČR je oproti jiným zemím poměrně specifický. Ve většině zemí světa (i v Německu) zajišťují SDB provoz velkých škol a internátů, v ČR pracuje 152 SDB v 15 komunitách v ČR a ve dvou komunitách v Bulharsku a jedné v Římě (Kaplánek, 2013). V ČR SDB působí především v oblastech volného času - v zájmových kroužcích a dále v nízkoprahových klubech a v oblasti vzdělávání (vyšší odborné škole Jabok).

Jeden z prvních Němců, který se setkal s Donem Boskem, byl diecézní kněz z Regensburgu Johann Baptist Mehler (1860-1930). V Německu působí SDB od roku 1916. Jejich prvním místem, kde začali pracovat, byl Würzburg, kde založili dům pro

učně – v dnešní době internát. Za salesiánského průkopníka v Německu se považuje otec Dr. Franz-Xaver Niedermayer (1882-1969), který se stal ředitelem zařízení ve Würzburgu.

V letech 1920 -1930 narostl v Německu počet SDB, bylo to až 120 noviců za rok. V roce 1930 koupili SDB bývalý benediktýnský klášter v Bavorsku v Benediktbeuern, kde byla postavena filozoficko-teologická škola, ubytovna, centrum pro životní prostředí a Katolická univerzita – Vysoká škola sociální práce. Zde jsem v roce 2004/2005 studovala.

V letech 1933-1945 bylo mnoho salesiánských zařízení uzavřeno nebo zničeno a více než 140 SDB zemřelo. Po druhé světové válce založili SDB další střediska například v Aschau am Inn. Kolem roku 1990 sice nebyl v Německu velký zájem o studium na teologické fakultě, nicméně SDB již v této době pokrývali svými zařízeními velké spektrum farností.

V současné době existuje 35 míst (viz obrázek 1), kde pracuje přes 320 SDB a asi 1600 dalších zaměstnanců. SDB v Německu působí například v Regensburgu, Berlíně, Benediktbeuernu, Mnichově a dalších místech, která jsou znázorněna v přiložené mapě. Salesiánská provincie pak sídlí v Mnichově (Wolff, 2008).

SDB v Německu působí v oblastech: asistovaného bydlení, zaměstnávání pro tělesně a psychicky nemocné mladé lidi a dospělé, přípravy na zaměstnání, volnočasových aktivit a vzdělávání (odborné školy, vysoké školy, školky, internáty).

Obrázek 1: Mapa salesiánských zařízení v Německu

Zdroj: *Salesianer don Boscos*. [online]. [cit.2014-01-04]. Dostupné z <http://www.donbosco.de/Einrichtungen>.

4.2 Preventivní výchovný systém

Největší odkaz Dona Bosca je jeho způsob jednání s mladými lidmi, kdy ve své oratoři používal zvláštní styl výchovy, který nazýval preventivní výchovný systém. Zde Don Bosko klade do protikladu dva přístupy k člověku a k výchově. Jeden se nazývá represivní a druhý preventivní. Represivní je založen na přesně stanovených právech a povinnostech, jejichž dodržování se vynucuje kontrolou a sankcemi. Preventivní systém je založen na důvěře a motivaci. Vychovatel nehrozí tresty, ale snaží se vychovávaného získat pro pozitivní aktivitu, a tak předcházet sociálně patologickým jevům (Kaplánek, 2012).

Jádro práce SDB s mládeží spočívá v tomto preventivním výchovném systému, který se vyznačuje následujícími charakteristickými vlastnostmi (Bosco, 2004):

1. **Rodinnost** – znamená žít s mládeží a pro mládež tak, že vzniká prostředí bezpečí, v němž se mladí lidé cítí přijímání a prožívají, že jsou „doma.“ Potřeba rozvíjet tento charakteristický znak platí i dnes.

2. **Asistence** - označuje aktivní přítomnost SDB mezi mladými. Je to styl, který je soustředěný na mladé lidi, při kterém je dospělý partnerem, přítelem a průvodcem ve výchovné činnosti. Asistence vyžaduje pozorné, partnerské a láskyplné jednání s mládeží (Váňová; Kaplánek, 2002).

3. **Láska**
„Srdce mladých získáte láskou.“

Don Bosco

– ta se projevuje v následujících třech směrech:

- **Rozumnost** – Vyjadřuje skutečnost, že výchova je systematicky promyšlený proces, který sleduje skutečné potřeby mladých lidí a bere v úvahu silné a slabé stránky vychovatele i mladého člověka. Rozumná výchova se opírá o dialog mezi vychovatelem a mladým člověkem. Odmítá pojetí, že vychovatel má vždy pravdu a dále se snaží vyhnout donucovacím prostředkům. Moudrý vychovatel se

dokáže přizpůsobit momentální úrovni mladého člověka a pružně reaguje na jeho konkrétní potřeby (Salesiánská výchova do kapsy, 2012).

Rozum dále zdůrazňuje hledání smyslu života, studium, přátelstvím, veselost, harmonizaci mezi rozumností a křesťanskou moudrostí Plášek (in Kubík, Kutarňa, 2013).

- **Náboženství** – Dnes jsou v salesiánských zařízeních často mladí lidé, kteří se nehlásí ke křesťanské víře. Mohou projevovat zájem o víru nebo být víře vzdáleni. Pro Dona Boska byla prakticky a veřejně prožívaná víra v oratoři samozřejmostí. Přitom ale dbal na svobodu v osobních projevech víry. Příkladem mohou rozhovory o víře, diskusní a vzdělávací programy či svědectví jiných lidí o jejich cestě víry.
- **Laskavost** – znamená dobrotu a lásku v srdci. Jádrem je důležitost vztahu mezi vychovatelem a mladým člověkem. Pokud má být výchovné působení účinné, je nutné, aby mladý člověk cítil lásku vychovatele – že mu na něm záleží, že to s ním myslí dobře (Váňová; Kaplánek, 2002). Laskavost také vyjadřuje potřebu mladých lidí být milováni Plášek (in Kubík, Kutarňa, 2013). Otevřená a srdečná atmosféra bez uměle vytvořených společenských zábran se dosud považuje za charakteristický rys salesiánského prostředí (Schepens, 2001).

Mezi další vlastnosti preventivního systému ve střediscích patří pohostinnost a veselost.

Preventivní systém je pedagogickou činností, kterou charakterizuje následující:

- být mezi mladými
- mít účast na jejich životě
- vést s mladými lidmi dialog
- mít s mladými lidmi osobní vztahy
- všimnout si hodnot mladých lidí

Každá salesiánská komunita má za úkol vypracovat v duchu preventivního systému výchovně pastorační projekt, který má jasně definované cíle a kritéria tak, aby se podařilo realizovat pastorační proces. Středem výchovně pastoračního projektu je mladý člověk. Tento projekt dává směr a výhled salesiánské činnosti (Saleziánska pastorácia mládeže, 1999).

Charakteristický znak salesiánské výchovy je výchova na základě osobních vztahů. Pokud tomu doopravdy tak je, hraje v salesiánské výchově ústřední roli osobnost vychovatele. Don Bosko považoval povolání vychovatele za poslání. Proto je velmi důležitá asistence - výchovná přítomnost, kdy se vychovatel účastní činnosti s mladým člověkem a současně pozoruje všechny procesy, které ve skupině mladých lidí probíhají. Asistence není jen dozor, ale je to osobní přítomnost, která umožňuje osobní vztah (Kaplánek, 2012).

4.3 Salesiánský čtyřlístek

Don Bosko získal svou zvláštní a jedinečnou pastorační zkušenost v první oratoři, která byla pro chlapce otevřeným domovem, farností zprostředkující vztah k Bohu, školou připravující na život a hřištěm, kde se potkávali přátelé při sportovních akcích. Tato zkušenost se stala SDB trvalým kritériem všech jejich činností a způsobu práce s mládeží i dnes. V každé salesiánské činnosti a také ve vztahu ke každému mladému člověku by se měly projevovat všechny tyto následující prvky.

1. Domov:

- vytvoření rodinného prostředí
- osobní zájem o každého mladého člověka
- pomoc k vytváření dobrých vztahů
- vytvoření ovzduší důvěry
- vnímání problémů mladého člověka
- vedení mládeže ke spoluzodpovědnosti

2. Škola

- učení se novým věcem

- rozvoj schopností a dovedností
- příprava na život

3. Hřiště:

- naplnění volného času
- odreagování se
- setkávání se s kamarády
- hraní a zábava (viz přílohy 4 b), f))

4. Farnost:

- křesťanské prostředí zvláště pro ty, kteří o něj mají zájem
- duševní rozvoj mladého člověka
- otevírání se duchovním hodnotám (Komárek, 2001)

4.4 Salesiánské středisko mládeže v Plzni

SaSM funguje jako nestátní nezisková organizace, která je zařazena do rejstříků škol a školských zařízení a jeho zřizovatelem je Salesiánská provincie Praha, církevní právnická osoba. SaSM je střediskem volného času dětí a mládeže, které nabízí nejrůznější programy především pro neorganizované skupiny sociálně handicapovaných mladých lidí a zároveň pro organizované zájmové skupiny.

SaSM zahájilo svůj provoz 9. září 1990. Jeho posláním je přispět k celostnímu rozvoji dětí, mládeže a rodin, zvláště těch, kteří jsou především z výchovných, sociálních a finančních důvodů znevýhodněni. Při své práci uplatňuje metody, které vycházejí z preventivního výchovného systému (výroční zprávy SaSM 2009-2012), (viz příloha 4 a)).

Ve výroční zprávě SaSM (2012, s. 4) jsem našla vyjádření primátora Mgr. Martina Baxy k činnosti SaSM, uvádí zde, že: *„Každá práce s lidmi a pro lidi je neobyčejně náročná. O to více, když těmi „lidmi“ jsou děti a mladí lidé, kteří v životě zrovna neměli na růžích ustláno. Mé poděkování patří všem, kteří tuto práci dělají s láskou a vírou, že je možno změnit špatné věci v osudech těch nejmenších.“*

4.5 Don Bosco Zentrum v Regensburgu

DBZ je zařízení, které patří pod Německou provincii SDB, která sídlí v Mnichově (viz příloha 4 e)). Toto středisko zahájilo svoji činnost v roce 1923, kdy SDB otevřeli internát pro mládež. Dnes je DBZ činné ve sféře sociální práce s mládeží, dále slouží k využití volného času mládeže a také nabízí „Jugendwohnen“ (ubytování pro mladé lidi).

Pedagogické principy práce s mládeží v DBZ:

- otevřenost – DBZ je otevřeno všem dětem a mladým lidem, bez ohledu na jejich pohlaví, sociální původ nebo kulturní zázemí
- dobrovolnost - každý návštěvník, který přijde do střediska mládeže tak činí dobrovolně
- holismus (směr zdůrazňující celostnost) – zaměstnanci vnímají všechny individuální potřeby a přání mladých lidí, kteří DBZ navštěvují
- flexibilita – nabídka DBZ se pružně přizpůsobuje potřebám mládeže
- participace – mladí lidé jsou zváni k přípravě různých aktivit v DBZ
- rodinnost – vytvoření rodinného prostředí, kde mohou mladí lidé zakusit pocit přijetí

Zaměstnanci DBZ učí rozvíjet pozitivní postoj k samostatnému životu mladých lidí, podporují týmovou spolupráci, vedou mladé lidi k pozitivním vztahům k druhým lidem a k vzájemné toleranci, učí mládež jak se chovat v konfliktních situacích a v neposlední řadě se snaží zajistit preventivní programy proti užívání drog a alkoholu.

SDB a zaměstnanci DBZ nabízejí individuální plán pomoci, který slouží k přeměně mladého člověka. Dále nabízejí možnost uvolnění, relaxace, možnost ubytování, zlepšení kvality života a podporu pro žadatele a jejich rodinu. Také zajišťují existenční podmínky a možnosti, které rodiny uživatelů nemohou mládeži nabídnout.

Salesiánský pedagogický styl znamená nabídku konkrétní pomoci, učení vlastní odpovědnosti, bezpečnost a jistotu a mnohotvárné sociální prostředí.

Salesiánská pedagogická práce je zaměřena na pracovní vztahy, mimoškolní vzdělávání, individuální pomoc a služby pro děti a mládež.

- Pracovní vztahy

Práce s mládeží je profesionální pracovní vztah. S dětmi a mladými lidmi se pracovníci setkávají a reagují na jejich potřeby a problémy. Ty zjišťují skrze rozhovory nebo různou formou her. Základem pedagogické činnosti je vychovat mladé lidi ve vztahu důvěry.

- Mimoškolní vzdělávání mládeže

Vzdělání je nedílnou součástí a zahrnuje každodenní, praktické a sociální dovednosti.

- Otevřené služby pro děti a mládež

Součástí otevřeného provozu nabízí SDB návštěvníkům hodně prostoru k vzájemnému setkávání a trávení volného času. K dispozici jsou také některé pravidelné nabídky, které jsou předem projednány s mládeží.

- Individuální pomoc
- Výměnný pobyt mládeže - například kontakt se SDB v Plzni, společné turnaje ve fotbale

Cílem DBZ je podpora mladých lidí v hledání jejich identity a pomoc při volbě zaměstnání. SDB a zaměstnanci se snaží pomoci těmto mladým lidem skrze pozitivní motivaci. Zároveň chtějí poskytnout dětem a mladým lidem bezpečné prostředí pro trávení volného času. Jedním z hlavních cílů SDB je, aby mladí lidé rozvíjeli své duchovní hodnoty (výroční zprávy DBZ 2009-2012).

4.6 Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež

NZDM jsou sociální službou poskytovanou dle §62 odst. 1 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, v platném znění, kdy poskytují ambulantní, popřípadě terénní služby dětem ve věku od 6 do 26 let ohroženým společensky nežádoucími jevy. Cílem služby je zlepšit kvalitu jejich života předcházením nebo snížením sociálních a zdravotních rizik souvisejících se způsobem jejich života, umožnit jim lépe se orientovat v jejich sociálním prostředí a vytvářet podmínky k řešení jejich nepříznivé sociální situace.

Služba může být poskytována osobám anonymně a obsahuje tyto základní činnosti:

- a) výchovné, vzdělávací a aktivizační
- b) zprostředkování kontaktu se společenským prostředím
- c) sociálně terapeutické
- d) pomoc při uplatňování práv oprávněných zájmů
- e) obstarávání osobních záležitostí

Stručně řečeno, cílem NZDM je zlepšení kvality života a předcházení sociálně-patologickým jevům. Pokud vnímáme výchovu jako systematické úsilí o vedení vychovávaného určitým směrem, nelze činnost NZDM označit pouze jako činnost pedagogickou, nýbrž jako kooperující činnost pedagogickou, psychologickou a sociální.

Dalšími činnostmi nízkoprahových zařízení jsou preventivní a pedagogické programy zaměřené na snížení rizik sociálně patologických jevů. Zaměřují se tedy na konkrétní problémy vyskytující se mezi uživateli zařízení. Fungují jako jednorázové či příležitostné programy poskytované v podobě letáků, informačních stánků, diskuzí, besed. Vedle jednorázových existují ještě dlouhodobé programy, jejichž součástí je získání specifických poznatků, nacvičení specifických dovedností a chování (například bezpečné chování v oblasti sexuality). Tyto programy se realizují pomocí výše zmíněných služeb, tzn. kontaktní práce, situační intervence, informační servis klientovi a poradenství. V závěru nesmí chybět zhodnocení výsledků.

Cílem NZDM je vyhledávat znevýhodněné nebo ohrožené jedince a minimalizovat rizika sociálních problémů spojených s jejich životem (Klíma, 2009).

4.6.1 Otevřené a nízkoprahové kluby

Nízkoprahové kluby a i otevřené kluby patří do kategorie NZDM.

Oba kluby jsou zpravidla financovány státními subjekty, především MŠMT, městskými a obecními úřady a krajskými orgány. Rozdílný je postoj ke „vstupnému“ pro klienty jednotlivých zařízení. Otevřené kluby mohou vybírat symbolický registrační poplatek (většinou se jedná o cenu kolem 50 korun za rok, či pololetí). Nízkoprahová centra musí být ze zákona pro své klienty zcela bezplatná.

V nízkoprahových klubech se můžeme setkat s pomocí psychologa, sociálního pracovníka, případně i jiného vyškoleného odborníka, který je připravený mládeži v krizových situacích pomoci. Nízkoprahové kluby slouží jako sekundární prevence.

Otevřené kluby mají cílovou skupinu podstatně širší a omezenou pouze věkem klientů. Navštěvovat je může riziková mládež, ale i bezproblémová, která touží po volnějším způsobu trávení volného času. Otevřený klub obsluhují většinou studenti a externí spolupracovníci, kteří projdou určitým školením. Otevřené kluby fungují především jako primární prevence.

Zaměstnanci otevřeného klubu mají v popisu své práce především kontaktní práci s klientem, poradenství, pořádání jednorázových programů – diskuzí a besed, či preventivní a výchovné programy, dílny nebo jiné volnočasové aktivity. Celkově má pracovník otevřeného klubu blíže k vychovateli a pedagogovi, než sociálnímu pracovníkovi, jak je tomu v případě nízkoprahových klubů (Brestičová, 2011).

V rámci pedagogiky, ale i sociální práce můžeme z německých zdrojů specifikovat „Jugendarbeit“ (práci s mládeží) a v jejím rámci pak definovat tzv. „Offene Jugendarbeit“ (otevřenou práci s mládeží), (Klawe, 2000). Práce s mládeží je definována jako pomoc k výuce a socializaci mladých a dospívajících, která se realizuje mimo školu a zaměstnání, oslovuje mladé lidi přímo, nikoli přes rodiče a je mladými lidmi přijímána dobrovolně na rozdíl od jiných pedagogických oblastí.

V padesátých letech 20. století vznikl v Německu model „Heime der Offenen Tür“ (domu otevřených dveří) – zařízení klubového typu pro neorganizovanou mládež ve věku 14-21 let. Domy byly značně flexibilní, kladly důraz na spontánní činnost, provoz ale zajišťoval stálý pedagogický personál. Pozdější variantou se pak staly domy místní komunity pro širší věkové rozpětí i pro širší obsahové spektrum nabízející například i poradenství (Pávková, 2002).

V polovině šedesátých let již existovalo v Německu 1148 zařízení pro volný čas mládeže, z těchto volnočasových aktivit byla asi polovina zaměřená na učňovskou mládež (Deinet, Sturzenhecker 2005).

V roce 1968 vznikla řada „Jugendzentrum“ (středisek pro mladé lidi), jejichž provoz si mladí lidé zpočátku organizovali sami. Po nějakém čase se ale ukázalo, že pro fungování těchto středisek je nutný kvalifikovaný personál, a tak vedení postupně přebírali pedagogové.

V průběhu sedmdesátých a osmdesátých se v Německu můžeme setkat s otevřenou prací s mládeží v uznávaných „Häusern der offenen Tür“ (domech otevřených dveří), „Jugendzentren“ (centrech mládeže), „Jugendclubs“ (klubech pro mladé lidi) a v „Jugendhäuser“ (domech mládeže). Tehdejší „Jugendzentren“ (centra mládeže) začala

prosazovat koncepci, která byla skutečným začátkem otevřené práce s dětmi a mládeží v Německu.

Otevřená práce s mládeží vychází dle sociálního pedagoga Richarda Münchmeiera ze čtyř předpokladů:

1. Otevřená práce s mládeží má mít jasný profil – jasný obsah.

Mládež by měla v otevřených klubech nalézt něco relevantního pro svoji vlastní životní situaci, pro svoji orientaci a pro své uplatnění. To znamená, že by se měl vytvořit takový profil, který bude otevřený pro každodenní zkušenost mladého člověka.

2. Druhou součástí otevřené práce by měla být kritická reflexe života mládeže.

Důležitá by měla být pro mládež, která je zmatená ve své životní orientaci a hledá svoji vlastní cestu. V této situaci by měla otevřená práce umožnit mladým lidem klást si kritické otázky, které se týkají jejich způsobu života.

3. Třetím bodem otevřené práce s dětmi a mládeží je její „Sozialräumliche Orientierung“ (orientace na sociální prostor).

Tento fakt by se měl dle autora odrazit v nabídce pro mladé v tzv. pomoci ke zvládnání každodenního života. Jde o to, pomoci mladému člověku objevit tělesné a sociální zdroje, které jsou tvořeny prostřednictvím sociálních prostorů a interpersonálních vztahů. Otevřená práce s dětmi a mládeží se proto nesmí vyčerpat jen v interpersonálním výchovném působení, ale musí v sobě zahrnout i vytváření situací a struktur, které poskytují mladým příležitosti k jednání.

4. Poslední dimenzí, která by měla posílit otevřenou práci, je rozvinutí profesionálních metod. Autor uvádí metodu tzv. „Raumwärter“ (hlídače prostoru).

Sociální pedagogové pracující v tomto prostředí by měli na jedné straně zabránit, aby některé skupiny zcela zaplnily poskytnutý prostor, a zároveň by měli umožňovat novým skupinám, aby se včlenily do tohoto otevřeného prostoru (Münchmeier, 2000).

Nízkoprahové kluby v ČR nemají příliš dlouhou tradici. Zrod těchto klubů dle Čechovského a Racka (In Klíma, 2009) lze datovat do let 1999 – 2002. V 90. letech 20. století vzniká Česká asociace streetwork – ČAS, která sdružuje nízkoprahové sociální služby, jako reakce na nutnost zprofesionalizovat stávající nabídku služeb. Od této doby organizace NZDM po svých pracovnících vyžadují odpovídající úroveň vzdělání. Důležitou roli v oblasti pracovního týmu zde pak hraje i supervize. Současnou sociálně-

pedagogickou práci v nízkoprahových klubech v ČR nelze oddělit od jejích kořenů v zahraničních modelech.

Pro svoji práci jsem si v SaSM vybrala nízkoprahový klub – Vzducholod' a v DBZ otevřený klub – „Jugendtreff“ (setkávání mládeže).

5 METODIKA VÝZKUMU

„Odpčineme si až v nebi...“

Don Bosco

V empirické části diplomové práce se zabývám cílem výzkumu, dále zde popisují použité výzkumné metody, realizaci výzkumu a etické aspekty výzkumu.

5.1 Cíle výzkumu

Cílem diplomové práce je zjistit, zda nízkoprahové kluby (SaSM) a otevřené kluby (DBZ) jsou primárně zaměřeny na prevenci sociálně patologických jevů a umožňují mládeži smysluplné trávení volného času.

Cíle výzkumu dle Švaříčka (in Švaříček, Šed'ová, 2007) a výzkumné otázky představují pomyslný kompas, podle kterého bychom se měli v průběhu celého výzkumného procesu orientovat a sledovat, zda se blížíme k jejich naplnění.

Maxwell (in Švaříček, Šed'ová, 2005) rozlišuje následující typy cílů:

- **intelektuální** – jakým způsobem projekt přispěje k rozšíření odborného poznání
- **praktický** – zda budou moci být výsledky nějakým praktickým způsobem využity
- **personální** – jak práce na projektu obohatí výzkumníka samotného

Nemusíme si vybrat jen jeden typ cíle, ale měli bychom se snažit dosáhnout toho, abychom řešením jednoho výzkumného projektu naplňovali pokud možno více cílů. Dosažením jednoho z cílů bychom se měli zároveň přiblížit dosahování ostatních cílů. Z tohoto důvodu se doporučuje vybírat témata, která mají odbornou i praktickou relevanci a jsou nějakým způsobem spjata se zájmy a životními zkušenostmi výzkumníka.

5.2 Použité výzkumné metody

Pro svůj výzkum, který následně provedu, jsem si vybrala kvalitativní výzkum. Tento druh jsem zvolila například z důvodu, že se dle Hendla (2008) většinou provádí v menších sociálních jednotkách a to NZDM, které jsem si zvolila pro výzkum, jsou.

Neexistuje jednoznačná metodika, která by byla obecně uznávaná a která by přesně vymezovala jak provádět kvalitativní výzkum.

V kvalitativním výzkumu vybírá výzkumník téma a pak určí základní výzkumné otázky. Výzkumník pracuje přímo v terénu, jedince nebo místo výzkumu vybírá podle svých úvah (Hendl, 2008).

Disman (2000, s. 285) uvádí: že „*kvalitativní výzkum je nenumerické šetření a interpretace sociální reality. Cílem je odkrýt význam podkládaný sdělovanými informacemi.*“ Posláním kvalitativního výzkumu je porozumění lidem v nejrůznějších sociálních situacích. Ten, kdo provádí kvalitativní výzkum, nesmí zkoumaným osobám podsouvat vlastní názory a měl by používat u všech stejné otázky, které může v průběhu výzkumu vhodně doplňovat.

Dle Švaříčka (in Švaříček, Šed'ová, 2007, s. 13) je zjednodušeně řečeno, že nástrojem kvalitativního výzkumu je rozhovor a kvantitativního dotazník.

5.2.1 Polostrukturované rozhovory

První metodou, kterou použiji pro svůj výzkum je hloubkový rozhovor.

Dle Švaříčka (in Švaříček, Šed'ová, 2007, s. 159) se jedná o „*nestandardizované dotazování jednoho účastníka výzkumu zpravidla jedním badatelem pomocí několika otevřených otázek.*“ Prostřednictvím hloubkového rozhovoru jsou zkoumáni členové určitého sociálního prostředí. Jeden ze základních principů hloubkového rozhovoru je zachytit výpovědi a slova respondentů v jejich přirozené podobě.

Pro svůj výzkum jsem si zvolila typ polostrukturovaného rozhovoru, který vychází z předem připraveného seznamu otázek Švaříček (in Švaříček, Šed'ová, 2007). Dle Hendla (2008) je polosturkturovaný rozhovor určitá střední cesta mezi rozhovory strukturovanými a nestrukturovanými a vyznačuje se určitou osnovou a velkou pružností celého procesu rozhovoru.

Důležitý je začátek a konec rozhovoru, většinou na začátku rozhovoru je hlavní prolomit určité psychické bariéry a zajistit si, aby dal tazatel souhlas se záznamem. Na konci rozhovoru můžeme mnohdy ještě získat další zajímavé informace.

Výběr respondentů je záměrný, ne náhodný. Pro získání údajů se používají techniky, které umožňují přímý kontakt s dotazovanými, tedy hlavně rozhovory a zúčastněná pozorování.

5.2.2 Pozorování

Pozorování dle Hendla (2008) představuje snahu zjistit, co se skutečně děje. V kvalitativním výzkumu jde o promyšlené pozorování, přitom nejde jen o vizuální, ale i o sluchové, čichové a pocitové vjemy. Pozorování nám také pomáhá doplnit popis určitého prostředí. Výzkumné pozorování lze charakterizovat podle následujících dimenzí:

- skryté x otevřené

Informuje pozorovatel o své činnosti účastníky pozorování?

- zúčastněné x nezúčastněné

Do jaké míry je pozorovatel účasten na dění?

- strukturované x nestrukturované

Provádí se pozorování na základě předem daného předpisu?

Pro svůj výzkum použiji zúčastněné pozorování, které patří mezi nejdůležitější metody kvalitativního výzkumu. Zúčastněným pozorováním je možné popsat, co se děje, kdy a kde se to děje, kdo a co se dění účastní. Pozorovatel se účastní dění v sociální situaci, je v osobním kontaktu s pozorovanými a sbírá data. Švaříček (in Švaříček, Šed'ová 2007) definuje zúčastněné pozorování jako dlouhodobé, systematické a reflexivní pozorování, které probíhá přímo ve zkoumaném terénu, cílem je objevit sociální život. Pozorování slouží k popisu jednání aktérů. Zúčastněné pozorování se dále může dělit na otevřené a skryté. Ve svém výzkumu použiji otevřené – účastníci jsou informováni o tom, že jsou pozorováni (nejlépe je požádat o souhlas). Nevýhodou otevřeného zúčastněného pozorování může být, dle Miovského (2006) fakt, že účastníci pozorování mohou být ovlivněni tím, že jsou pozorováni.

U zúčastněného pozorování musíme udělat čtyři kroky:

1. navázání kontaktu – musíme získat přístup do terénu a vytvořit kontakt

s účastníky. Důležitý je klíčový informátor, který zná výborně dané prostředí.

2. pozorování

- popisné – podrobně popsat prostředí, lidi, události
- fokusové – zaměřuje se na zvláště relevantní procesy a problémy
- selektivní – uskutečňuje se na konci výzkumu, hledají se negativní případy a verifikují se hypotézy

3. záznam dat

- i když je pozorování nestrukturované, je důležité použít nějaký systém, který zachytí informace – terénní poznámky
- popis se provádí přímo na místě, mohou se použít zkratky nebo symboly
- záznamy co nejdříve doplnit o další podrobnosti

4. závěr pozorování – rozloučení se skupinou přirozenou formou (Hendl, 2008)

5.2.3 Analýza dokumentů

Výhodou u této metody výzkumu vidí Hendl (2008) v tom, že data, která jsou touto metodou získaná, nejsou vystavena působení zdrojů chyb nebo zkreslení, která například vznikají u metod rozhovorů, pozorování a měření. Tato metoda se hodí pro doplnění nebo verifikaci platnosti poznatků, které jsou získané jinou cestou. Výzkumník se zabývá tím, co je již k dispozici. Rozlišujeme osobní dokumenty (dopisy, deníky, fotografie), úřední dokumenty (výroční zprávy, zápisy z porad, vyhlášky), archivní data (rozpočty firmy, seznamy zaměstnanců), výstupy masových médií (noviny, časopisy, televizní programy) a virtuální data (internetové stránky, obsahy internetových diskusí). Miovský (2006) uvádí, že nelze opomenout fakt, že tím, že vstupní data jsou již předem dána, nevíme přesně, za jakých okolností vznikla. Nemožnost cokoli ověřit nám pak vylučuje použití některých metod kontroly validity.

5.3 Realizace výzkumu

SaSM a DBZ realizují svoji činnost pomocí volnočasových aktivit se speciálně zaměřenými programy a individuálním přístupem k mladým lidem. Pomocí výzkumu, který provedu metodou rozhovoru, pozorování a sběrem dat, si ověřím výchovnou činnost SaSM a DBZ ve skupině adolescentů se zaměřením na sociálně patologické jevy.

5.3.1 Výzkumný vzorek

To, jak bude výzkum důvěryhodný, určuje pečlivý výběr účastníků výzkumu. Účastníci výzkumu by měli mít bohaté životní zkušenosti se zkoumaným jevem Švaříček (in Švaříček, Šeďová 2007).

Pro své pozorování a výzkum jsem si záměrně vybrala, z široké nabídky SaSM, nízkoprahový klub VZDUCHOLOŮ a v Regensburgu v DBZ, otevřený klub Jugendtreff. Obě tato střediska navštěvují skupiny mladých lidí, které jsou nejvíce ohroženy sociálně patologickými jevy. A v Regensburgu v DBZ, otevřený klub Jugendtreff. Respondenty jsem si stanovila takové, které můžeme považovat za typické návštěvníky klubů.

Pro rozhovory v SaSM jsem úmyslně zvolila z návštěvníků tohoto klubu čtyři potenciální respondenty. Tyto respondenty jsem si určila z důvodu, že ve svém životě potýkali se sociálně patologickými jevy. Po jejich oslovení jsem ale zjistila, že odpovídat na moje otázky jsou ochotni pouze tři z nich. Tyto zkoumané osoby daly následně souhlas s uveřejněním rozhovorů (viz příloha 1) pouze za podmínky neuvedení jména, proto vystupují pod pseudonymem. Rozhovory byly provedeny v období od listopadu 2013 do března 2014, byly nahrávány a poté přepsány.

Rozhovory v SaSM proběhly s následujícími respondenty:

- muž, 21 let, pracující
- muž, 17 let, nezaměstnaný
- muž, 17 let, nezaměstnaný

Pro rozhovory v DBZ jsem po předešlé zkušenosti v SaSM rovnou oslovila čtyři respondenty, kteří všichni dali souhlas s uskutečněním rozhovorů. Tyto respondenty jsem vybrala po konzultaci s vedoucím v Jugendtreffu, který mi je doporučil.

Rozhovory zde proběhly s následujícími respondenty:

- žena, 22 let, nezaměstnaná
- muž, 15 let, student
- muž, 18 let, nezaměstnaný
- muž, 22 let, pracující

Pro pozorování jsem si vybrala stejné prostředí SaSM a DBZ. Pozorování probíhalo v období od září 2013 do března 2014.

V rámci výzkumného šetření pomocí analýzy dokumentů mi byly, na základě dohody s dotazovanými pracovníky a klienty, poskytnuty tyto dokumenty:

- Výroční zprávy 2009-2012 z Plzně
- Výroční zprávy 2009-2012 z Regensburgu
- Složky klientů včetně individuálních plánů
- Metodika k poskytování sociální služby- NZDM-klub Vzducholoď
- Výpis výkonu z programu PEPA (tiskne se 1x za 3měsíce)
- Konzeption Jugendtreff Don Bosco, Regensburg
- Statistika MPSV 2012

5.3.2 Výzkumné otázky

Na základě teoretické části mé diplomové práce si stanovuji následující výzkumné otázky:

Výzkumná otázka, která byla stanovena v kontextu podkapitoly číslo 4.2 teoretické části, kde popisují preventivní výchovný systém, který je založen na důvěře a motivaci.

- Používají SDB a pracovníci v Plzni a v Regensburgu při práci s rizikovou mládeží preventivní výchovný systém?

Tato výzkumná otázka vznikla v kontextu kapitoly číslo 2, kde popisují volnočasové

aktivity a konkrétněji pak v podkapitole 2.6, kdy popisují, že při práci s mládeží se jedná také o pomoc v celkovém rozvoji osobnosti mladého člověka. K tomu směřuje výchova a vzdělávání, která neprobíhá pouze ve škole, ale také v každodenním životě nebo v rámci volnočasových aktivit.

- Pomáhá SaSM v Plzni a DBZ v Regensburgu mladým lidem smysluplně realizovat jejich zájmy v naplňování volného času a nacházet vztahové zázemí?

Z teoretické části a podkapitoly číslo 1.2 vyplývá další otázka.

- Je pro mladé lidi, kteří navštěvují SaSM v Plzni a DBZ v Regensburgu důležitá vrstevnická skupina?

Z podkapitoly 4.4 a 4.5 vzniká tato výzkumná otázka.

- Nabízejí SDB stejné programy pro mladé lidi v Plzni a v Regensburgu?

Další výzkumná otázka navazuje na podkapitolu 3.3 z teoretické části mé diplomové práce, která se zabývá prevencí sociálně patologických jevů.

- Slouží kluby v Plzni a v Regensburgu k prevenci sociálně patologických jevů?

5.4 Etické aspekty výzkumu a role výzkumníka

Skoro v každém výzkumu je potřeba řešit určité etické otázky. Dle Švaříčka, „*etické dimenze kvalitativního výzkumu souvisejí s obecnými principy. Ty jsou v jednotlivých vědách formulovány již poměrně dlouhá léta ve formě etických zásad chování.*“ (in Švaříček, Šeďová, 2007, s. 44).

Etické zásady mají vytvořeny psychologové, sociologové, sociální pracovníci i pedagogové. Na každém výzkumníkovi zůstává pečlivé zvažování všech etických aspektů jeho výzkumu. Existují základní principy:

- důvěrnost – nebudou zveřejněna data, která by umožnila čtenáři identifikovat účastníky výzkumu. Výzkumník by měl ubezpečit všechny účastníky o zachování důvěrnosti. Pro osoby by měly být vybrány také

pseudonymy.

- poučený souhlas – výzkumník by měl nějakým způsobem zdokumentovat souhlas od účastníka výzkumu. To jsem například pro můj výzkum při rozhovorech namluvila do diktafonu.
- zpřístupnění práce účastníkům výzkumu – v případě, že výzkumník slíbí, že respondentům předá výsledky, měl by to tak udělat Švaříček (in Švaříček, Šed'ová 2007).

„Na závěr připomeneme to, co by mělo být samozřejmé – výzkum nesmí ohrozit tělesné nebo psychické zdraví zkoumaných osob“ (Hendl, 2008, s. 155).

V současné době pracuji v SaSM v Plzni jako sociální pracovnice, proto pro mě bylo občas při výzkumu těžké oprostít se od předsudků a vlastních názorů.

6 INTERPRETACE VÝSLEDKŮ

„Dal bych všechno, abych získal srdce mladých lidí a mohl je darovat Pánu.“

Don Bosco

V této části interpretuji výsledky z rozhovorů, pozorování a analýzy dokumentů.

6.1 Rozhovory

Jak jsem již uvedla, vlastní výzkum se konal od ledna 2013 do března 2014 v SaSM a v DBZ. Postupně jsem oslovila sedm osob, které se rozhovorů zúčastnily. Samotné rozhovory se uskutečnily v kontaktní místnosti v SaSM (viz příloha 4 c)) a v DBZ se rozhovory uskutečnily v kanceláři pracovníků DBZ.

Před zahájením rozhovorů jsem si stanovila čtyři okruhy otázek, které jsem kladla postupně každému z respondentů. Okruhy otázek:

1. V jakém roce jsi začal (a) navštěvovat SaSM nebo DBZ a proč?
2. Co jsi v té době prožíval (a) ve škole, doma, v partě, s kamarády,...
3. V jaké situaci jsi dnes?
4. Tvůj názor na SaSM nebo DBZ, pomáhá ti, že ho navštěvuješ?

Rozhovor jsem nahrávala na diktafon. Se zúčastněnou osobou jsem se pokoušela být v místnosti vždy sama a v takovém prostředí, aby nás nikdo nerušil.

Celé rozhovory jsou uvedeny v příloze 1.

Analýzu jsem prováděla tak, že jsem z každého rozhovoru vybrala:

- obsahové sdělení, tzn., k čemu se zkoumaná osoba vyjádřila, a k čemu se nevyjádřila
- prostředí, ve kterém se rozhovor odehrával
- emotivní sdělení, tzn., jaký měla zkoumaná osoba tón hlasu, zda mluvila o dotazované věci se zaujetím, apod.

- můj vlastní dojem, který ve mně rozhovor vyvolával
- výsledky

6.1.1 Obsahové sdělení

1. rozhovor - Pavel navštěvoval SaSM již od svých dvanácti let, celkem tedy devět let. V současné době SaSM nenavštěvuje, naposledy ho navštívil v červnu 2013. V březnu 2014 se přišel do SaSM podívat a v této době jsem s ním uskutečnila následující rozhovor. Na první otázku odpovídá, že SaSM poprvé navštívil před devíti lety s kamarádem. Postupně navštěvoval kroužky, klub pro děti do patnácti let a pak i nízkoprahový klub Vzducholod'. Kamarády před příchodem do střediska měl. V té době to však neměl jednoduché ve škole ani doma. Ve škole se to odráželo na špatných známkách a doma byla jeho situace ještě horší. Došlo to dokonce tak daleko, že se svým bratrem musel podat na přítele své matky trestní oznámení.

Po příchodu do SaSM získal větší počet kamarádů, pracovníci mu pomohli i se situací doma, i ve škole a později i při zprostředkování zaměstnání. V současné době má práci na plný úvazek, je spokojen a bydlí u své přítelkyně. O SDB i pracovnících říká, že mu hodně pomohli. Například i skrze individuální plány, ve kterých se vždy s klíčovým pracovníkem zaměřoval na určitou věc, kterou v té době potřeboval řešit.

Po položení poslední otázky se v prvním okamžiku vyjadřuje k tomu, že ho nikdo v SaSM do ničeho nenutil, hlavně ne do víry, a to mu velice vyhovuje. Dále tvrdí, že kdyby se o to někdo násilně pokusil, ihned by ze SaSM odešel. O SDB si Pavel myslí, že jsou to přátelští lidé, ale občas „vlezlí“ a do některých věcí jim, dle jeho názoru, nepřísluší zasahovat. Poté Pavel říká, že se s jedním SDB vlastně bavil, dokonce i o víře a bylo to v pořádku. Docela ho to i zajímalo. Na středisko by zase rád chodil, uvidí, jak to půjde skloubit s prací a s dojížděním.

2. rozhovor - Václav SaSM nenavštěvuje dlouhou dobu, poprvé sem zavítal v prosinci 2013. Nepřivedli ho sem kamarádi, ale „šel kolem“ SaSM a zajímalo ho, co se zde nachází, a tak poprvé navštívil nízkoprahový klub. Na druhou otázku: „Co jsi prožíval doma před příchodem na SaSM?“, odpovídal dost smutně, že bydlí u macechy a není to tam pro něj vůbec lehké. Macecha na něho i na ostatní sourozence křičí. Školu už nenavštěvuje a rád by si našel zaměstnání, což má také stanoveno v individuálním plánu. Od doby, co navštěvuje klub, má více kamarádů a je rád, že ho pracovníci klubu

kdykoli vyslechnou. Současně mu pomáhají i s hledáním zaměstnání. Dále uvádí, že kdyby nezačal chodit na SaSM, neví, kde by dneska byl.

3. rozhovor – Michal začal SaSM navštěvovat před rokem, do klubu ho přivedli jeho kamarádi, se kterými zde tráví většinu volného času. Podle vlastního vyjádření měl problémy ve škole, neměl dobrý prospěch a později ho ze školy i vyloučili. V současné době se snaží v rámci individuálního plánu s jedním ze zaměstnanců pracovat na tom, aby se mohl ještě ke studiu vrátit. I když na druhou stranu chce, až mu bude osmnáct let, začít pracovat. Doma i s kamarády to bylo před příchodem do SaSM v pořádku a stále je. SaSM navštěvuje převážně kvůli zábavě a vztahu s pracovníky klubu. Na otázku, zda zná SDB, odpovídá, že ano, ale mezi SDB řadí i pracovníka klubu, který SDB není. Takže v tom asi nemá úplně jasno.

4. rozhovor – Anna začala navštěvovat DBZ před rokem, přivedla ji sem kamarádka, která jí řekla, že jí zde mohou pomoci najít práci. Dále Anna uvádí, že v zaměstnání, kde dříve pracovala, na ni byli i někteří lidé zlí. Práci jí SDB pomohli najít, ale z důvodu propouštění je zase bez práce. Anna žije s maminkou a má s ní dobrý vztah. Dále říká, že kamarády si našla až tady v DBZ a díky SDB se zase těší na novou práci.

5. rozhovor – Thomas přesně neví, kdy začal navštěvovat DBZ, říká, že to asi bylo před třemi roky. Od Thomase se dozvídám, že do DBZ začal chodit s kamarádem nejprve na fotbal, pak na doučování a teď navštěvuje Jugendtreff. Na otázku: „Co jsi v té době prožíval doma?“, nejprve řekl, že vše bylo v pořádku, po chvíli ale dodává, že se jeho rodiče akorát rozváděli. Díky tomu, že DBZ začal navštěvovat, získal další kamarády, s kterými sem chodí převážně na fotbal. DBZ navštěvuje poměrně často, jsou zde příjemní lidé. Rozhovor byl docela stručný, může to být tím, že respondent je poměrně mladý a Jugendtreff nenavštěvuje moc dlouhou dobu.

6. rozhovor – Peter odpovídá na první otázku, že do DBZ začal chodit tak před dvěma roky, kdy začal bydlet zde v DBZ v Jugendwohnen. Pak jsem jeho odpovědi zcela nepochopila, ale Peter na to dobře zareagoval. Dále říkal, že v době než přišel do DBZ to ve škole nebylo moc dobré a doma také ne. Rodiče se často hádali. Peter pak dále uvádí, že začal v této době brát i drogy. Říkal, že na to nerad vzpomíná, tak jsem přešla k jiné otázce. Než začal v DBZ bydlet, měl svoji partu, kde se cítil dobře. Dále jsem se ptala, v jaké situaci je od té doby, co navštěvuje DBZ. Peter říkal, že teď se snaží na sobě více pracovat, momentálně hledá práci, účastní se pracovních pohovorů a je mu teď určitě lépe. Dále mi sděloval, že i jeho maminka navštěvuje toto Zentrum.

Peter se těší, až se bude moci vrátit domů. Kamarády v DBZ má, neboť si někteří z nich prožili to, co on. Na závěr říká, že SDB mu hodně pomáhají.

7. rozhovor – Tobi na první otázku nevěděl přesnou odpověď, říkal, že do DBZ začal chodit asi před třemi nebo čtyřmi lety. Do DBZ se dostal na doporučení, protože neměl kde bydlet, tak začal bydlet zde, v Jugendwohnen. Doma ani ve škole to v té době nebylo moc dobré, ale více o tom mluvit nechtěl. V další otázce se k tomuto tématu jen lehce vrací a říká, že doma to bylo „na nic“. Partu kamarádů v té době měl, chodil s nimi a dokonce někdy ani nebyl doma. Teď říká, že je jeho situace lepší, chodí do práce, která ho baví, dále říká, že kdyby nebyl v DBZ těžko říci, kde by skončil. SDB jsou dobří, ale někdy Tobiho nutí dodržovat režim, a to ho ne vždy baví. Celkově ale říká, že se to dá vydržet.

Shrnutí obsahového sdělení: Jak je z předešlého patrné, každá ze zkoumaných osob měla problém mluvit o něčem jiném (např. o rodině, škole, práci, salesiánech,...). Jak se ukázalo, první dvě otázky nebyly pro zkoumané osoby po psychické stránce nijak obtížné.

1. V jakém roce jsi začal (a) navštěvovat SaSM nebo DBZ a proč?

Doba pravidelného docházení respondentů na SaSM nebo DBZ se pohybovala od několika měsíců do devíti let. Proč začali SaSM nebo DBZ navštěvovat – odpověděli čtyři respondenti, že o SaSM nebo DBZ jim řekli kamarádi, jen Václav prohlásil, že SaSM si vyhledal sám a dva respondenti měli doporučení do DBZ do Jugendwohnen.

2. Co jsi v té době prožíval (a) ve škole, doma, v partě, s kamarády,...?

Na druhou otázku odpověděli pouze dva respondenti, že situaci doma měli v pořádku. Ostatní uvedli, že doma to nebylo lehké, jednalo se buď o hádky, nebo rozvody. U další otázky jaká situace byla ve škole, uvádí pět respondentů, že ve škole to nebylo dobré, objevovaly se špatné známky. Anna mluvila o práci a ne o škole a říkala, že tam na ni byli lidi zlí. Václav už školu ani nenavštěvuje. Když jsem se v rozhovoru zmínila o jejich kamarádech, tak se všem hovořilo o poznání lépe, nežli o rodině a škole. Tři respondenti uvedli, že před příchodem na SaSM nebo DBZ to „měli“ s kamarády v pořádku, dva uvedli, že měli málo kamarádů a další dva uvedli, že se stýkali s partou kamarádů, v které jim tenkrát bylo dobře. Ovšem otázkou zůstává, kde by byli dnes, kdyby v těchto partách zůstali. Všichni ale uvedli, že díky SaSM a DBZ poznali více kamarádů.

3. V jaké situaci jsi dnes?

Dále na otázku, jak se jejich situace změnila s příchodem na SaSM nebo DBZ, odpověděli čtyři respondenti, že si zde našli více kamarádů, tři hodnotili pozitivně, že si našli práci, která je baví. Dále odpověděli dva respondenti, že jim zaměstnanci pomáhají v řešení jejich situace ve škole, ale i při hledání zaměstnávání.

U dvou zkoumaných osob se zlepšila jejich osobní situace. Pavel dokázal díky SaSM zlepšit vztah s jeho maminkou a Peter má kde bydlet.

4. Tvůj názor na SaSM nebo DBZ, pomáhá ti, že ho navštěvuješ?

Pavel o SDB i pracovnících říká, že mu hodně pomohli a díky středisku získal i důvěru v SDB. Pavel popsal, že si se SDB občas promluví i o něčem vážnějším.

Na poslední otázku Václav odpověděl, že pracovníci klubu ho kdykoli vyslechnou a že kdyby nezačal chodit na SaSM, neví, kde by dneska byl.

Michal navštěvuje SaSM převážně kvůli zábavě a vztahu s pracovníky klubu. Na otázku, zda zná SDB, odpovídá, že ano, ale mezi SDB řadí i pracovníka klubu, který SDB není. Takže v tom asi nemá úplně jasno.

Anna odpověděla, že díky DBZ zase ráda chodí do práce a získala spoustu nových kamarádů. Thomas říkal, že je spokojen s lidmi, kteří DBZ navštěvují. Peter odpověděl, že je rád, že se do DBZ dostal, má zde kamarády, kteří si prožili to co on, a také říká, že DBZ pomáhá i jeho mamince. Tobi uvádí, že DBZ mu určitě pomohlo, otázkou je, kde by bez DBZ skončil. Jinak všichni říkají, že SDB znají, občas mají problémy s jejich jmény, ale nikdo o nich moc dlouho nemluví, jen Tobi říká, že po něm chtějí, aby dodržoval určitý řád.

SaSM v Plzni a DBZ v Regensburgu se pro tyto mladé respondenty stalo vítanou, vhodnou a příjemnou alternativou pro trávení jejich volného času v „nejrizikovějším“ období jejich života - dospívání. SDB a zaměstnanci prožívají toto období s mládeží a jsou připraveni pomoci všem, kteří jakoukoli radu a pomoc potřebují.

6.1.2 Prostředí rozhovorů

Při své přípravě rozhovorů jsem chtěla, aby se každý odehrával v místnosti, kde se budu nacházet jen já a zkoumaná osoba. Toto opatření jsem zvolila z toho důvodu, aby se respondenti ničím nemohli rozptylovat, a aby viděli a věděli, že je poslouchám jen já.

Dále jsem se domnívala, že pokud budeme v místnosti jen sami dva, řeknou mi toho o sobě mnohem více.

Rozhovory v SaSM jsem uskutečnila, jak je výše popsáno v kontaktní místnosti. Tato místnost se nachází nedaleko od klubu, ale zároveň je tam klid na popovídání. Respondenti tuto místnost znají, neboť zde s nimi pracovníci vyplňují např. individuální plány a InCome dotazníky. Po ukončení nahrávky na diktafon jsem s respondenty ještě mohla chvíli v místnosti zůstat a dále vést nezávazný rozhovor.

V DBZ jsem všechny rozhovory prováděla v kanceláři pracovníků Jugendtreffu. Tato místnost je relativně oddělená od klubu, takže nás nikdo nerušil a prostředí tak bylo pro respondenty dost bezpečné. Z těchto rozhovorů jsem měla větší obavy, než z rozhovorů v SaSM, neboť se zde vyskytovala jazyková bariéra. Rozhovory určitě byly stručnější a kratší než v SaSM, ale informace, které jsem potřebovala zjistit, jsem se dozvěděla. Na rozhovorech se samozřejmě projevil fakt, že ne všemu, co respondenti říkali, jsem detailně porozuměla. A i doplňující otázky se v českém jazyce pokládaly lépe než v německém.

6.1.3 Emotivní sdělení

1. rozhovor - Pavel od počátku našeho rozhovoru projevuje upřímný zájem o tento dialog. Na první otázku bez problému odpovídá, ale na otázku: „, Jaké to bylo doma?“, se hodně rozčílil a říká, že „mamka“ měla hrozného přítele. Když o tom mluví, je dost podrážděný. Po opuštění tohoto tématu je zase v klidu. Pak ale ještě chvíli trvá, než se dostane do lepší nálady. Až když se ptám na partu, tak se po chvíli opět rozpovídá. Na poslední otázku hledal chvíli odpověď, nakonec ovšem odpověděl s takovým zápalem a rozhodnutím v hlase, že jediné, co by mu vadilo na SaSM, by bylo, kdyby ho někdo nutil násilně k víře. Na druhou stranu dále vážně sděluje, že si již párkrát popovídal s jedním SDB, což mu dle jeho slov docela pomohlo.

2. rozhovor - Václav reaguje na otázky příjemně, jen když mluví o své situaci doma, je dost smutný. Pookřeje u otázek, které se týkají toho, co ho na středisku baví a když mluví o svých kamarádech.

3. rozhovor - Michal reaguje na všechny otázky velice klidně, stručně a jasně. O pracovnících mluví velmi přátelsky. Největší nadšení se objevilo, když jsem se ho ptala, co ho nejvíce baví a Michal odpovídal, že fotbálek a komunita se zaměstnanci.

4. rozhovor – Anna je od začátku rozhovoru usměvavá, tím mi dodává jistotu, že mi rozumí. Mluví klidně, nikam nespěchá, odpovědi se snaží říkat zřetelně a nahlas. Je patrné, že je dost empatická, že si umí představit, že pro mě není jednoduché vést tento rozhovor v cizím jazyku. Anna mluví smutným hlasem, když říká, že přišla o práci, která ji bavila a dále také, když vzpomíná na období před DBZ, když měla práci, kde se jí lidé posmívali a byli na ni zlí. Její hlas je opět veselý, když mluví o kamarádech a SDB, které našla díky DBZ.

5. rozhovor – Thomas byl od počátku rozhovoru neposedný, chvilku seděl, pak si stoupal, pohupoval nohama, stále byl v pohybu. Na otázky odpovídá stručně, ale vždy mluví k tématu. Když si vzpomene, v jaké situaci byl ve škole, než přišel do DBZ, je vidět, že mu to úplně příjemné není. Na otázku, „Jaké to bylo doma?“, odpovídá okamžitě, že „dobrý“, po chvíli však dodá, že se jeho rodiče asi rozváděli. Na většinu otázek odpovídá rychle, bez většího rozmyšlení, na nic nečeká. Ke konci rozhovoru odpovídá jednoslovně, asi mi toho více říci nepotřebuje a je patrné, že někam spěchá. Ještě dříve, než jsem rozhovor ukončila, bere si už svoji tašku a vypadá, že čeká, až mu řeknu, že může odejít.

6. rozhovor – Peter byl po celou dobu rozhovoru stále v klidu, působil velmi vyrovnaně. Na otázky odpovídal bez větších problémů, jediné u otázky jaké to bylo dříve doma, řekl, že na tuto dobu nerad vzpomíná. Jinak to, že užíval drogy, mi sdělil úplně v klidu. Dále když mluví o mamince, že DBZ také navštěvuje, jeho hlas je jemnější. A u sdělení, že se snad brzy vrátí domů, je slyšet lehké povzdechnutí. Peter často nedořekl celou větu a vypadalo to, jako by čekal, že já to doplním. To jsem však, kvůli jazykové bariéře nedokázala.

7. rozhovor – Tobi mluvil po celou dobu rozhovoru velmi potichu, stručně a bez očního kontaktu. Dále uvádí, že dříve bylo všechno „na nic“. Trochu více a i s větším zápalem v hlase povídá o SDB, že ho stále nutí do nějakého režimu, ale na konci sděluje, že se to dá „vydržet“.

Shrnutí emotivního sdělení: Na první otázku: „**V jakém roce jsi začal (a) navštěvovat SaSM nebo DBZ a proč?**“, nevidilo žádnému z respondentů odpovídat, jen si většina nemohla hned vzpomenout, kdy přesně SaSM nebo DBZ začali navštěvovat. Proto následovala po této otázce chvilku odmlka, kdy respondent přemýšlel nad správnou odpovědí.

U otázky proč začali SaSM a DBZ navštěvovat, většina odpovídala hned, bez nějakého

zaváhání. Celkově na první otázku většina dotazovaných odpověděla bez nějakých větších emocí.

Větší emoce se projeví až u další otázky: „**Co jsi v té době prožíval (a) ve škole, doma, v partě, s kamarády,...?**“ Zde někteří respondenti mění téma rozhovoru, neboť je zřejmé, že se nechtějí o těchto citlivých tématech bavit. Nejvíce jim vadí hovořit o rodině. Někteří zvolili jako obranný mechanismus smích, jiní zase přecházejí raději k jiným tématům. Tuto skutečnost můžeme pozorovat na častých pomlčkách, změně barvy a jistoty hlasu. Je zde také patrné, že při změně tématu na bezproblémové nastal emoční obrat. U jiných respondentů přetrvával smutek i v následném rozhovoru.

Na třetí otázku: „**V jaké situaci jsou dnes?**“, odpovídají dotazovaní v klidu a spíše v lepší náladě. S radostí mluví zkoumané osoby o svém zaměstnání a o svých nových kamarádech. Též mluví s hrdostí v hlase, že se vnitřně, po příchodu do SaSM a DBZ, změnili a něco ve svém životě dokázali.

Na poslední otázku, která zní: „**Tvůj názor na SaSM nebo DBZ, pomáhá ti, že ho navštěvuješ?**“, reagují všichni klidně. V hlase respondentů, je patrná radost, že mohou SaSM a DBZ navštěvovat.

I přes to, že jsem se s dotazovanými občas dotkla velice citlivého tématu, žádný z nich nereagoval agresivně, podrážděně ani negativně.

6.1.4 Osobní dojem z rozhovorů

Všechny rozhovory probíhaly ve velice dobré a příjemné atmosféře. Při každém rozhovoru jsem si se zkoumanou osobou musela zvykat na diktafon. Dělali jsme si z toho legraci, aby je nahrávací zařízení při dialogu nerozrušovalo. Pak už problémy prakticky nenastaly.

První rozhovor jsme začínali debatou o diktafonu. Dále jsme si domluvili, jak se budeme s Pavlem oslovovat. Vše probíhalo v přátelské atmosféře. Když jsme se dostali k citlivému tématu, Pavel změnil hlas a těžko se mu pak mluvilo. Po nahrávání jsem s ním ještě dlouho hovořila. Celkově jsem vypožadovala, že Pavel si ve svém životě prošel nejrůznějšími problémovými situacemi, ale dokázal se i díky SaSM postavit na vlastní nohy. Teď si i více věří díky získanému sebevědomí. Pavel působil dojmem, že hodně přemýšlí o svém životě a má jasně stanoveny, čeho chce dosáhnout.

Druhý proběhl v příjemné atmosféře, Václav reagoval na všechny otázky dobře, jen jsem se musela občas doptávat nebo mu trochu vysvětlovat zadání otázky. Jinak Václav mluvil o všem otevřeně a to bylo pro mě velmi důležité.

Třetí rozhovor se odehrával v podobné atmosféře. Michal se snažil odpovědět, jak uměl nejlépe, ale o osobním životě moc nemluvil. Na mě to působilo dojmem, že nemá velké problémy a nemá tak potřebu o sobě mluvit.

Čtvrtý rozhovor v DBZ byl pro mě nejpříjemnější. Anna odpovídala na všechny otázky zodpovědně. Po celou dobu se snažila mluvit zřetelně a pomaleji, abych jí ve všem dobře rozuměla. Celkově na mě působila příjemným dojmem, cítila jsem z ní pozitivní energii, která mně pomohla v další práci.

Pátý jsem uskutečnila s Thomasem. Zdál se mi docela stručný a rychle utekl. Bylo vidět, že Thomas už by rád zase šel hrát fotbal, tak celý rozhovor proběhl v takové zrychlené podobě. I Thomas na mě působil trochu zrychleně, stále se pohyboval a nevydržel dlouho sedět.

Šestý proběhl naopak ve velmi poklidné atmosféře. Peter by si asi rád povídal i déle, ale já jsem kvůli jazykové bariéře neuměla na jeho odpovědi dostatečně zareagovat. Pozitivní bylo, že mi to nedával nijak najevo. Peter byl takový „pohodář“, po celou dobu rozhovoru seděl v klidu, otázky si dobře rozmýšlel a usmíval se. Peter na mě dělal dojem člověka, který toho má už dost za sebou a nějaká maličkost ho nerozhodí, natož takovýto rozhovor.

Sedmý rozhovor s Tobim byl docela stručný. Zdálo se mi, že ho rozhovor moc nebavil. Na všechny otázky mi odpověděl, ale přišlo mi, že se mu se mnou moc mluvit nechce. Mluvil i dost potichu, takže jsem měla docela problém mu porozumět a nějak na jeho odpovědi navázat.

6.2 Pozorování

6.2.1 Pozorování v nízkoprahovém klubu Vzducholod'

Pro svůj výzkum jsem si zvolila zúčastněné pozorování a provedla jsem následující kroky:

- Navázání kontaktu

Požádala jsem pracovníky klubu Vzducholod' o účast v klubu a o umožnění pozorování. Tím jsem získala přístup do terénu a vytvořila si tak kontakt s účastníky. Pro navázání kontaktu je důležitý klíčový informátor, za kterého jsem si zvolila jednoho z pracovníků klubu a ptala jsem se ho na doplňující informace k chodu klubu.

- Pozorování
 - popisné

Pro svůj popis jsem zvolila klub Vzucholod', který pravidelně probíhá v pondělí. Předem jsem se informovala, který den v klubu je pro můj záměr nejvhodnější. Klub má otevřeno od 18:00 hodin. Zaměstnanci klubu (jedna sociální pracovníce a dva SDB) se sešli v 17:50 hodin, aby vše v klubu připravili. V 18:00 se otevřely dveře a účastníci klubu mohli přijít.

Jako první přicházejí tři mladí lidé, dva chlapci a jedna dívka. Jeden z chlapců je zde stálým návštěvníkem, ale ostatní dva jsou zde poprvé. Po chvilce jdou k baru, kde komunikují s jednou pracovnící klubu. Tato pracovníce je vítá a po nějaké době diskuze je poprosí, zda by se mohla podívat do občanského průkazu kvůli věku. Oba nově přichozí souhlasí a občanský průkaz pracovníci ukazují. Poté si půjčují míček na stolní fotbálek a jdou hrát spolu s jedním pracovníkem. Na baru je vždy k dispozici Zápisový arch, do kterého se zaznamenává jméno klienta, zda s ním byl proveden kontakt, intervence, zda se zúčastnil „slůvka“, zda byl proveden prvokontakt, zda s ním byl vyplněn dotazník případně vytvořen individuální plán. V 18:15 hodin přicházejí dvě pracovníce z Pointu 14, kteří dnes budou mít v klubu workshop na téma gambling. Chvíli si povídají s pracovnící klubu a poté se jdou připravit do jiné místnosti, kde bude tento workshop probíhat. Poté přichází další klient - Václav, s kterým jsem dělala rozhovor. Zdravíme se a Václav žádá pracovníky klubu o přístup na internet. Asi v 18:30 hodin přichází společně další tři klienti mezi nimi i Radim (20 let, studující) - s kterým jsem také chtěla uskutečnit rozhovor, ale na smluvený termín nedorazil. Dal mi

ale souhlas k nahlédnutí do jeho dokumentace. Proto ho zde také uvádím, protože se stal objektem mého pozorování. Tito tři jdou rovnou k baru a půjčují si věci na kulečnick. Hrát s nimi odchází i jeden pracovník klubu. Při tom spolu nezávazně komunikují o tom, co je nového, jak se jim daří, ale i jen tak o hře.

Po chvíli jeden ze zaměstnanců řekne, ať všichni dohrají poslední hry, a pak přijdou k baru. Zde čekají pracovnice Pointu 14, které vedou workshop a představují klientům svůj program. Následně si klienti mohou zvolit, zda se workshopu zúčastní nebo zůstanou v klubu. Pět klientů odchází na workshop (i Radim) a dva (i Václav) zůstávají v klubu a hrají dále kulečnick (se SDB). Já se účastním workshopu, který je zaměřen na gambling. Začíná se obecnou otázkou, jak se pozná, že je člověk závislý. Radim i ostatní odpovídají. Poté mají pracovnice připravená očekávání hráčů, která před hrou mohou mít. Ptají se klientů, zda jsou tato očekávání podle nich pravdivá nebo se jedná jen o mýty. Opět aktivně komunikuje Radim, říká, že on také hraje, ale ví, kdy přestat. Nehraje na automatech, ale hraje poker. Mezi klienty probíhá živá diskuze o tom, jak může člověk přestat hrát. Někdo tvrdí, že to nejde, že člověk se do toho dostane a už neví kudy kam a druhý názor je, že to jde zvládnout. Po této diskuzi jsou klienti rozděleni do dvou skupinek a dostanou téma. Jedno téma je přesvědčit druhé o tom, aby šli také hrát a druhá skupinka má za úkol vymyslet, jak pozná, že kamarád je závislý na hře. Obě scénky jsou dobře zahrané, klienty to baví. Radim udává směr v jedné skupince. Na závěr probíhá hodnocení a poté workshop končí a my se přemísťujeme zpět do klubu.

V klubu zatím přibývají další dva klienti a všichni hrají kulečnick. Václav hraje s nimi. Je vidět, že ho kulečnick baví a docela mu i jde. Když jsem se ho ptala, proč nešel na workshop, odpověděl mi, že ho toto téma nebaví, ale kdyby bylo nějaké jiné, že by třeba i šel, ale že většinou workshopy nenavštěvuje. Je vidět, že dává přednost individuálnější formě kontaktu. Po workshopu si mohou klienti pouštět vlastní hudbu do celého klubu, čehož hojně využívají. Do 20:45 hodin probíhá v klubu volná zábava, to znamená, že si každý dělá to, co ho baví. Ve 20:45 hodin je oznámeno, že začíná „slůvko“. Kdo nechce být přítomen, klub opouští. „Slůvko“ slouží k zamyšlení nad určitým tématem, které je stanoveno na celý měsíc. Každé „slůvko“ je motivováno jiným příběhem (scénkou, videoklipem, hudbou). Dnešním tématem je: „Chyť svoji šanci.“ Účastní se ho tři návštěvníci klubu. „Slůvko“ se týká toho, co klub může mladým lidem nabídnout. Klub nabízí volnočasové aktivity, poradenství, workshopy, doučování a výjezdové akce. Mladí lidé, kteří v klubu zůstávají, odpovídají, že největší

zájem by měli o výjezdové akce, ale také o volnočasové aktivity. Poté se loučíme a klub se ve 21:00 hodin uzavírá. Pak probíhá hodnocení dnešního klubu zaměstnanci.

Při mém výzkumu vycházím z dlouhodobého pozorování v klubu. Proto zde uvedu ještě důležité informace, které jsem vyzorovala v jiné dny. V pátečním klubu se po delší době objevuje Pavel, se kterým jsem prováděla rozhovor. Dnes s sebou poprvé přivádí svoji přítelkyni. Nejprve se zdraví se SDB, poté si prochází klub a dívá se, jak se to tu změnilo (v létě 2013 zde došlo k mírné přestavbě). Poté si půjčuje míček na fotbálek a pouští se do hry. Je možné pozorovat, že tu sice delší dobu nebyl, nezná ostatní návštěvníky klubu, ale celkově se zde chová jako doma. Po hře fotbálku klub zase opouští s tím, že když mu vyjde čas, rád do klubu zase zavítá.

Michala jsem měla možnost pozorovat ve středečním klubu. Je zde i Václav, který navštěvuje klub vždy hned v 18:00 hodin. Michal přichází do klubu o něco později i se svými kamarády, a zavítá do baru, kde se zdraví se zaměstnanci klubu a hned jde hrát kulečnick. Postupně se k němu přidávají i další návštěvníci klubu a vzniká malý turnaj, který Michal iniciuje. Nakonec Michal nevyhrává, ale nese to docela statečně. Po dohrání kulečnicku se domlouvá s klíčovým pracovníkem a společně odcházejí do kontaktní místnosti, kde projednávají společně individuální plán. Klíčový pracovník mi poté sděluje, že se s Michalem domluvili, že individuální plán teď ukončí a nastaví nový, neboť Michal do školy nastoupit už nechce, a tak se zaměří na hledání nějakého pracovního místa. Michal pak ještě hraje kulečnick a fotbálek a kolem 20:00 hodin odchází společně se svým bratrem z klubu.

Opět se objevuje Václav, který zřejmě nevynechá příležitost klub navštívit, pokud nemá závažný důvod. Usuzuji tak z toho, že je vždy připraven ještě před otevírací dobou a z klubu odchází mezi posledními. Většinou přichází sám a často vyhledává kontakt nějakého pracovníka, ale i vrstevníka. Václav působí klidným dojmem a neúčastní se žádných konfliktních situací.

- fokusové

Zde mě napadá například to, že když dnes v klubu probíhal workshop na téma gamling, nezúčastnili se ho ti, kterých se to nejvíce týkalo. Je to škoda, ale chápu, že je pracovníci nemohou do aktivit nutit. Přesto by bylo pěkné, kdyby se podařilo namotivovat právě tyto mladé k účasti na workshopu. Zaujala mě také kontrola občanských průkazů. Je to určitě pro klub důležité, ale z mého pohledu to může pro klienty signalizovat nedůvěru k nim. Oceňuji ale, že pracovnice s klienty nejdříve chvíli

hovořila a až poté je vyzvala k předložení občanských průkazů.

- Záznam dat

Zápis jsem prováděla na místě, a abych zachytila co možná nejvíce informací, psala jsem si své zkratky. Předem jsem si připravila záznamový arch (viz příloha 2), podle kterého jsem se snažila držet důležitých bodů mého pozorování tak, jak to uvádím v teoretické části této diplomové práce.

- Závěr pozorování – se skupinou, kterou jsem pozorovala, jsem se na konci klubu rozloučila

6.2.2 Pozorování v otevřeném klubu Jugendtreff

Pro své pozorování jsem si opět zvolila zúčastněné pozorování a provedla jsem následující čtyři kroky:

- Navázání kontaktu

Nejprve jsem požádala pracovníky klubu Jugendtreff o účast v jejich klubu a možnost provést zde pozorování. Pro navázání kontaktu jsem si opět vybrala klíčového informátora (jednoho pracovníka klubu), od kterého jsem získávala informace a odpovědi v případech, kdy jsem si potřebovala ujasnit situaci a dění v klubu. Také mi bylo umožněno navázat kontakt s pozorovanými.

- Pozorování
 - popisné

Pro své pozorování jsem si zvolila úterní klub Jugendtreff, který je otevřen od 15:00 hodin do 22:00 hodin. Zaměstnanci klubu jsou dva a oba mají pedagogické vzdělání. Tito pracovníci se sešli ve 14:45 v klubu, aby se na dnešní den připravili. V 15:00 hodin přicházejí první návštěvníci. Je to skupinka pěti klientů, přicházejí k baru a tam si půjčují míček na fotbálek. Klienti, se kterými jsem prováděla rozhovor, s nimi zatím nepřicházejí. Pracovník se jich ptá, jak se jim vede ve škole a jak se dneska měli. Návštěvníci chvíli odpovídají, a pak odchází hrát fotbálek. Mezi tím přicházejí další tři návštěvníci, ti si rovnou sedají na gauč a ukazují na mě. Pracovník jim vysvětluje, že zde provádím výzkum. Klienti mě chvíli pozorují, ale pak se začnou mezi sebou bavit. Objednávají si něco k pití a až po nějaké době se zvedají a odchází hrát stolní tenis. V DBZ je možné zakoupit si pivo u osob starších 18 let. Jeden ze zaměstnanců je stále za

barem, druhý jde mezi návštěvníky, obchází je a konverzuje s nimi. Při pozorování jsem si všimla nejrůznějších plakátů, které zvou mladé lidi na různé workshopy a víkendové akce. Asi za hodinu přicházejí další návštěvníci, mezi nimi i Anna, se kterou jsem prováděla rozhovor. Když mě vidí, hned ke mně běží a usmívá se. Sděluji jí, že tady dneska provádím pozorování a že je to součást mé diplomové práce. Anna pak odchází s celou skupinkou šesti mladých lidí k baru, kde si objednávají něco k pití. Po celou dobu se stále mezi sebou baví a smějí. Anna je hezky oblečená i namalovaná, je vidět, že na sebe dbá a že se chce druhým líbit. Pracovník pak se skupinkou také komunikuje. Mezitím první návštěvníci odcházejí, protože mají jiný program mimo klub, a tak je zde kolem 17:00 hodiny 9 návštěvníků. Kolem 17:30 hodiny přichází dalších šest návštěvníků klubu, někteří sami a jiní ve dvojici. Za chvíli přichází i Thomas s kamarádem. Hned si berou míč na fotbal a odchází hrát do tělocvičny, přidávají se k nim i další návštěvníci klubu. Jdu se podívat na chvíli do tělocvičny, kde Thomas rozděljuje hráče do týmů a pak začíná utkání. Chvíli je pozoruji, je vidět, že Thomas je zde velmi spokojený, fotbal mu doopravdy jde a může zde ukázat své dovednosti. Po chvíli opět přecházím k baru, kam mezi tím přišel i Peter s Tobim a dalšími chlapci. Sedí u baru a povídají si s pracovníkem klubu. Je vidět, že se baví převážně s těmi, kteří zde bydlí, neboť si všímám, že celá tato skupinka přišla v pantoflích. Mezi tím se přichází rozloučit Anna. Loučí se se všemi a je vidět, že jí tu mají rádi, neboť se jí snaží přemlouvát, ať ještě chvíli zůstane. Anna přesto odchází. Kolem 19:00 hodiny odchází i skupinka fotbalistů a zůstávají zde Peter a Tobi se svojí partou a dalších osm návštěvníků. Jeden z pracovníků odchází hrát s Peterem a Tobim kulečnick, jdu také s nimi. U kulečnicku se všichni společně baví. Kolem 20:00 hodiny se na chvíli přichází podívat i pan ředitel DBZ p. Günther Wendel. Prochází klubem a povídá si s návštěvníky. Je vidět, že ho většina zná a ráda ho vidí. Asi po půl hodince zase odchází a postupně odchází i někteří návštěvníci klubu. Peter a Tobi ještě zůstávají, sedí u baru a objednávají si ještě pivo. Jsou již značně veselí, tak jim pracovník říká, že toto bude už poslední. V klubu teď už zůstává jen jedna pětičlenná skupinka, která hraje s jedním pracovníkem šipky, druhý pracovník je za barem a povídá si s Tobim a Peterem. Chvilku před 21:00 hodinou odchází i pětičlenná skupinka a po ní i Peter s Tobim. Pracovníci ještě zůstávají v klubu a zapisují a hodnotí jeho průběh. Celkem se zde dnes prostrídalo 30 návštěvníků.

- fokusové

Napadá mě pouze jedna věc, která podle mého názoru nebyla v klubu úplně

ošetřena. To, že návštěvníci starší 18 let, mohou v klubu pít pivo, mi připadalo poněkud zvláštní. Ptala jsme se na to pracovníků a oni mi odpověděli, že pokud by tam pivo nenabízeli, mladí, převážně ti, kteří bydlí v Jugenwohnen, by šli na pivo někam do města a tam by nejspíš nezůstali jen u piva.

- Záznam dat

Zápis jsem si prováděla na místě, měla jsem poznámkový blok. Dopředu jsem měla stanovený záznamový arch, kde jsem si předpřipravila to, na co jsem se chtěla v pozorování zaměřit. Především to bylo na preventivní výchovný styl, realizaci volného času, vztahové zázemí, vrstevnickou skupinu a prevenci (viz příloha 3).

- Závěr pozorování – se skupinou, kterou jsem pozorovala, jsem se většinou loučila, když opouštěli klub

6.3 Analýza dokumentů

Tuto metodu jsem zvolila z důvodu doplnění a ověření dat, která jsem získala z polostrukturovaných rozhovorů a pozorování. S ohledem na ochranu soukromí jsou poskytnuté dokumenty analyzovány anonymně. Pouze u veřejných dokumentů jsou rozepsána přesná data.

V rámci analýzy dokumentů jsem v SaSM oslovila ty klienty, s kterými jsem prováděla rozhovory a Radima. Potřebovala jsem jejich písemný souhlas, že mohu nahlédnout do jejich složek. Podpis mi dali v SaSM všichni tři klienti. Složka obsahovala InCome dotazník, Záznam rozhovoru k InCome dotazníku, Záznam o ústní dohodě, Individuální plán (jen u dvou z klientů), fotografii a souhlas s pořizováním a uchováváním ostatních fotografií.

Ze složek klientů SaSM vyplývá, že klienti, se kterými jsem v rámci výzkumného šetření rozhovory prováděla, na první otázku: „**V jakém roce jsi začal (a) navštěvovat SaSM a proč?**“, odpovídali dle záznamů o prvním kontaktu správně. Radim začal navštěvovat SaSM před rokem. Odpověď na otázku, proč začali SaSM navštěvovat, se v dokumentaci objevila 2x a souhlasila s odpovědí daných respondentů. Na jednoho respondenta, který neměl v dokumentaci uvedeno, proč SaSM začal navštěvovat, jsem se doptala pracovníků a odpověď se také shodovala s odpovědí v dotazníku. Její platnost mohu tedy také potvrdit. Radim navštívil SaSM s kamarády. Druhá otázka:

„Co jsi v té době prožíval (a) ve škole, doma, v partě, s kamarády,...?“ ze složek vyplynulo, že Michal školu v současné době nenavštěvuje, v září nastoupil na učňovský obor, ale byl po měsíci vyloučen, neboť zameškovával docházku. Michal si hledá zaměstnání, jedno si v únoru našel, ale po týdnu práci opustil. Doma má hezký vztah s bratrem (ten také navštěvuje SaSM) a má normální vztah s kamarády i se svojí přítelkyní. O rodičích nic neuvádí. U Václava můžeme potvrdit ze složek klientů, že školu už nenavštěvuje, ZŠ ukončil na Slovensku a dále školu nenavštěvoval. Doma má konflikty s nevlastní matkou, proto by se rád osamostatnil. Se sourozenci je vše v pořádku. Nejvíce svého času tráví ve své partě s kamarády. Pracoval na stavbě, ale momentálně je bez práce. Tuto situaci by rád změnil, práci se snaží hledat, ale nedaří se mu to. Z dokumentace od Pavla se můžeme dozvědět, že jeho situace doma v době příchodu do SaSM nebyla vůbec jednoduchá. Přítel jeho matky mu dělal problémy, až se Pavel kvůli tomu z domova odstěhoval a bydlel u svého bratra, s kterým podali trestní oznámení na přítele matky. Ve škole to také nebylo úplně nejlepší, potřeboval nějaké věci vylepšit. Do SaSM přicházel s kamarády, ale někdy i sám a kamarády si v SaSM vyhledal. Z dokumentace je patrné, že Radim má situaci doma v pořádku, se školou měl trochu problémy ohledně přípuštění k maturitě. Zkušenosti má s alkoholem a kouřením.

Třetí otázka: **„V jaké situaci se nacházíš dnes.“**, ze složek klientů vyplynulo, že Michal zde tráví volný čas a v individuálním plánu má stanoveno, že se bude snažit dostat do nové školy. Václav zde také tráví svůj volný čas, nejvíce se zapojuje dle Výpisu výkonů z programu PEPA do volnočasových aktivit, ale docela často se účastní i „slůvka“ na konci klubu. V individuálním plánu má uvedeno za cíl – osamostatnění se – najít si práci, vlastní bydlení. Je možné, že by si dodělal rekvalifikaci. V klubu si Václav společně s pracovníky udělal životopis. To samé uvádí i v rozhovoru. Pavel je v současné době v situaci, kdy pracuje na plný úvazek. To se v dokumentaci potvrzuje, v současné době středisko nenavštěvuje, naposledy ho navštívil někdy koncem června a pak na začátku března. Radim navštěvuje ještě školu, chodí tam pravidelně, SaSM navštěvuje také celkem pravidelně, využívá hodně volnočasové nabídky. V rodině je vše v pořádku, trochu má respekt z otce. Hodně času tráví v partě se svými kamarády v SaSM.

Čtvrtá otázka: **„Tvůj názor na SaSM, pomáhá ti, že ho navštěvuješ?“** z dokumentace je vidět, že Michal má stanoven individuální plán, má i klíčového pracovníka s kterým se bude snažit splnit si cíl, který si společně stanovili. Dle

dokumentace má Michal zkušenost s alkoholem a cigaretami, s drogami ne. Podle Výpisu výkonů z programu PEPA jsem si ověřila, že Michal 3x přišel do klubu, poté byl proveden prvokontakt a asi po měsíci proběhl InCome dotazník, v únoru byl uzavřen individuální plán. V InCome dotazníku uvádí, že tráví volný čas v SaSM. To se potvrzuje i v rozhovorech. Díky SaSM si jednu práci našel, ale velice brzy o ni přišel. Václav díky SaSM má v současné době hodně kamarádů, v individuálním plánu má jako přílohu myšlenkovou mapu, kde je vidět, podle jakých kroků se bude s Václavem v SaSM pracovat. Václav má zkušenosti s alkoholem i kouřením. Pavel využíval v SaSM poradenství, volnočasové aktivity, našel si díky SaSM práci. V individuálním plánu měl stanoveno zlepšení jazykových dovedností, což potřeboval na práci skladníka. Nakonec této nabídky nevyužil, neboť přestal tuto práci vykonávat. Radim má individuální plán, kde má stanoveno, že by rád pravidelně trénoval v posilovně, protože by chtěl být sám se sebou spokojený.

V DBZ dokumentaci o klientech otevřeného klubu „Jugendtreff“ nemají. Evidují pouze záznamy o osobních údajích v případě, když klient žádá o pracovní místo. U Petera a Tobiho existují záznamy, neboť oba bydlí v DBZ.

Na první otázku: „**V jakém roce jsi začal (a) navštěvovat DBZ a proč?**“, nacházím v dokumentaci odpověď, že skutečně Peter zavítal do DBZ před dvěma roky a začal zde bydlet v „Jugendwohnen.“ a Tobi navštívil DBZ poprvé před třemi a půl rokem, což uvádí i v rozhovoru.

Na druhou otázku: „**Co jsi v té době prožíval doma, ve škole, s kamarády?**“ se z dokumentace dozvídáme, že Peter neměl moc dobré známky ve škole, musel chodit na doučování, aby školu vůbec dostudoval. Doma situace také nebyla moc dobrá, rodiče se rozvedli a Peter utíkal z domova. Kamarády sice měl, ale v partě s kterou i kradl, potuloval se a užíval drogy. O Tobim se dozvídám z dokumentace, že doma to vůbec nefungovalo. Tobiho maminka byla závislá na drogách, dokonce byla jeden čas i ve vězení. V té době začal Tobi bydlet v DBZ, kde se mu snažili pomoci dostudovat a později mu pomáhali najít zaměstnání.

Na třetí otázku: „**V jaké situaci se nacházejí dnes?**“ vyplývá z dokumentace, že Peter navštěvuje různé pohovory a snaží se najít si pracovní místo. Kamarády díky DBZ teď také má. S maminkou se v DBZ také pracuje. Tobi našel díky DBZ práci a má kde bydlet.

Na čtvrtou otázku: „**Pomáhá ti, že DBZ navštěvuješ?**“ Z dokumentace u Petera vyplývá, že Peter díky DBZ dokončil školu a v současné době se společně s pracovníky

snaží o uplatnění v nějakém zaměstnání. Tobi si díky DBZ našel zaměstnání a v době, kdy neměl kde bydlet mu DBZ poskytlo i střechu nad hlavou.

Z metodiky k poskytování sociální služby jsem zjistila následující: Klub – Vzducholod' je nízkoprahové zařízení pro děti a mládež (dále jen NZDM), které provozuje SaSM. Posláním této sociální služby je prostřednictvím kontaktní práce, poradenství, výchovně-vzdělávacích aktivit a preventivních programů pomáhat mladým lidem ve věku od 15 do 26 let při řešení situací, které vyplývají z dospívání. Otevírací doba klubu Vzducholod' je od pondělí do středy od 18:00 do 21:00 a pátek od 15:00 do 18:00. Otevírací doba kontaktní místnosti je ve čtvrtek od 13:30 do 17:30.

V NZDM se zabývají klienty, kteří mají:

1) Problémy ve vztazích, například - partnerské neshody, rozchody, časté střídání partnerů, nerespektování rodičů jako autority, problémy s rodiči, sourozenecké vztahy, problémy ve vrstevnické skupině, šikana, neschopnost si najít přátele. Cílem je mladý člověk, který je schopen orientace v sociálních rolích a který dokáže navazovat nové kontakty a vytvářet zodpovědné vztahy.

2) Problémy samy se sebou, například - se sebepoškozování, malé sebevědomí. Cílem je mladý člověk, který dokáže pracovat na svém rozvoji, především umí zacházet se svými emocemi, zná svoje silné a slabé stránky a je schopen řešit konflikty.

3) Problémy s institucemi, například - vyřizování žádosti o občanský průkaz, vyřizování sociálních dávek, jednání s institucemi, neví, jaké návazné sociální instituce použít. Problémy se zákonem, například - trestné činy, pokuty, vyhrožování, exekuce, soudy.

Cílem služby je mladý člověk, který dokáže převzít zodpovědnost za rozhodnutí ve svém životě.

4) Problémy ve škole, například - školní neprospěch, záškoláctví, neuznávání autority učitele, změna školy, nespokojenost s výběrem školy, problémy na praxi.

Problémy s prací – například - pracovněprávní vztahy, přihlašování a kontakt s Úřadem práce, tvorba životopisů, neschopnost pravidelně docházet do zaměstnání, neschopnost si najít práci – brigádu, práce na černo. Cílem je mladý člověk, který pracuje na tom, aby se uplatnil na trhu práce.

5) Nezdravý životní styl, například závislost (alkohol, kouření, drogy), hygienické a stravovací návyky, sport, odpočinek, volný čas, bezpečný sex. Cílem je mladý člověk, který je zodpovědný za své zdraví.

Cílovou skupinou je v NZDM Vzducholod' mladý člověk ve věku 15 – 26 let, který je v nepříznivé sociální situaci, řeší náročné životní situace vyplývající z dospívání (komunikace a konflikty ve vrstevnické skupině, s rodiči a společností), nechce se nebo nemůže účastnit běžných forem využívání volného času a ani jiné institucionalizované formy pomoci a péče, je ohrožen sociálně patologickými jevy, dává přednost pasivnímu využívání volného času nebo má vyhraněný životní styl vedoucí ke konfliktu se společností či zákonem.

Mezi základní činnosti poskytovatelských služeb v NZDM Vzducholod' patří:

- výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti, do této oblasti se zařazují standardní volnočasové aktivity, kontaktní práce, práce se skupinou a doučování
- zprostředkování kontaktu se společenským prostředím pomocí nejrůznějších turnajů, workshopů a besed
- sociálně terapeutické činnosti, do této činnosti se zařazuje individuální plánování, pomoc v krizi, poradenství a možnost duchovního poradenství
- pomoc při uplatňování práv a při obstarávání osobních záležitostí například prostřednictvím poskytnutí informačního servisu klientovi, doprovázením a zprostředkováním kontaktu s institucemi ve prospěch klienta

Mezi fakultativní činnosti patří:

- nadstandardní volnočasové aktivity jako je posilovna nebo hudebna
- výjezdové akce, například víkendové akce, brigády, výlety a mezistřediskové akce
- vstup do světa práce, například bezplatné doučování, pomoc při výběru vhodného učebního oboru, pomoc při sepisování životopisu, při hledání práce nebo brigády

Zásady poskytované sociální služby jsou následující:

1) Nízkoprahovost

Klub je místně i časově dostupný mladým, pro něž je určen a všem, kteří jsou v nepříznivé sociální situaci a o službu projeví zájem, pokud svým chováním a jednáním neomezují a neohrožují sami sebe, ostatní uživatele, pracovníky či efektivitu služby. Pro využívání služeb v klubu není podmínkou registrace a předávání osobních

dat (s výjimkou pobytových akcí a nadstandardní nabídky) a je provozován bezplatně (s výjimkou nadstandardních nabídek).

V rámci služby je zajištěno dodržování lidských práv a základních svobod. Každý uživatel služby se může svobodně rozhodnout, kterou z nabízených služeb využije. Pracovníci asistují při svépomocných aktivitách uživatelů a snaží se uživatele služeb stimulovat a podněcovat k aktivní účasti na dění v klubu. Nicméně pasivita není důvodem k ukončení poskytování služeb.

2) Individuální přístup

Individuální přístup je založen na profesionálním vztahu mezi pracovníkem a mladým člověkem, při čemž je respektována individualita každého jedince. Mladý člověk je podporován ve svém úsilí o pozitivní změnu. Pracovník vnímá potřeby jedince a podporuje autonomii a samostatné rozhodování mladého člověka.

3) Salesiánský přístup

Salesiánský přístup je založen na třech pilířích (principech), jimiž jsou rozum, laskavost a víra:

- rozumem se míní řešení situací s nadhledem, jasností a pevností
- laskavostí se rozumí vstřícné přijímání mladého člověka bez předsudků, snaha o výchovu v rodinném duchu na základě osobního vztahu mezi pracovníkem a mladým člověkem
- vírou se vyjadřuje přesvědčení pracovníků, že v každém mladém člověku je kus dobra, zároveň vnímají jeho duchovní rozměr

Jednání se zájemcem o službu

Jednání se zájemcem o službu probíhá tak, že pracovník informuje zájemce o sociální službu srozumitelným způsobem o pravidlech, povinnostech uživatele služby a o možnostech a podmínkách poskytování sociální služby. Zároveň zjišťuje, zda zájemce o službu spadá do cílové skupiny. K tomu slouží metodika prvokontaktu, která se provádí při první až druhé návštěvě zájemce o službu. Pracovník se přesune společně se zájemcem o službu k nástěnce NZDM Vzducholod', kde mu sdělí základní informace o klubu. K tomu poslouží pravidlo 3x3.

1. Pozdraví ho, představí se mu a zjistí, zda zájemce o službu věkově spadá do cílové skupiny, vysvětlí mu, co znamená sociální služba NZDM a kdo jsou SDB.

2. Pracovník nabídne klientovi, s čím mu mohou v klubu pomoci, kdy je otevřený

a jak je to s účastí na závěrečném „slůvku“.

3. Pracovník vysvětlí klientovi, že veškeré informace o něm jsou důvěrné. Informuje ho také o možnosti podání stížnosti. Sdělí mu, jaká jsou pravidla a případné sankce a že účast v klubu je bezplatná (viz příloha 4 d)).

InCome dotazník se realizuje při třetí až čtvrté návštěvě zájemce o službu. Tento proces se odehrává v kontaktní místnosti. K InCome dotazníku patří dále Záznam rozhovoru k InCome dotazníku (viz příloha 6), který zapisuje pracovník, jež společně se zájemcem vyplňuje InCome dotazník.

Individuální plánování se s uživatelem provádí poté, co s ním byl uzavřen záznam o ústní dohodě, v níž si stanovil cíl služby. Individuální plánování je dialogem mezi uživatelem a klíčovým pracovníkem, kdy si uživatel v jeho průběhu stanovuje společně s pracovníkem cíl spolupráce, způsoby a období, v němž chtějí společného cíle dosáhnout. Důležité podmínky pro individuální plánování jsou, aby se plánování účastnil uživatel a klíčový pracovník. Za plánování jsou zodpovědní klíčoví pracovníci. S uživatelem se pravidelně hodnotí, jak se naplňování cílů spolupráce daří (revize). Plánování a hodnocení se uskutečňuje individuálně a osobně v kontaktní místnosti. S uživatelem se vedou individuální rozhovory o potřebách a cílech spolupráce. Individuálnímu plánování slouží individuální plán (viz příloha 7). Existují dva typy individuálního plánu, buď krátkodobé, které trvají maximálně tři měsíce nebo dlouhodobé, které trvají maximálně 1 rok.

Z dokumentu koncepce „Jugendtreff Don Bosco“ jsem zjistila, že v DBZ je zřízen klub Jugendtreff (setkávání mládeže), který se věnuje otevřené práci s dospívajícími. Tento klub vychází z myšlenky, že každý kdo do tohoto klubu přichází, je zde vítán. Tomuto poslání odpovídá i pracovní doba klubu, neboť klub má otevřeno od pondělí do čtvrtka od 15:00 do 22:00 a v pátek od 18:30 do 22:00. Klub je určen pro cílovou skupinu mládeže od 14 do 27 let bez ohledu na náboženství, kulturu či rasu.

Mezi základní nabídku služeb patří:

- poradenství a pomoc při problémech ve škole a v zaměstnání (například prostřednictvím vzdělávacích nabídek či nácvikem vlastního představení), poradenská pomoc rodičům
- smysluplné trávení volného času, nabídka prostorů na pořádání diskoték, oslav, pronájem pro hudební skupiny, dále volnočasové vyžití jako jsou například

šipky, kulečnický či deskové hry a sportovní vyžití, ke kterému patří fotbalová hřiště, tělocvična, místnost na stolní tenis (viz přílohy 4 g), h))

- prostřednictvím vhodných sociálně pedagogických přístupů učinit mladé lidi způsobilými k profesní přípravě a vzdělání, nalezení pracovního místa například ve spolupráci s úřadem práce, konzultace se školami, vytvořit si pozitivní vztah k práci
- nácvik aktivního sociálního učení ve skupině
- podpora praktického života

Zaměření pedagogické práce DBZ v Jugentreffu:

SDB se snaží skrze různé aktivity, jako je hraní her, společné rozhovory a individuální zájem o mladého člověka, o vybudování vztahu důvěry. Důvěra je základem jejich pedagogické činnosti. Pokud mladý člověk plně důvěřuje zaměstnancům DBZ, mohou pak být účinnější pedagogické činnosti, které probíhají ve formě skupinové či individuální pomoci při školních, pracovních či osobních problémech. Pokud SDB chtějí někoho oslovit, je to ideální skrze nějakou volnočasovou aktivitu. Například při hře stolního tenisu může pracovník DBZ postupně s mladým člověkem komunikovat o hře, tím může dojít k odbourání nějakých strachů či předsudků a mladý člověk pak může za tímto pracovníkem přijít s nějakým svým problémem. V tomto klubu nemají vytvořené individuální plány ani plánování, vychází vždy z konkrétní potřeby mladého člověka.

S mladými lidmi se SDB a pracovníci setkávají vždy s přijetím, láskou a vždy jsou nakloněni jejich potřebám a problémům.

V rámci otevřené práce s mládeží nabízí SDB návštěvníkům klubu mládeže hodně prostoru, kde se mohou mladí lidé společně setkávat a trávit svůj volný čas.

Pro mládež se v rámci klubu pořádají různé výlety, víkendové a prázdninové akce, na kterých se mládež učí sociálnímu chování, jako je respekt a tolerance k druhému člověku.

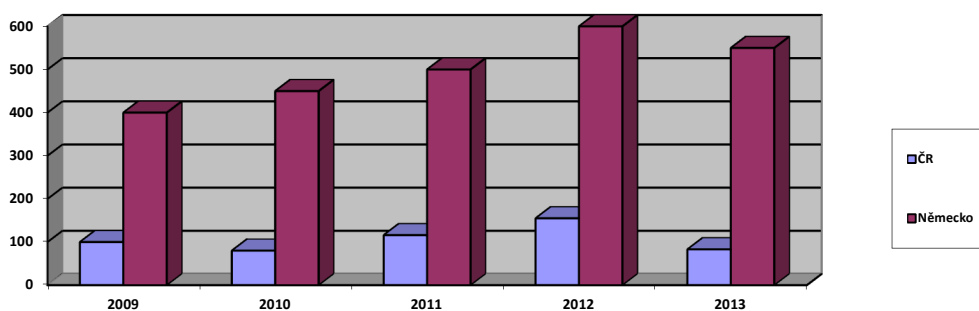
V každém mladém člověku by měl být posilován rozvoj individuální identity jednotlivce. V otevřeném klubu se snaží o prevenci ve vztahu k alkoholu, drogám a násilí. Probíhají zde nejrůznější diskuze, vzdělávání, besedy na tato aktuální témata.

Mládež zde může nalézt odpovědi na různé otázky ohledně víry, křesťanství, na které jim v DBZ rádi odpoví.

Dnes mezi oběma salesiánskými středisky v Plzni a Regensburgu fungují pravidelné kontakty. Tento fakt mohu doložit osobně, protože i já jsem se během své práce v Plzni zúčastnila návštěvy střediska v Regensburgu a i opačně. Dokonce jsem stála u zrodu návštěvy mládeže z klubu Vzduchloď z Plzně v DBZ v Jugendtreffu. Konal se zde fotbalový turnaj, který se po roce uskutečnil v Plzni. O tomto turnaji vypráví i zkoumaná osoba Pavel, který říká, že se této výměnné akce zúčastnil a mělo to pro něho velký význam.

Z výročních zpráv z let 2009-2012 z Plzně a Regensburgu vyplývají hodnoty návštěvnosti klubů uvedené v grafu 2.

Graf 2: Návštěvnost klubů Vzduchloď a Jugendtreff

Zdroj: Výroční zprávy z let 2009-2012. Plzeň, Regensburg.

Z výročních zpráv jsem dále zjistila, že SDB si v **klubu** kladou následující cíle:

- smysluplné naplnění volného času mladých (viz příloha 5 a))
- výchova zralých, přiměřeně sebevědomých, odpovědných, pozitivně laděných lidí
 - pomoc při hledání vlastní identity
 - pracovní motivace (viz příloha 5 b))
 - rozvíjení osobních vztahů a schopnosti komunikace
 - přejímání pozitivních modelů chování
 - prevence sociálně patologických jevů (konzumace alkoholu a dalších návykových látek, kriminalita, záškoláctví, uplatnění na trhu práce, ...), (Výroční zprávy 2009-2012)

Z výročních zpráv v „**Jugendtreffu**“ – v otevřeném klubu volného času mají v této oblasti stanoveny následující cíle:

- smysluplné naplnění volného času mladých lidí
- pomoc při problémech ve škole
- pomoc při hledání vlastní identity
- pomoc se zvládnutím obtížných životních situací
- rozvíjení osobních vztahů
- nalezení profese (v kooperaci s úřadem práce)
- prevence sociálně patologických jevů (konzumace alkoholu a dalších návykových látek, kriminalita, záškoláctví, ...)

V „**Jugendwohnen**“ – v ubytování pro mladé lidi si kladou SDB následující cíle:

- pomoc se zvládnutím obtížných životních situací
- podpora rodiny
- poskytování pomoci při problémech ve škole či zaměstnání
- podpora ze strany opatrovníka k tomu, aby mladí lidé úspěšně zvládli přechod k plné samostatnosti v oblasti bydlení
- prevence sociálně patologických jevů (opouštění domova, konzumace alkoholu a dalších návykových látek, kriminalita, záškoláctví,...),
(Výroční zprávy 2009-2012)

Z vnitřního řádu Střediska v Plzni jsem zjistila, že je zde kapitola k ochraně před sociálně patologickými jevy a projevy diskriminace, nepřátelství nebo násilí. Pedagogičtí pracovníci jsou povinni při zájmovém vzdělávání přihlížet k základním fyziologickým potřebám účastníků, vytvářet podmínky pro jejich zdravý vývoj a předcházet vzniku sociálně patologických jevů, projevů diskriminace, nepřátelství nebo násilí účastníků. V případě zjištění uvedených negativních jevů a projevů neprodleně zjednat nápravu a ihned informovat vedení SaSM o zjištěných skutečnostech a přijatých opatřeních.

7 VÝSLEDKY A DISKUSE

„Raduj se, konej dobro a nech vrabce štěbetat.“

Don Bosco

V této kapitole uvádím výsledky, které vznikly z rozhovorů, pozorování a analýzy dokumentů tzv. triangulací. Triangulace představuje velmi účinný kontrolní nástroj, který pomocí tří různých zdrojů dat určuje pozice zkoumaného jevu (Miovský, 2006).

Zde odpovídám na výzkumné otázky, které jsem si stanovila na základě teoretické části mé diplomové práce a uvádím diskusi a doporučení pro praxi.

7.1 Výsledky rozhovorů

Odpovědi na výzkumné otázky:

- Používají SDB a pracovníci v Plzni a v Regensburgu při práci s rizikovou mládeží preventivní výchovný systém?

Z rozhovorů vyplývá, že SDB a pracovníci působí na mladé lidi skrze asistenci a rodinnost. **Rodinnost** je klíčový pojem, kterým Don Bosko popisoval jako formu osobních vztahů a výchovy. Z rozhovorů vyplývá, že v klubech v Plzni i Regensburgu vzniká prostředí bezpečí, v němž se mladí lidé cítí přijímáni. Důkazem je fakt, že mladí lidé se v obou klubech SDB a pracovníkům svěřují se svými problémy, například s problémy ve škole, s hledáním zaměstnání, s rodinnou situací a o SDB a pracovnících vždy respondenti mluví pozitivně. **Asistence** se nejvíce projevuje tím, že jsou SDB mezi mladými lidmi, snaží se mezi nimi navázat osobní vztahy, naslouchat jim, a pokud je třeba, vést a povzbuzovat jejich společnou zábavu. Z rozhovorů vyplývá, že SDB a pracovníci dokáží mladé lidi kdykoli vyslechnout, navazují s nimi osobní vztahy a dokáží je vést a povzbuzovat jejich společnou zábavu. **Láska** – zde se řadí ještě **Rozum** – SDB a pracovníci se snaží rozvíjet dobré vlastnosti u mladých lidí a předcházet těm špatným. To dělají, podle slov respondentů, například tím, že pomáhají mladým lidem

při studiu, při vytváření přátelství, při hledání a udržení se v zaměstnání. Rozum dále zdůrazňuje hledání smyslu života a veselost, kterou respondenti vyzařují, když mluví o SaSM nebo DBZ. **Náboženství** – o náboženství mluví jen jeden z respondentů, že když měl potřebu se na něco ohledně tohoto tématu zeptat, bylo to možné. Jak dále vyplývá, nikdo mladé lidi k náboženství nenutí, ale pokud mají nějaké otázky, SDB nebo pracovníci jim na ně odpoví. **Laskavost** – znamená chtít pro druhé dobro, přijmout druhého takového, jaký je, i se všemi chybami a nedostatky. Zde skoro všichni respondenti uvádějí, že měli nějaké problémy než SaSM a DBZ začali navštěvovat. SDB a pracovníci je však přijali a snažili se jim pomoci hledat cestu v jejich nelehkém životě.

Závěr: Ano, SDB a pracovníci v Plzni a v Regensburgu používají při práci s rizikovou mládeží preventivní výchovný systém.

- Pomáhá SaSM v Plzni a DBZ v Regensburgu mladým lidem smysluplně realizovat jejich zájmy v naplňování volného času a nacházet vztahové zázemí?

Z uskutečněných rozhovorů vyplynulo, že respondenti navštěvují SaSM a DBZ převážně kvůli zábavě a vztahům s pracovníky a SDB. Díky návštěvě SaSM a DBZ získali respondenti další kamarády. Dále respondenti uvádějí, že neví, kde by dneska byli, kdyby SaSM nebo DBZ nezačali navštěvovat.

Závěr: Ano, SaSM v Plzni a DBZ v Regensburgu pomáhá mladým lidem smysluplně realizovat jejich zájmy v naplňování volného času a nacházet vztahové zázemí.

- Je pro mladé lidi, kteří navštěvují SaSM v Plzni a DBZ v Regensburgu důležitá vrstevnická skupina?

Z rozhovorů, které jsem provedla v SaSM a DBZ vyplynulo, že když jsem rozhovorem přešla k tématu kamarádů, všichni hovořili uvolněně. Tři respondenti uvedli, že před příchodem do SaSM nebo DBZ to měli s kamarády v pořádku, dva uvedli, že měli málo kamarádů a další dva uvedli, že se stýkali s partou kamarádů, ve které jim tehdy bylo dobře. Ovšem otázkou zůstává, kde by byli dnes, kdyby v těchto partách zůstali. Všichni ale uvedli, že díky SaSM a DBZ poznali více kamarádů. Z rozhovorů dále vyplynulo, že pro mladého člověka mají velký význam vrstevníci, protože mají podobné problémy a zájmy jako on.

Závěr: Ano, pro mladé lidi, kteří navštěvují SaSM v Plzni a DBZ v Regensburgu je důležitá vrstevnická skupina.

- Nabízejí SDB stejné programy pro mladé lidi v Plzni a v Regensburgu?

Tabulka 1: Programy SaSM a DBZ z rozhovorů

	SaSM	DBZ
Pomoc se školou	Ano	Ano
Pomoc s hledáním zaměstnání + pohovory	Ano	Ano
Nabídka kroužků (např. fotbalu)	Ano	Ano
Práce s rodinou	Ano	Ano
Individuální plán	Ano	Ne
Doučování	Ano	Ano
Jugendwohnen – ubytování pro mladé lidi	Ne	Ano

Zdroj: Vlastní

Závěr: Ano, SDB v Plzni a Regensburgu nabízejí podobné programy pro mladé lidi, liší se pouze v tom, že v Plzni stanovují individuální plány a v Regensburgu poskytují ubytování pro mladé lidi, jak je patrné z tabulky 1.

- Slouží kluby v Plzni a v Regensburgu k prevenci sociálně patologických jevů?

Z rozhovorů vyplývá, že respondenti, neměli lehkou situaci doma, jednalo se buď o hádky, nebo rozvody. Ohledně situace ve škole, uvádí pět respondentů, že to nebylo dobré, objevovaly se špatné známky a záškoláctví. Někteří respondenti se stýkali s partou kamarádů, v které jim tehdy bylo dobře. V této sociální skupině většinou konzumovali alkohol a užívali další návykové látky. Otázkou zůstává, kde by byli dnes, kdyby v těchto partách zůstali.

Čtyři respondenti odpověděli, že když přišli na SaSM nebo DBZ, našli si zde více kamarádů, tři hodnotili pozitivně, že si našli práci, která je baví. Dva odpověděli, že jim zaměstnanci pomáhají v řešení jejich situace ve škole, ale i při hledání zaměstnání. U dvou zkoumaných osob se zlepšila jejich osobní situace. Pavel dokázal díky SaSM zlepšit situaci se svojí maminkou a Peter má kde bydlet.

Dle Don Bosca je velmi důležitá prevence, která zahrnuje radost a chuť do života. Tato radost byla z rozhovorů patrná, když mladí lidé mluvili o tom, jak jim SDB a pracovníci pomohli.

Závěr: Ano, kluby v Plzni a v Regensburgu slouží k prevenci sociálně patologických jevů.

7.2 Výsledky pozorování

Odpovědi na výzkumné otázky:

- Používají SDB a pracovníci v Plzni a v Regensburgu při práci s rizikovou mládeží preventivní výchovný systém?

Z pozorování vyplývá, že SDB a pracovníci působí na mladé lidi skrze asistenci, rodinnost i lásku.

Rodinnost – z pozorování jsem si ověřila, že mladí lidé neměli problém vést se zaměstnanci dialog a svěřovat se jim se svými problémy a starostmi. Klienti se v klubech cítili bezpečně, na nic si nehráli a nepřetvařovali se.

Asistence – označuje přítomnost SDB mezi mladými. Pozorováním jsem si ověřila, že se SDB skutečně pohybují mezi mladými, vedou společný dialog, naslouchají jim a pokud je potřeba, tak mladé lidi povzbuzují slovem, ale i svojí přítomností.

Láska – mezi lásku se řadí **Rozum** – SDB a pracovníci dobře znají situaci mladých lidí, snaží se v nich rozvíjet dobré vlastnosti a podporovat je v dobrých rozhodnutích, například snaze udržet se ve škole nebo hledání si stálého zaměstnání.

Náboženství – k předávání tohoto poselství slouží v SaSM „slůvka“, která jsou pravidelně zařazována na konci klubu, a návštěvník si sám může zvolit, zda se jich zúčastní.

V DBZ jsem jako prvek náboženství vnímala okamžik, kdy do klubu přišel pan ředitel P. Günther Wendel SDB. Bylo krásně vidět, jak se všichni mladí na chvíli zklidnili a

vnímali jeho přítomnost.

Laskavost – v obou klubech panovala srdečná a příjemná atmosféra, která byla patrná například z toho, že se mladí lidé při příchodu srdečně vítali se SDB a zaměstnanci

Závěr: Ano, SDB a pracovníci v Plzni a v Regensburgu používají při práci s rizikovou mládeží preventivní výchovný systém.

- Pomáhá SaSM v Plzni a DBZ v Regensburgu mladým lidem smysluplně realizovat jejich zájmy v naplňování volného času a nacházet vztahové zázemí?

V rámci pozorování jsem zjistila, že mladí lidé mají možnost vybrat si z nejrůznějších nabídek volnočasových aktivit. Mohou využívat volnočasové aktivity – jako je hra kulečnicku, stolního fotbalu nebo šipek. Pokud mají nějaké problémy ve škole, mohou využít doučování, poradenství. Tím je naplněn jejich volný čas, kde jsou nabízeny prvky jak uvolnění a zábavy, tak možnosti určitého posunu ve vzdělávání či v zaměstnání. Mladým lidem je nabízena možnost trávení volného času smysluplným způsobem. Při pozorování bylo patrné, jak je pro každého návštěvníka velice důležitý vztah s pracovníky klubu, kteří jim nabízejí radu, pomoc a také pozitivní trávení volného času při nejrůznějších hrách.

Závěr: Ano, SaSM v Plzni a DBZ v Regensburgu pomáhá mladým lidem smysluplně realizovat jejich zájmy v naplňování volného času a nacházet vztahové zázemí.

- Je pro mladé lidi, kteří navštěvují SaSM v Plzni a DBZ v Regensburgu důležitá vrstevnická skupina?

Z pozorování, které jsem prováděla v SaSM a DBZ jsem zjistila, že mladí lidé potřebují někam patřit. V SaSM jsem měla pocit, že k sobě patří všichni. Není to tak velká skupina mladých lidí a v tom vidím přínos, neboť mají k sobě bližší vztahy. Většinou do klubu každý přijde s někým, málokdo přijde sám, ale baví se všichni společně, ví o sobě, a to je pro ně důležité. V DBZ jsem pozorovala větší skupinku vrstevníků, bylo vidět, že nikdo do DBZ nepřišel sám, ale vždy aspoň ve dvojici. Pak společně například hráli fotbal nebo se věnovali i jiným volnočasovým aktivitám. Při těchto aktivitách občas docházelo i k menším hádkám a pak hned bylo patrné, kdo ke které skupince patří. Mládež se také dost bavila o stylech oblékání a o oblečení nově přichozích do klubu.

Příslušnost k vrstevnické skupině poskytuje adolescentovi zázemí, ochranu,

oporu, pocit bezpečí a vytváří sociální vazby.

Závěr: Ano, pro mladé lidi, kteří navštěvují SaSM v Plzni a DBZ v Regensburgu je důležitá vrstevnická skupina.

- Nabízejí SDB stejné programy pro mladé lidi v Plzni a v Regensburgu?

Tabulka 2: Programy SaSM a DBZ z pozorování

	SaSM	DBZ
Volnočasové aktivity-stolní fotbal, kulečnick, stolní tenis	Ano	Ano – navíc šipky
Bar	Ano	Ano
Alkoholické nápoje - pivo	Ne	Ano
Poradenská činnost	Ano	Ano
Individuální plánování	Ano	Ne
„Slůvko“	Ano	Ne
Workshop	Ano	Ano
Tělocvična	Ano – v době mého pozorování nebyla využita	Ano
Přístup na internet	Ano	Ano
Přítomnost SDB	Ano	Ano
Výjezdové akce	Ano	Ano
Doučování	Ano	Ano

Zdroj: Vlastní

Závěr: Ano, SDB v Plzni a Regensburgu nabízejí podobné programy pro mladé lidi, liší se jen v tom, že v Plzni sestavují individuální plány a na konci klubu probíhá „slůvko“ a v Regensburgu prodávají alkoholické nápoje (pivo) v baru, jak je uvedeno v tabulce 2.

- Slouží kluby v Plzni a v Regensburgu k prevenci sociálně patologických jevů?

V rámci prevence byl například v SaSM vytvořen workshop na téma gambling, jak jsem se později dozvěděla. Tento workshop zde byl nabídnut záměrně, neboť o některých klientech se ví, že mají sklony k závislosti v této oblasti. Zde je patrné, že

SaSM odhaluje poruchy sociálního vývoje v počátečním stádiu a snaží se i zajistit potřebná opatření, aby se zabránilo šíření negativního jevu mezi ostatní jedince.

Na základě pozorování jsem si přečetla různé letáčky, které zvaly na besedy, přednášky a workshopy na nejrůznější témata, například ohledně práce, tvorby životopisu, ale i o užívání drog.

Závěr: Ano, kluby v Plzni a v Regensburgu slouží k prevenci sociálně patologických jevů.

7.3 Výsledky z analýzy dokumentů

..

Odpovědi na výzkumné otázky:

- Používají SDB a pracovníci v Plzni a v Regensburgu při práci s rizikovou mládeží preventivní výchovný systém?

Ze složek klientů vyplývá, že SDB a pracovníci působí na mladé lidi skrze asistenci, rodinnost i lásku.

Rodinnost že mladí lidé se v obou klubech SDB a pracovníkům svěřují se svými problémy, například s problémy ve škole, s hledáním zaměstnání, s rodinnou situací.

Asistence – ve složkách klientů jsou uvedeny i klíčoví pracovníci z řad SDB nebo pracovníků klubu, kteří pomáhají konkrétnímu mladému člověku splnit si daný cíl.

Láska - Rozum – SDB a pracovníci znají situaci mladých lidí, snaží se v nich rozvíjet dobré vlastnosti a podporovat je v dobrých rozhodnutích např. snaze udržet se ve škole nebo hledání si stálého zaměstnání.

Náboženství – v metodice k poskytování sociální služby je popsáno, že víra vyjadřuje přesvědčení pracovníků, že v každém mladém člověku je kus dobra. Z dokumentu koncepce „Jugendtreff Don Bosco“ plyne, že mládež může nalézt v DBZ odpovědi na různé otázky ohledně víry a křesťanství, na které jim SDB rádi odpoví.

Laskavost - v metodice k poskytování sociální služby je uvedeno, že laskavostí se rozumí vstřícné přijímání mladého člověka bez předsudků a snaha o výchovu v rodinném duchu na základě osobního vztahu mezi pracovníkem a mladým člověkem.

Závěr: Ano, SDB a pracovníci v Plzni a v Regensburgu používají při práci s rizikovou mládeží preventivní výchovný systém.

- Pomáhá SaSM v Plzni a DBZ v Regensburgu mladým lidem smysluplně realizovat jejich zájmy v naplňování volného času a nacházet vztahové zázemí?

Ze složek klientů vyplývá, že klienti v SaSM a DBZ se nejvíce zapojují do volnočasových aktivit. V metodice k poskytování sociální služby je uvedeno, že cílovou skupinou je mladý člověk ve věku 15 – 26 let, který se nechce, nebo nemůže účastnit běžných forem využívání volného času a ani jiné institucionalizované formy pomoci a péče, je ohrožen sociálně patologickými jevy, dává přednost pasivnímu využívání volného času nebo má vyhraněný životní styl vedoucí ke konfliktu se společností či zákonem. Pro SDB a pracovníky je důležitý individuální přístup, který je založen na profesionálním vztahu mezi pracovníkem a mladým člověkem, při čemž je respektována individualita každého jedince.

Z dokumentu koncepce „Jugendtreff Don Bosco“ vyplývá, že DBZ slouží k smysluplnému trávení volného času, jako jsou například šipky, kulečnická či deskové hry a sportovní vyžití, ke kterému patří fotbalová hřiště, tělocvična, místnost na stolní tenis.

Pokud SDB chtějí někoho oslovit, je to ideální skrze nějakou volnočasovou aktivitu. V rámci otevřené práce s mládeží, nabízí SDB návštěvníkům klubu mládeže hodně prostoru, kde se mohou mladí lidé společně setkávat a trávit svůj volný čas. S mladými lidmi se SDB a pracovníci setkávají vždy s přijetím, láskou a vždy jsou nakloněni jejich potřebám a problémům.

Závěr: Ano, SaSM v Plzni a DBZ v Regensburgu pomáhá mladým lidem smysluplně realizovat jejich zájmy v naplňování volného času a nacházet vztahové zázemí?

- Je pro mladé lidi, kteří navštěvují SaSM v Plzni a DBZ v Regensburgu důležitá vrstevnická skupina?

Ve složkách klientů je uvedeno, že klienti si v SaSM a DBZ našli kamarády, s kterými tráví volný čas. Dříve kamarády také měli, ale většinou se pohybovali v partě, s kterou i kradli, potulovali se a užívali drogy.

Z metodiky k poskytování sociální služby jsem zjistila, že v SaSM se zabývají klienty, kteří mají například problémy ve vrstevnické skupině a neschopnost najít si přátele. Zde je cílem mladý člověk, který je schopen orientace v sociálních rolích a který dokáže navazovat nové kontakty a vytvářet zodpovědné vztahy. Mezi základní

činnosti poskytovaných služeb patří práce se skupinou, výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti.

Z dokumentu koncepce „Jugendtreff Don Bosco“ jsem zjistila, že v DBZ se snaží o nácvik aktivního sociálního učení ve skupině.

Závěr: Ano, pro mladé lidi, kteří navštěvují SaSM v Plzni a DBZ v Regensburgu je důležitá vrstevnická skupina.

- Nabízejí SDB stejné programy pro mladé lidi v Plzni a v Regensburgu?

Tabulka 3: Programy SaSM a DBZ z analýzy dokumentace

	SaSM	DBZ
InCome dotazníky	Ano	Ne
Individuální plány	Ano	Ne
Pomoc se školou + prací, tvorba životopisů	Ano	Ano
Poradenství	Ano	Ano
Doučování	Ano	Ano
Volnočasové aktivity	Ano	Ano
Bydlení - Jugendwohnen	Ne	Ano
Workshopy, besedy	Ano	Ano
Zprostředkování kontaktů s institucemi	Ano	Ano
Individuální a salesiánský přístup	Ano	Ano
Poradenství rodičům	Ne	Ano

Zdroj: Vlastní

Závěr: Ano, SDB v Plzni a Regensburgu nabízejí podobné programy pro mladé lidi, liší se jen v tom, že v Plzni stanovují individuální plány a InCome dotazníky a v Regensburgu nabízejí poradenství pro rodiče, což dokládá tabulka 3.

- Slouží kluby v Plzni a v Regensburgu k prevenci sociálně patologických jevů?

Z dokumentace SaSM vyplynulo, že klienti zameškávali úmyslně docházku ve škole, a proto školu většinou nedokončili. U dalších klientů je uvedeno, že mají konflikty doma.

Mladé lidé mají stanoven individuální plán. Každý má klíčového pracovníka, s kterým se snaží splnit si cíl, který si společně stanovili, například, že se bude snažit dostat do nové školy, osamostatní se – najde si práci, vlastní bydlení, zlepšit jazykové dovednosti atd.

Dle dokumentace mají klienti zkušenost s alkoholem a cigaretami. Využívají volnočasové aktivity a poradenství.

Z dokumentace DBZ se dozvídáme, že klienti neměli moc dobré známky ve škole, většinou museli chodit na doučování, aby školu vůbec dostudovali. Doma situace také nebyla moc dobrá, jedni rodiče se rozváděli, klient utíkal z domova, kradl, potuloval se a užíval drogy. Matka jednoho z nich také požívala drogy a dokonce byla uvězněná. Je zde uvedeno, že v rámci poradenství se pracuje i s touto matkou. V případě potřeby je mladým lidem poskytováno i ubytování.

Z metodiky k poskytování sociální služby jsem zjistila, že kluby mají za cílovou skupinu mladého člověka, který je v nepříznivé sociální situaci, řeší náročné životní situace vyplývající z dospívání (komunikace a konflikty ve vrstevnické skupině, s rodiči a společností), nechce se nebo nemůže účastnit běžných forem využívání volného času a je ohrožen sociálně patologickými jevy. Dále řeší problémy ve škole, jako je školní prospěch, záškoláctví, neuznávání autority učitele, změna školy, nespokojenost s výběrem školy nebo problémy na praxi. Zabývá se i problémy s prací – pracovněprávní vztahy, přihlašování a kontakt s Úřadem práce, tvorba životopisů, neschopnost pravidelně docházet do práce, neschopnost si najít práci.

Z dokumentu koncepce „Jugendtreff Don Bosco“ jsem zjistila, že DBZ poskytuje poradenství a pomoc při problémech ve škole a v zaměstnání a poradenskou pomoc rodičům. Nabízí smysluplné trávení volného času. Pomáhá mladým lidem v profesní přípravě a vzdělávání nebo nalezení pracovního místa. Úkolem otevřeného klubu je také zajistit prevenci ve vztahu k alkoholu, drogám a násilí.

Závěr: Ano, kluby v Plzni a v Regensburgu slouží k prevenci sociálně patologických jevů.

7.4 Diskuse a doporučení pro praxi

Kluby jsou na první pohled velmi podobné, ale přesto bychom mohli najít odlišnost v tom, že SaSM má řadu podpůrné dokumentace (tak jak je to stanoveno pro nízkoprahové kluby) na druhé straně DBZ (jako otevřený klub) téměř žádnou dokumentaci nepoužívá. Zajímavé je, že z pohledu navštěvovanosti obou klubů to nemá významný vliv. Do klubu v DBZ chodí klientů více. Méně klientů znamená určitě individuálnější přístup a dokumentace nám může velmi pomoci, ale otázkou je, zda když se nám povede přivést do klubu více klientů, bude naše práce přínosnější. Dalo by se to vyjádřit procentuálně jako úspěšnost pomoci klientům v jejich životě. To je ale velmi těžko měřitelné a mohlo by to být tématem jiné samostatné práce.

Výhodou a lákadlem pro klienty může být nadstandardní materiální vybavení obou středisek. Preventivní programy probíhají v nových, moderních a technicky dobře vybavených prostorách. Nabízí vyžití nejen po stránce sportovní, ale i hudební, kulturní, vzdělávací a náboženské. Nutno podotknout, že podmínkou účasti na aktivitách není náboženské vyznání. Všechny tyto nabídky jsou pro mladé lidi atraktivní a zároveň i užitečné, neboť mladí lidé netráví svůj volný čas bezcílně a snadněji pak odolávají vlivu sociálně patologických jevů.

Zajímavý poznatek jsem odhalila u všech tázaných, protože vždy na začátku rozhovoru se jejich pozornost obrátila na diktafon. Nahrávání rozhovoru pro ně mohlo být i přes předchozí souhlas překážkou, a proto respondenti neodpovídali tak otevřeně. Moji domněnku potvrzuje i fakt, že po ukončení nahrávání se všichni rozhovořili bez zábran. Vliv na množství získaných informací mělo i to, zda mě dotazovaní znali. Pokud ano, odpovídali otevřeněji a poskytli mi i více informací.

Když se vrátím k položeným otázkám, tak první, která se týkala příchodu respondentů na SaSM nebo do DBZ jim nezpůsobovala žádné psychické problémy. Naopak další otázka - co v té době prožívali doma, ve škole nebo s kamarády, patřila mezi nejproblematičtější. Obecně se dá konstatovat, že u všech zkoumaných osob se objevil problém mluvit o své rodině. K tomuto tématu jsem vždy musela rozhovor přivést já. I poté byl většinou problém se něco konkrétního dozvědět. Je zřejmé, že některé zkoumané osoby si zažily trauma v rodině. O svých nových kamarádech naopak mluvili otevřeněji.

Výsledky výzkumného šetření mohou posloužit pracovníkům SaSM a DBZ

k otevření diskuse týkající se problematiky vlivu salesiánského výchovného stylu na mládež. Námětem diskuse však mohou být i další zjištění týkající se odlišných přístupů a představ o realizaci salesiánského výchovného stylu jednotlivými zaměstnanci, neboť jistá důslednost a shodný výklad základních principů práce s dětmi jsou jistě velmi důležité, ne vždy však v praxi pozorovatelné. Příkladem může být hned klíčová zásada přístupu Dona Boska, kterou je vytváření rodinné atmosféry. Pojem zdánlivě jednoznačný, který je však v praxi možno realizovat různými způsoby. Dobrou zkušeností by mohlo být pozorování aktivit středisek zaměstnanci, jejichž náplní práce není přímo daná aktivita. Například může být cenné, když se pracovník klubu jde podívat na dění v zájmovém kroužku a naopak. Mohlo by to napomoci k diskuzi mezi zaměstnanci a třeba i k jejich většímu vzájemnému porozumění.

ZÁVĚR

V teoretické části práce se věnuji adolescentům, sociálně patologickým jevům a jejich prevenci. Dále popisuji provozování volnočasových aktivit pro mladé lidi a Salesiánské středisko mládeže v Plzni a Don Bosco Zentrum v Regensburgu. V práci jsem měla za cíl zjistit, zda nízkoprahové kluby (SaSM) a otevřené kluby (DBZ) jsou primárně zaměřeny na prevenci sociálně patologických jevů a umožňují mládeži smysluplné trávení volného času.

Skrze triangulaci metod získávání dat (rozhovory, pozorování a dokumentace), jsem si mohla ověřit, jakým způsobem kluby v obou střediscích fungují. Bylo patrné, že navštěvování klubů klientům opravdu pomáhá smysluplně trávit volný čas, což podle jejich odpovědí vede ke zvýšení sebevědomí, lepší orientaci v záležitostech týkajících se hledání zaměstnání a k pozitivnějšímu přístupu k životu. Neméně důležité pro ně bylo vytvoření nových vztahů s vrstevníky. Zjistila jsem, že SDB jsou opravdu zapálení pro svoji práci. Hodně svého času tráví s klienty a to aktivně. Hledají různé možnosti jak navázat kontakt s klienty a zjistit informace, které by pomohly v práci s nimi.

Položila jsem si i několik otázek týkajících se dění v klubu a i díky nim jsem zjistila, že střediska jsou skutečně zaměřeny na prevenci sociálně patologických jevů a umožňují mládeži smysluplné trávení volného času.

Celý tento výzkum byl pro mě velmi přínosný. Uvědomila jsem si, že střediska tohoto typu jsou důležitá při práci s mládeží, protože dokáží nabídnout mládeži nenásilnou formou to, co potřebuje a čeho se jí často nedostává. Nemohou samozřejmě zcela suplovat rodinu, ale určité zázemí, bezpečí a oporu nabízejí a to je pro mládež asi to nejdůležitější.

Nesmírně si vážím působení salesiánů na celém světě, protože rizikové mládeži přinášejí to, co opravdu potřebuje.

RESUMÉ

Zpracování daného tématu bylo pro mne přínosem v tom, že jsem si udělala ucelenou představu o náročné činnosti SDB při práci s mládeží. V práci jsem se snažila věrohodně ukázat na velice záslužnou činnost, kterou SaSM a DBZ zajišťuje s ohledem na skutečnost, že výrazným znakem současné společnosti je výskyt a šíření sociálně patologických jevů.

Nepřátelství, rasismus, agresivita, toxikomanie a kriminalita se stávají jakoby běžnou součástí života. Jejich působení zasahuje do života jednotlivců, rodin a vlastně do života celé společnosti. Největší nebezpečí představují zejména pro mládež, která je méně odolná vůči nejrůznějším nežádoucím vlivům a která je více náchylná hledat řešení svých problémů nepřiměřenými a často nevhodnými způsoby. Přitom právě mladí lidé jsou základem zdravého rozvoje našeho národa. Kvalitativním výzkumem jsem si skutečně ověřila, že SDB v mladých lidech, kteří SaSM a DBZ navštěvují, vyvolávají opravdu pocity přátelství, rodinné atmosféry a místa, kde se necítí osamoceni. SaSM v Plzni a DBZ v Regensburgu tedy fungují doopravdy jako střediska pomoci mladým lidem nejen v krizových situacích, a proto si myslím, že by bylo správné, aby takto pracovala i ostatní podobně zaměřená zařízení.

SUMMARY

Working on this topic was very beneficial for me, because I have made the complete idea how difficult the work of SDB with young people is. In my work I have tried to point out the deserving activity which SaSM and DBZ ensure regarding the fact that quite strong sign of contemporary society is presence of uncontrolled propagation social pathological phenomena.

Enmity, racism, aggression, drug addiction and criminality are becoming more common routine in our day lives. Their action comes in lives of individualities, families and in fact the whole society. The biggest danger presents especially for youth, who is less resistant against different bad influences and who is more inclinable to find out the solutions of their problems mostly in unsuitable ways. That is precisely the young people who are the basic for healthy expansion of our nation. I have really approved through the quality research that Salesians evoke in young people attending the SaSM and DBZ feelings like friendship, home atmosphere and place where they are not lonely. SaSM in Plzeň and DBZ in Regensburg are working like centers of help for young people not only in crisis situations. That's the reason why I think that this is the way how other similar centers in Czech should work as well.

SLOVNÍČEK POJMŮ

agrese - útočnost projevující se jednáním, které poškozuje věci nebo osoby

antisociální chování - závažné protispolečenské jednání zahrnující veškerou trestnou činnost-krádeže, loupeže, vandalství, sexuální delikty, zabití, vraždy

asociální chování - chování jedince nebo skupiny namířené proti hodnotám uznávaným jinými lidmi, kteří jsou obvykle ve společnosti ve většině

behaviorální jev - vycházející z vnějšího chování a zdůrazňující pojmový rámec – podnět – reakce

delikvence – všechny typy jednání, jež porušují sociální normy chráněné právními předpisy včetně přestupků

diecéze - (z lat. dioecesis) je správní jednotka **církví** s episkopální strukturou, v jejímž čele obvykle stojí **biskup**. Vymezuje se většinou územně, v některých výjimečných případech ale je možné i vymezení institucionální či funkční.

diskriminace - poškozování práv určité kategorie osob pro třídní nebo společenské postavení, národnost, rasu, náboženství, pohlaví, politické názory apod.

disociální chování - porucha osobnosti znesnadňující člověku konformitu se společenskými normami, což je doprovázeno nezdrženlivostí, vyšší potřebou vzrušení a nových podnětů, preferencí snadno dosažitelného uspokojení potřeb

droga – omamující prostředek, dráždivý přípravek

dysfunkční rodina – porušená rodina

etopedie – je speciální pedagogická disciplína, která se zabývá rozvojem, výchovou a vzděláváním dětí, mládeže a dospělých, kteří mají poruchu chování

farnost – v rámci místní církve natrvalo zřízené společenství věřících, svěřené pod vedením diecézního biskupa do duchovní péče faráře, jako jejímu vlastnímu pastýři

fyzilogický jev - týkající se zdravého organismu

gang – skupina osob páchající organizovanou, zločineckou činností

intervence - (z lat. intervenire, zasahovat, vstupovat do něčeho) - představuje vnější zásah do nějakého procesu za účelem jej ovlivnit, změnit

kognitivní jev - mající význam pro poznávání světa i sebe sama

kongregace - z lat. congregacio - shromáždění, společenství více osob, které se společně sejdou. V katolické církvi kongregace řeholní vznikaly většinou v novověku, jejich členové většinou nenosí řeholní šat, ale oblékají se civilně

kontaktní práce - vytvoření základního pracovního rámce potřebného pro realizaci konkrétní služby. Jedná se o specifický druh kontaktu s klientem, který má za cíl vytvořit dostatečnou vzájemnou důvěru a podmínky, potřebné pro rozvíjení kontaktu a poskytování dalších služeb.

komunita - (z lat. cum – spolu, mezi sebou a munere – darovat) je společenství lidí žijících či kooperujících v jedné instituci nebo v jedné lokalitě

laik – někdo, kdo nepřísluší k nositelům výsostné pravomoci nebo plných svátostných pravomocí v církvi

noviciát - období, po které novic nebo novicka čekají na vstup do katolického řeholního společenství

oratoř – charakteristický název pro aktivity ve volném čase používaný v salesiánském prostředí

pastorace – církevní správa

patologický jev – chorobný jev

perzekuce - je systematické pronásledování nebo hrubé zacházení s jednotlivcem nebo skupinou osob

predelikventní chování - chování, z něhož se z vyšší pravděpodobnosti než z jiných typů chování může vyvinout trestná činnost, jsou to např. útoky z domova, záškoláctví, agresivní napodobování společnosti

prevence – předcházení nežádoucím jevům

provincie – (z lat. provincia = zóna vlivu) je územní správní celek. Provincie byly původně správní celky římské církve, dnes jsou ustaveny v římskokatolické církvi.

řeholní řády – řeholní život se vyznačuje zasvěcením se člověka Bohu

socializace – postupné začleňování jedince do společnosti prostřednictvím nápodoby a identifikace, zprvu v rodině, dále v malých společenských skupinách, až po zapojení do nejširších, celospolečenských vztahů

syndrom – seskupení příznaků charakterizující určitou chorobnou jednotku

teenager – osoba ve věku 13 – 19 let

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

BRESTIČOVÁ, Zuzana, 2011. *Úloha otevřeného klubu v trávení volného času mládeže*. Brno: Masarykova univerzita. Diplomová práce.

BOSCO, Johannes, 2001. *Erinnerungen an das Oratorium des Hl. Franz von Sales von 1815 bis 1855*. Vyd.1. München: Don Bosco. ISBN 37-698-1250-6.

BOSCO, Teresio, 2004. *Don Bosco*. Praha: Portál. 436 s. ISBN 80-717-8967-4.

ČÁP, Jan a Jiří MAREŠ, 2001. *Psychologie pro učitele*. Vyd.1. Praha: Portál. 655 s. ISBN 80-7178-463-X.

Čas volnosti - čas výchovy: pedagogické úvahy o volném čase. Vyd.1. Editor Michal Kaplánek. Praha: Portál. 175 s. ISBN 978-80-262-0450-3.

DEINET, Ulrich a Benedikt STURZENHECKER, 2005. *Handbuch offene Kinder- und Jugendarbeit*. Vyd. 3. Wiesbaden: VS. ISBN 38-100-4077-0.

DISMAN, Miroslav, 2011. *Jak se vyrábí sociologická znalost: příručka pro uživatele*. Vyd.4. Praha: Karolinum. 372 s. ISBN 978-80-246-1966-8.

FISCHER, Slavomil a Jiří ŠKODA, 2009. *Sociální patologie: analýza příčin a možnosti ovlivňování závažných sociálně patologických jevů*. Vyd. 1. Praha: Grada. 218 s. ISBN 978-802-4727-813.

GESING, Reinhard, 2013. *Vernunft, Religion und Liebenswürdigkeit: Don Boscos Pädagogik der Vorsorge damals und heute*. Vyd.1. München: Don Bosco Medien. ISBN 978-376-9819-960.

HÁJEK, Bedřich, 2004. *Děti, vedoucí, volný čas*. Praha: IDM MŠMT. 120 s. ISBN 80-867-8406-1.

HENDL, Jan, 2008. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Vyd.2. Praha: Portál. 407 s. ISBN 978-80-7367-485-4.

HODAŇ, Bohuslav a Tomáš DOHNAL, 2005. *Rekreologie*. Vyd.1. Olomouc: Hanex. 202 s. ISBN 80-857-8348-7.

HOFBAUER, Břetislav, 2004. *Děti, mládež a volný čas*. Vyd.1. Praha: Portál. 176 s. ISBN 80-717-8927-5.

KAPLÁNEK, Michal a Maria WIDL, 2006. *Jugend - Kirche - Atheismus: Brückenschläge zwischen Ostdeutschland und Tschechien = Mládež - církev - ateismus: Východní Německo a Česko - Mosty mezi lidmi - mosty mezi církvemi*. Vyd.1. Erfurt/České Budějovice. 187 s. ISBN 80-704-0904-5.

KAPLÁNEK, Michal, 2012. *Výchova v salesiánském duchu*. Vyd.1. Praha: Portál. 117 s. ISBN 978-80-262-0126-7.

KLAWE, Willy, 2000. *Arbeit mit Jugendlichen: Einführung in Bedingungen, Ziele, Methoden und Sozialformen der Jugendarbeit*. Vyd.5. München: Juventa-Verl. ISBN 37-799-0752-6.

KLIMEŠ, Lumír, 1998. *Slovník cizích slov*. 6. přeprac. a dopl. vyd. Praha: SPN. 862 s. ISBN 80-042-6710-6.

KLÍMA, Petr. 2003 *Sborník sylabů, pracovních listů a textů vzdělávacího programu Gabriel*. Praha: Éthum.

KOMÁREK, Jan, 2001. *Statut Salesiánského střediska mládeže - domu dětí a mládeže Plzeň*. Praha: Salesiánská provincie Praha.

Kontaktní práce: antologie textů České asociace streetwork. Vyd.2. Editor Petr Klíma. Praha: Česká asociace streetwork, 2009, 359 s. ISBN 978-80-254-4001-8.

- KRATOCHVÍLOVÁ, Emília, 2004. *Pedagogika voľného času: výchova v čase mimo vyučovania v pedagogickej teórii a v praxi*. Vyd.1. Bratislava: Univerzita Komenského. 307 s. ISBN 80-223-1930-9.
- KRYSTOŇ, Miroslav, 2003. *Edukácia detí a mládeže vo voľnom čase*. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela. ISBN 80-8055-804-3.
- KŘÍŽKOVÁ, Marie Rút, 1996. *Kniha víry, naděje a lásky: 70 let působení salesiánů v Čechách a na Moravě*. Vyd.1. Praha: Portál. 248 s. ISBN 80-717-8122-3.
- KUBÍK, Ferdinand a Jozef KUTARŇA, 2013. *Aktualizácia preventívneho systému v dnešných časoch*. Bratislava: Saleziáni Don Bosca - Slovenská provincia. ISBN 978-80-8132-095-8.
- LOHBUSCH, Ferdinand, 1988. *Die Idee lebt*. Wien: Provinzialat der salesianer Don Boscos.
- MACEK, Petr, 1999. *Adolescence: Psychologické a sociální charakteristiky dospívajících*. Vyd.1. Praha: Portál. 207 s. ISBN 80-717-8348-X.
- MARTINEK, Michael, 2010. *Praktická teologie pro sociální pracovníky*. Vyd.2. Praha: Jabok. 175 s. ISBN 978-809-0413-764.
- MARTÍNEK, Zdeněk, 2009. *Agresivita a kriminalita školní mládeže: druhy agresí, přístupy k agresivnímu chování, poruchy chování, šikana*. Vyd.1. Praha: Grada. 152 s. ISBN 978-802-4723-105.
- MATOUŠEK, Oldřich, 2003. *Slovník sociální práce*. Vyd.1. Praha: Portál. 287 s. ISBN 80-717-8549-0.
- MATOUŠEK, Oldřich a Andrea KROFTOVÁ, 2003. *Mládež a delikvence*. Vyd.2., aktualiz. Praha: Portál. 340 s. ISBN 80-717-8771-X.

MIOVSKÝ, Michal, 2006. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Vyd.1. Praha: Grada. 332 s. ISBN 80-247-1362-4.

NAKONEČNÝ, Milan, 1997. *Encyklopedie obecné psychologie*. 2., rozšířené vyd., v Akademii Vyd.1. Praha: Academia. 437 p. ISBN 80-200-0625-7.

NEŠPOR, Karel, 2011. *Návykové chování a závislost: současné poznatky a perspektivy léčby*. Vyd.4., aktualiz. Praha: Portál. ISBN 80-736-7908-6.

NĚMEC, Jiří, 2002. *Kapitoly ze sociální pedagogiky a pedagogiky volného času pro doplňující pedagogické studium*. Brno: Paido. 119 s. ISBN 80-731-5012-3.

NIKL, Jaroslav, 2000. *Sociálně patologické jevy u dětí a mládeže se zaměřením na jejich prevenci*. Praha: PA ČR. ISBN 8072510339.

OPASCHOWSKI, Horst W., 1996. *Pädagogik der freien Lebenszeit*. Vyd. 3., völlig neu bearb. Opladen: Leske Budrich. ISBN 38-100-1563-6.

PÁVKOVÁ, Jiřina, 2001. *Pedagogika volného času: teorie, praxe a perspektivy mimoškolní výchovy a zařízení volného času*. Vyd.2. Praha: Portál. 229 s. ISBN 80-717-8569-5.

PÁVKOVÁ, Jiřina, 2002. *Pedagogika volného času*. Vyd. 3. Praha: Portál. 231 s. ISBN 80-717-8711-6.

RAHNER, Karl a Herbert VORGRIMLER, 1996. *Teologický slovník*. Praha: Zvon, české katolické nakladatelství. 439 s. ISBN 80-711-3212-8.

SCHEPENS, Jacques, 2001. *Ursprung und Entwicklung des Präventivsystems*. Wien: Don Bosco-Haus.

SMĚKAL, Vladimír a Lenka Lacinová, 2004. *Dítě na prahu dospívání*. Brno: Barrister. ISBN 80-865-9884-5.

SMÉKAL, Vladimír a Petr MACEK, 2002. *Utváření a vývoj osobnosti: psychologické, sociální a pedagogické aspekty*. Vyd.1. Brno: Barrister. 264 s. ISBN 80-859-4783-8.

ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĎOVÁ, 2007. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Vyd. 1. Praha: Portál. 377 s. ISBN 978-80-7367-313-0.

VÁGNEROVÁ, Marie, 2000. *Vývojová psychologie. Dětství, dospělost, stáří*. Vyd.1. Praha: Portál. 522 s. ISBN 80-717-8308-0.

VÁGNEROVÁ, Marie, 2012. *Vývojová psychologie: Dětství a dospívání*. Vyd.2., rozš. a přeprac. Praha: Karolinum. 531 s. ISBN 978-802-4621-531.

VÁŇOVÁ, Jana a Michal KAPLÁNEK, 2002. *Práce v salesiánském duchu: Příručka pro spolupracovníky v salesiánských dílech v ČR*. Praha: Salesiánská provincie Praha

SEZNAM DALŠÍCH POUŽITÝCH MATERIÁLŮ

Interní a propagační materiály Salesiánského střediska mládeže v Plzni.

JEŽEK, Stanislav, 2006. *Základní pojmy z metodologie a psychologie*. Brno: Masarykova univerzita.

DBZ, 2010. *Konzeption Jugendtreff Don Bosco*, Regensburg.

Mezinárodní zpráva z Evropské školní studie o alkoholu a jiných drogách (ESPAD) 2011.2012

MPSV, 2004. *Národní zpráva o rodině*. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí.

MŠMT, 2002. *Volný čas a prevence u dětí a mládeže*. Praha.

MŠMT, 2009. *Strategie prevence rizikových projevů chování u dětí a mládeže v působnosti resortu školství, mládeže a tělovýchovy na období 2009 - 2012*.

MŠMT, 2013. *Národní strategie primární prevence rizikového chování dětí a mládeže 2013-2018*. Praha.

NIDM, MŠMT, 2011. *Hodnotové orientace dětí ve věku 6-15 let. Závěrečná zpráva z výzkumu*.

Salesiánská výchova do kapsy. Praha: SADBA. 2012.

Saleziánska pastorácia mládeže. Vyd.1. Bratislava: Don Bosco, 1999.

SaSM, 2013. *Metodika k poskytování sociální služby - Nizkoprahové zařízení pro děti a mládež - klub Vzducholod'*, Plzeň.

SaSM, 2014. *Vnitřní řád Střediska*. Plzeň.

STATUTÁRNÍ MĚSTO PLZEŇ. 2013. *Plán prevence kriminality města Plzně 2012-2013.*

Výroční zprávy 2009-2012. Plzeň: Salesiánské středisko mládeže, 2009-2012.

Výroční zprávy 2009-2012. Regensburg: Don Bosco Zentrum, 2009-2012.

ZÁKON č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, v platném znění.

ZEMAN, Eduard, 2000. *Metodický pokyn ministra školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci sociálně patologických jevů u dětí a mládeže.* Praha.

SEZNAM INTERNETOVÝCH ZDROJŮ

MASOPUSTOVÁ, Věra. *Mezi 18 a 22 lety kouří polovina mladých lidí, prokázal výzkum* [online]. 2013 [cit.2014-01-03].

Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/zpravy/politika/_zprava/mezi-18-a-22-lety-kouri-polovina-mladych-lidi-prokazal-vyzkum--1167923

Obecné informace o Republikovém výboru pro prevenci kriminality [online]. 2013 [cit. 2014-02-04].

Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/republikovy-vybor-pro-prevenci-kriminality-37669.aspx>

Salesianer don Boscos. Wir über uns. [online]. [cit.2014-01-04].

Dostupné z: <http://www.donbosco.de/Wir-ueber-uns>

Úmluva o právech dítěte [online].New York, 1989 [cit.2014-01-04].

Dostupné z: <http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/umluva-o-pravech-ditete.pdf>

WOLFF, Norbert. *Salesianer Don Boscos: Historisches Lexikon Bayerns* [online]. 2008 [cit. 2014-01-02].

Dostupné z: http://www.historisches-lexikon-bayerns.de/artikel/artikel_44802

Záškoláctví [online]. 2011 [cit.2014-01-08].

Dostupné z: <http://www.icm.cz/zaskolactvi>

SEZNAM GRAFŮ, TABULEK A OBRÁZKŮ

Seznam grafů

Graf 1 - Schéma četnosti výskytu rizikových typů chování (v roce 2012) ve školském prostředí (str.: 26)

Graf 2 - Návštěvnost klubů Vzducholod' a Jugendtreff (str.: 78)

Seznam tabulek

Tabulka 1 - Programy SaSM a DBZ z rozhovorů (str.: 82)

Tabulka 2 - Programy SaSM a DBZ z pozorování (str.: 85)

Tabulka 3 - Programy SaSM a DBZ z analýzy dokumentace (str.: 88)

Seznam obrázků

Obrázek 1 - Mapa salesiánských zařízení v Německu (str.: 37)

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha 1 – Rozhovory 1 – 7 (str.: 107)

Příloha 2 - Záznamový arch z pozorování v SaSM (str.: 118)

Příloha 3 - Záznamový arch z pozorování v DBZ (str.: 120)

Příloha 4

a) Fotografie SaSM (interní zdroj SaSM) (str.: 121)

b) Fotografie z hřiště SaSM (interní zdroj SaSM) (str.: 121)

c) Fotografie SaSM v klubu Vzducholod' – kontaktní místnost (interní zdroj SaSM) (str.: 122)

d) Fotografie z programu Vzducholod' v SaSM (interní zdroj SaSM) (str.: 122)

e) Fotografie Don Bosco Zentra v Regensburgu (interní zdroj DBZ) (str.: 123)

f) Fotografie z hřiště DBZ (interní zdroj DBZ) (str.: 123)

g) Fotografie z Jugendtreffu v Regensburgu (interní zdroj DBZ) (str.: 124)

h) Fotografie z Jugendtreffu v Regensburgu – hudební vystoupení (interní zdroj DBZ) (str.: 124)

Příloha 5

a) Plán akcí klubu Vzducholod' na únor (plakát - interní zdroj SaSM) (str.:125)

b) Placená brigáda (plakát - interní zdroj SaSM) (str.:125)

Příloha 6 – InCome dotazník (interní zdroj SaSM) (str.:126)

Příloha 7 - Individuální plán (interní zdroj SaSM) (str.:130)

Příloha 1

1. Rozhovor

(Pavel, 21 let, pracující)

Já: „Vítám tě a jsem ráda, že jsi ochoten poskytnout mi tento rozhovor. Prvně bych tě ráda poprosila o souhlas s tímto rozhovorem. Jestli tedy můžeš říct, zda s tímto rozhovorem souhlasíš?“

Pavel: „Ano, souhlasím.“

Já: „Tak já se tě teď začnu ptát a ty mi prosím odpovídej.“

Pavel: „Ano.“

Já: „Kdy jsi začal chodit na Salesiánské středisko mládeže a proč a v jakém roce, pokud si to pamatuješ.“

Pavel: „No, mně bylo nákejš... dvanáct let...“

Já: „Hm, tak to je už docela dávno...A co tě sem jako přivedlo?“

Pavel: „No, mě sem vzal kamarád, podívat se jaké to tady je, začal jsem pak chodit na nějaké kroužky, různé aktivity, jezdil sem na tábory, začalo mě to tu bavit, no, baví mě to tu do teď, akorát teď nemám tolik času sem chodit.“

Já: „Hm. A teďka ještě co jsi vlastně v té době, než jsi začal chodit do Střediska, prožíval ve škole nebo doma, s kamarádama nebo tak.“

Pavel: „Jo, takže ve škole..., no, nebylo to žádná sláva,...moc jsem tam nechodil. No, hodně mi pomohla Lída s tou školou.“

Já: „Takže tam bylo i nějaké doučování?“

Pavel: „No,... mělo být, měl jsem to psaný i v IP, ale já jsem pak vlastně nastupoval do práce, no, a Lída, zatím domlouvala, ale pak to padlo, protože jsem šel do práce.“

Já: „No a doma to v té době bylo jaký?“

Pavel: „No, děš, mamka měla přítele, takovýho magora,...dokonce jsme s bráchou na něj podali trestní oznámení, fakt blázen...“

Já: „A co dělal?“

Pavel: „No, řval na mamku a byl na ni hnusnej...“

Já: „Tak to je tedy něco.“

Pavel: „No, naštěstí s ním teď už není. A já doma taky nebydlím, bydlím u své přítelkyně, ...ta je bezvadná.“

Já: „Tak to je dobře, že máš svoji přítelkyni.“

Pavel: „Jo, to teda jo.“

Já: „A kamarády jsi měl, než jsi začal do střediska chodit?“

Pavel: „Jo, pár jsem jich měl, tady jsem si také nějaký našel, ale teď už tady nejsou.“

Já: „A v jaké situaci jsi teď? Když chodíš na středisko, jestli se tvoje situace nějak změnila?“

Pavel: „No, určitě, pomohli mi tady s tou situací mamky, taky se školou a najít mi zaměstnání, fakt super, nevím, kde bych bez střediska byl, ...“

Já: „Dobře a teď poslední otázka: Řekni mi tvůj názor na středisko, jestli ti pomáhá, že sem chodíš. Nebo něco, co chceš říct o středisku.“

Pavel: „Super, jsem rád, že jsem sem mohl chodit, a doufám, že zase budu.“

Já: „A co salesiáni, pracovníci?“

Pavel: „No, dost lidí už tady není, ty které jsem znal, ale všichni mi dost pomáhali najít si tu práci, Lída, Tomáš, Renča, Jirka, no, ...“

Pavel: „SDB jsou přátelší lidi, i když trochu bych řekl vlezlí. Do některých věcí by se nemuseli cpát. *Smích* Jo, nemuseli cpát, ale na druhou stranu zase. Třeba s tím...s Tomášem jsem si párkrát popovídal, což mě taky trochu pomohlo, že sem si trochu ulevil na dušičce.“

Já: „Hm.“

Pavel: „Jo, jako popovídali jsme si. On mi řekl pár věcí, co mě zajímalo o víře, jako...Protože já to беру jen ze svého pohledu, jo. Nebylo to ve stylu, že by se mě k něčemu přesvědčoval, jo, ale spíš jsem se ptal já. Jako o čem to je, a proč a takhle, prostě ze zvědavosti.“

Já: „Dobře, a co tě tady bavilo?“

Pavel: „No, mě tu bavilo víceméně všechno, no, když jsem přišel ze školy, tak jsem se sem šel odreagovat, uvolnit se, mohl jsem se více zamýšlet a byl jsem jako v jiném světě, prostě, ...“

Já: „A teď jsi se sem přišel jen podívat, nebo sem zase budeš chodit?“

Pavel: „No, přišel jsme se podívat, no a když budu mít čas, tak bych sem přišel, ne nějak pravidelně, ale tak dvakrát do týdne bych sem přijít mohl, to by asi šlo.“

Já: „A přišel jsi s kamarádama?“

Pavel: „Ne, s přítelkyní.“

Já: „Tak to jo. Tak to je asi vše, měj se hezky a děkuji za rozhovor.“

Pavel: „Jo, není zač.“

2. Rozhovor

(Václav, 17 let, nezaměstnaný)

Já: „Vítám tě a jsem ráda, že jsi ochoten poskytnout mi tento rozhovor. Prvně bych tě ráda poprosila o souhlas s tímto rozhovorem. Jestli tedy můžeš říct, zda s tímto rozhovorem souhlasíš?“

Václav: „Jo, souhlasím.“

Já: „Tak já se tě teď začnu ptát a ty mi prosím odpovídej.“

Václav: „Ano.“

Já: „Jestli si pamatuješ, v jakém roce jsi začal chodit na středisko a proč.“

Václav: „No, rok, ..., no, v prosinci....“

Já: „Loni v prosinci?“

Václav: „Jo.“

Já: „A proč jsi sem začal chodit?“

Václav: „...No, šel jsem tady okolo a chtěl jsem se podívat, co se tady děje.“

Já: „Takže ti nikdo o středisku neříkal, přišel jsi sem sám...“

Václav: „No, nikdo mi nic neříkal.“

Já: „Jo, a co jsi v té době, než jsi začal chodit do střediska, prožíval ve škole, doma nebo v partě s kamarády?“

Václav: „No, jiný to bylo.“

Já: „A v čem třeba?“

Václav: „No, doma, někdy je to dobrý a někdy ne.“

Já: „A bydlíš ještě u rodičů?“

Václav: „Jo, jo.“

Já: „A sourozence máš?“

Václav: „Jo, sedm.“

Já: „A to všichni ještě bydlí u rodičů?“

Václav: „No, já mám nějaké sourozence na Slovensku, ty vlastní a tady mám ty nevlastní.“

Já: „ Takže tady bydlíš u mamky?“

Václav: „Ne, u macechy, s tátou jo, ale u macechy...“

Já: „ Takže ne u mamky?“

Václav: „ Ne, ...u macechy.“

Já: „ A jaká je?“

Václav: „ No, někdy má své náladičky.“

Já: „ A co to znamená náladičky?“

Václav: „No,...když má na někoho vztek tak na nás křičí,... No, někdy zase nemluví,..“

Já: „Aha,.. tak to tedy nemáš vůbec lehký.“

Václav: „No, to ne.“

Já: „Předtím jsi kamarády neměl? Než jsi začal středisko navštěvovat?“

Václav: „ No, moc neměl, teď jsem tady našel, novou partu.“

Já: „ A v jaké situaci jsi teď? Když chodíš na středisko, jestli se tvoje situace nějak změnila?“

Václav: „No, změnilo, no....středisko mě změnilo.“

Já: „ A jak?“

Václav: „No, mám teď víc kamarádů ...a také mě aspoň někdo vyslechne,...“

Já: „Dobře a teď sem chodíš s kamarády?“

Václav: „ Jo,to jo, někdy jdu s partou sem, někdy jdou oni dřív a já za nima.“

Já: „Tak jsi spokojený, že jsi toto místo našel?“

Václav: „Jo. Těžko říct, kam bych chodil místo toho, kdybych nechodil sem.“

.....*Pauza*

Já: „Jo. A ještě poslední. Řekni mi tvůj názor na středisko, jestli ti pomáhá, že sem chodíš. Nebo něco, co chceš říct o středisku.“

Václav: „No, já nevím. Dobrý.....pomáhají mi tady najít práci.“

Já: „Aha, a to máš třeba někde uvedeno?“

Václav: „Jo, v individuálním plánu.“

Já: „A lidi jsou tady příjemní?“

Václav: „Jo, super.“

Já: „A salesiáni.“

Václav: „V pohodě.“

Já: „Znáš je?“

Václav: „Jo.“

Já: „A co tě tady nejvíc baví?“

Václav: „Kulečnick.“

Já: „Dobrý, tak to je celý, děkuji ti za rozhovor.“

Václav: „Není zač.“

3. Rozhovor

(Michal, 17 let, nezaměstnaný)

Já: „Tak já tě tady vítám a děkuji ti, že jsi ochoten poskytnout mi tento rozhovor. Prvně bych tě ráda poprosila o souhlas s tímto rozhovorem. Jestli tedy můžeš říct, zda s tímto rozhovorem souhlasíš?“

Michal: „Ano, souhlasím.“

Já: „Tak já se tě teď začnu ptát a ty mi prosím odpovídej.“

Michal: „Ano.“

Já: „Takže se tě chci zeptat, jestli si pamatuješ, kdy jsi začal chodit k salesiánům? V jakém roce a proč.“

Michal: „Tak rok, už, ...no před rokem, hm.“

Já: „A proč?“

Michal: „Kamarádi mě sem vytáhli, prej je to tu dobrý, tak jsem to tu chtěl ňák vyzkoušet a začalo mě to tu bavit.“

Já: „Jo, a co jsi v té době, než jsi začal chodit do Střediska, prožíval ve škole, doma v partě s kamarády...?“

Michal: „No, doma to bylo v pohodě, to spíš ve škole, ...“

Já: „A ve škole jako známky, docházka, ...?“

Michal: „No, spíš ty známky, nebyly nic moc, měl jsem pětky.“

Já: „A v partě s kamarády, to bylo vše dobrý?“

Michal: „Jo, to bylo v pohodě.“

Já: „Jo. No a teď se chci zeptat, v jaké situaci jsi teď, když chodíš na středisko? Jestli je to jiný nebo stejný, jaká je například situace ve škole, ty vlastně už asi nejsi ve škole, ...?“

Michal: „No, mě ze školy vyhodili, ..., protože já jsem dojížděl daleko do školy.“

Já: „Jo, takže ve škole už nejsi. Tak teď děláš co?“

Michal: „Teď zatím nic, ještě. Čekám, až mně padne osmnáctka.“

Já: „A pak co?“

Michal: „No, asi do práce chci jít.“

Já: „Dobře a teď nějaký tvůj názor na středisko, jestli ti pomáhá v něčem, že sem chodíš? Nebo něco, co chceš k tomu říct.“

Michal: „Jo, pomáhá, Jirka mě furt nutí, abych šel do školy.“

Já: „Snaží se tě tedy nějak motivovat, abys chodil do školy?“

Michal: „No, jasný. Mám to napsaný i v IP.“

Já: „A proč středisko vlastně navštěvuješ?“

Michal: „No, spíš kvůli zábavě, akcím, poznání nových lidí a takhle...“

Já: „Hm, a co tě tady nejvíc baví?“

Michal: „No, určitě fotbálek a komunita tady s nima, s Renčou, Jirkou, ...“

Já: „A třeba kámoši nebo nějaké jiné známé tady máš?“

Michal: „No, to mám furt stejný, no, všechny tady znám.“

Já: „A třeba salesiány? Ty znáš?“

Michal: „Jo, znám, Jirka, Kuba, ...“

Já: „A líbí se ti tu?“

Michal: „Jo, je to tu super, pěkný prostředí.“

Já: „Tak děkuji.“

4. Rozhovor

(Anna, 22 let, nezaměstnaná)

Já: „Děkuji ti, že jsi ochotna poskytnout mi tento rozhovor. Nejprve bych tě ráda poprosila o souhlas s tímto rozhovorem. Můžeš tedy říct, zda s tímto rozhovorem souhlasíš?“

Anna: „Ano, souhlasím.“

Já: „Já se tě teď začnu ptát a ty mi prosím odpovídej.“

Anna: „Ano.“

Já: „Pamatuješ si, kdy jsi začala chodit k salesiánům? V jakém roce a proč.“

Anna: „No, ... asi tak před rokem. Proč? Kamarádka mě sem přivedla, že mi tady můžou pomoci najít zaměstnání.“

Já: „A našli?“

Anna: „No, našli, ale pak jsem o něj zase přišla a jsem zase bez práce.“

Já: „ Tak to je škoda.“

Anna: „ No, docela jo, ta práce mě bavila, ale nějak jsem tam nemohla vydržet.“

Já: „Jo, a co jsi v té době, než jsi začala chodit do DBZ, prožívala ve škole, doma v partě s kamarády...?“

Anna: „ No,...ve škole jsem už před rokem nebyla, to jsem pracovala, ale vůbec mě to tam nebavilo. Ostatní lidi tam na mě byli i docela zlí. No,...doma jsem byla a i teď jsem jen s mamkou a to je v pohodě. Kamarády jsem hodně získala tady, v Jugendtreffu.“

Já: „Dobře, no a teď se chci zeptat, v jaké situaci jsi teď, když chodíš do DBZ? Jestli je to jiné nebo stejné.“

Anna: „ No,... určitě jiný, měla jsem méně kamarádů a v práci mě to nebavilo, teď sice nemám práci, ale v té předešlé, kterou jsem našla díky salesiánům, mě to bavilo. Akorát propouštěli, tak jsem bohužel dostala výpověď i já. Ale doufám, že zase společně něco najdeme. “

Já: „Dobře a teď se tě zeptám na tvůj názor na Zentrum, jestli ti pomáhá v něčem, že sem chodíš? Nebo něco, co chceš k tomu říct.“

Anna: „Určitě mi pomáhá, jak jsem už říkala, SDB mi pomáhají hledat práci.“

Já: „A kamarády sis našla tady?“

Anna: „Jo, jo, taky mám spoustu kamarádů.“

Já: „A salesiány, nebo pracovníky tady znáš?“

Anna: „Jo, znám, protože s nimi chodím po úřadech při hledání mé práce.“

Já: „A líbí se ti tu? Jsi tady spokojena?“

Anna: „Jo, je to tu paráda.“

Já: „Tak děkuji moc za rozhovor.“

Anna: „ Není za co.“

5. Rozhovor

(Thomas, 15 let, student)

Já: „Jsem ráda, že jsi ochoten poskytnout mi tento rozhovor. Nejprve bych tě ráda poprosila o souhlas s tímto rozhovorem. Jestli tedy můžeš říct, zda s tímto rozhovorem souhlasíš?“

Thomas: „Ano, souhlasím.“

Já: „Tak první otázka, pamatuješ si, v jakém roce jsi začal chodit k salesiánům a proč?“

Thomas: „No,... chodím sem asi 3 roky.“

Já: „A proč jsi sem začal chodit.“

Thomas: „No, začal jsem sem chodit s kamarádem na fotbal, no,... a pak do Jugendtreffu.“

Já: „Dobře a co jsi v té době, než jsi začal chodit do Zentra, prožíval ve škole, doma nebo v partě s kamarády?“

Thomas: „No, ve škole nic moc, asi pře dvěma roky jsem chodil k salesiánům na doučování.“

Já: „Co se v té době dělo doma.“

Thomas: „Doma, dobrý, no,..., jo,... naši se akorát rozváděli,... asi to bylo v té době.“

Já: „A co kamarádi? Měl jsi v té době kamarády?“

Thomas: „Jo, to docela jo, s jedním jsem začal chodit sem na fotbal a tak jsem získal další kamarády.“

Já: „A v jaké situaci jsi teď? Když chodíš k salesiánům, jestli se tvoje situace nějak změnila.“

Thomas: „No, určitě, chodím sem často s kamarády, hlavně na fotbal.“

Já: „Řekni mi tvůj názor na DBZ, jestli ti pomáhá, že sem chodíš. Nebo něco, co chceš říct o Zentru.“

Thomas: „Hm,.....“

Já: „Například lidi, jací tady jsou?“

Thomas: „Jo, lidi super.“

Já: „A salesiáni.“

Thomas: „Taky super.“

Já: „Znáš je?“

Thomas: „Jo.“

Já: „Dobře, tak to je vše, děkuji ti za rozhovor.“

Thomas: „Ok.“

6. Rozhovor

(Peter, 18 let, nezaměstnaný)

Já: „Jsem moc ráda, že jsi ochoten poskytnout mi tento rozhovor. Nejprve bych tě ráda poprosila o souhlas s tímto rozhovorem. Jestli tedy můžeš říci, zda s tímto rozhovorem souhlasíš?“

Peter: „Ano.“

Já: „První otázka je, zda si pamatuješ, v jakém roce jsi začal chodit k salesiánům a proč.“

Peter: „No, ... chodím sem asi 2 roky.“

Já: „Dobře, a proč jsi sem začal chodit?“

Thomas: „No, .. bydlím zde v Jugendwohnen.“

Já: „Aha, a jak dlouho?“

Peter: „No, ty dva roky, ...“

Já: „Jo, promiň, špatně jsem to pochopila.“

Peter: „Jo, ok. Ono je asi těžké mluvit jiným jazykem, ale jde ti to dobře, ...“

Já: „No, díky, těžké to je, ale snad to spolu zvládneme. Tak další otázka...“

Peter: „Jo, jo, jsem zvědavý.“

Já: „To je dobře, tak co jsi v té době, než jsi začal chodit do Zentra, prožíval ve škole, doma nebo v partě s kamarády?“

Peter: „No, ve škole nic moc, moc jsem do školy nechodil.“

Já: „Co se v té době dělo doma.“

Peter: „Doma, to také moc dobré nebylo,bral jsem totiž drogy a naši se doma furt jen hádali,.....Mamka objevila, že má táta nějakou milenkou, no nerad na to vzpomínám,....“

Já: „Dobře, tak se můžu ptát dál?“

Peter: „Jo.“

Já: „A co kamarádi? Měl jsi v té době kamarády.“

Peter: „Jo, to docela jo, chodil jsem s takovou partou, ...docela to s nima šlo, odreagoval jsem se, když jsem byl s nima,....“

Já: „A v jaké situaci jsi teď? Když chodíš k salesiánům, změnila se nějak tvoje situace?“

Peter: „No, určitě, tím, že tady i bydlím, musím se sebou něco dělat,...ted' hledáme zrovna práci, chodím po pohovorech....“

Já: „Tak to je super.“

Peter: „Jojo, je mi ted' lépe.“

Já: „Řekni mi tvůj názor na DBZ, jestli ti pomáhá, že sem chodíš. Nebo něco, co chceš říct o Zentru.“

Peter: „No, jsem rád, že jsem se sem dostal,.... Nejdřív jsem byl naštvanej, že sem musím, ale ted' jsem docela rád,....“ A mamka sem taky chodí a pomohlo jí to,...

Já: „ Tak to je super.“

Peter: „ Jo, snad se brzy vrátím domů,....“

Já: „A kamarády tady máš?“

Peter: „Jo, ty jsou v pohodě, někteří prožili to, co já,takže si rozumíme.“

Já: „A salesiány asi taky znáš?“

Peter: „Jo, ti mi hodně pomáhají.“

Já: „Dobře, tak to je vše, děkuji ti za rozhovor.“

Peter: „ Dobře, byla to pohoda. “

7. Rozhovor

(Tobi, 22 let, pracující)

Já: „Jsem ráda, že jsi ochoten poskytnout mi tento rozhovor. Nejprve bych tě ráda poprosila o souhlas s tímto rozhovorem. Jestli tedy můžeš říct, zda s tímto rozhovorem souhlasíš?“

Tobi: „Ano.“

Já: „Tak první otázka, pamatuješ si, v jakém roce jsi začal chodit k salesiánům a proč?“

Tobi: „No,... asi 3 nebo 4 roky? Ted' přesně nevím, nevodí?“

Já: „ Ne, to nevodí, stačí přibližně.“

Já: „A proč jsi sem začal chodit?“

Tobi: „No, já jsem sem nezačal chodit, ale doporučili mi to, neměl jsem kde bydlet, a tak.....“

Já: „ Dobře a co jsi v té době, než jsi začal chodit do Zentra, prožíval ve škole, doma nebo v partě s kamarády?“

Tobi: „No, všude to bylo na nic, ..ve škole děs,tam jsem moc nechodil, doma taky.“

Já: „A kamarády nebo nějakou partu jsi měl?“

Tobi: „No, měl, poflakoval jsem se s nima všude možně,..i několik dní jsem nebyl doma, stálo to tam za nic,..“

Já: „Aha, tak to jsi to neměl vůbec lehké.“

Tobi: „No, to teda ne.“

Já: „A v jaké situaci jsi teď? Když chodíš k salesiánům, změnila se tvoje situace?“

Tobi: „No, určitě, díky salesiánům mám práci, která docela jde,..“

Já: „Řekni mi tvůj názor na DBZ, jestli ti pomáhá, že sem chodíš. Nebo něco, co chceš říct o Zentru.“

Tobi: „Určitě mi to pomohlo, jinak bych skončil, Bůh ví kde, ale jsem tady a je to fajn.“

Já: „A salesiáni, jací jsou, znáš je?“

Tobi: „Jo, ti jsou v pohodě, i když občas ..., ráno musíme vstát na čas a dělat třeba pro všechny snídani, to mě moc nebaví,..radši bych spal, ..., ale dá se to vydržet.“

Já: „Dobře, tak to je vše, děkuji ti za rozhovor.“

Tobi: „ Jo, ok. “

Příloha 2 Záznamový arch z pozorování v SaSM

Preventivní výchovný styl

Rodinnost – během pozorování jsem se zaměřila na bezpečné prostředí pro klienty klubu a domnívám se, že klienti se zde cítí velice bezpečně, neboť neměli problém vést se zaměstnanci dialog a svěřovat se jim.

Asistence – přítomnost SDB mezi mladými, která probíhá po celou dobu je základem dění v klubu, SDB vedou společný dialog s klienty, naslouchají jim a pokud je potřeba, tak mladé lidi povzbuzují slovem, ale i svojí přítomností.

Láska – ta se projevuje hlavně tím, že pracovníci dobře znají situaci mladých lidí, snaží se v nich rozvíjet dobré vlastnosti a podporovat je v dobrých rozhodnutích, např. snaze studovat nebo si vyhledávat stálé zaměstnání.

Náboženství – k předávání tohoto poselství slouží „slůvka“, která jsou pravidelně zařazována na konec klubu, a návštěvník si sám může zvolit, zda se jich zúčastní.

Laskavost – otevřenost a srdečná atmosféra jsou bezesporu charakteristickým rysem salesiánského prostředí. SDB se účastní života mladých, působí na ně svým příkladem a navazují s nimi osobní vztahy, což bylo patrné už z toho, jakým způsobem mladí lidé do klubu přicházeli, jak se se zaměstnanci hned srdečně vítali a cítili se v bezpečném (skoro domácím prostředí).

Realizace volného času

V rámci volnočasových aktivit mají návštěvníci klubu možnost vybrat si z nejrůznějších nabídek. Mohou využívat volnočasové aktivity – jako je hra kulečnicku, stolního fotbalu nebo doučování. Pokud mají nějaké problémy ve škole, mohou využít poradenství a účastnit se různých workshopů. Tím je naplněn jejich volný čas, kde jsou nabízeny prvky jak uvolnění a zábavy, tak možnosti určitého posunu ve vzdělávání či v zaměstnání. Mladým lidem je nabízena možnost trávení volného času smysluplným způsobem.

Vztahové zázemí

Tato podmínka je zde určitě splněna, neboť při pozorování bylo vidět, jak pro každého návštěvníka je velice důležitý vztah s pracovníkem klubu – když přichází, hned jdou pracovníka pozdravit a jsou i zvyklí na přítomnost SDB, kteří jim nabízejí radu, pomoc a také pozitivní trávení volného času při hrách.

Vrstevnícká skupina

Opět velmi důležitý prvek, mladí potřebují někam patřit a zde jsem měla pocit, že k sobě patří všichni. Není to tak velká skupina mladých lidí, a v tom vidím přínos, neboť mají mezi sebou bližší vztahy. Většinou do klubu každý přijde s někým, málokdo přijde sám, ale baví se všichni společně, ví o sobě a to je pro ně důležité.

Prevence

V rámci prevence byl například v SaSM vytvořen workshop na téma gambling, jak jsem se později dozvěděla, tento workshop zde byl nabídnut záměrně, neboť o některých klientech se ví, že mají sklony k závislosti v této oblasti. Zde je patrné, že SaSM odhaluje poruchy sociálního vývoje v počátečním stádiu a snaží se i zajistit potřebná opatření, aby se zabránilo šíření negativního jevu mezi ostatní jedince.

Příloha 3 Záznamový arch z pozorování v DBZ

Preventivní výchovný styl – středisko na mě působilo dojmem, že všichni klienti se zde chovali jako doma, na nic si nehráli a nepřetvařovali se. Se zaměstnanci se bavili bez problémů. Pracovníci naplňovali tento styl i tím, že si s klienty povídali o práci, o škole, o tom, co se jim daří a co ne.

Náboženství – jako prvek náboženství jsem vnímala okamžik, když do klubu přišel pan ředitel P. Günther Wendel SDB. Bylo krásně vidět, jak se všichni mladí na chvíli zklidnili a vnímali jeho přítomnost.

Laskavost – V DBZ panovala srdečná a příjemná atmosféra. Nikdo neopouštěl klub v nějakém rozčarování nebo nepohodě.

Realizace volného času v rámci volnočasových aktivit mají návštěvníci klubu možnost vybrat si z nejrůznějších nabídek. Mohou využívat volnočasové aktivity – jako je hra kulečnicku nebo stolního fotbalu. Ale také například doučování nebo různé workshopy. Tím je naplněn jejich volný čas, kde jsou nabízeny prvky jak uvolnění a zábavy, tak možnosti určitého posunu ve vzdělávání či v zaměstnání. Mladým lidem je nabízena možnost trávení volného času smysluplným způsobem. Pokud mají nějaké závažnější problémy ve škole, mohou využít i poradenství.

Vztahové zázemí – opět je pro mladé lidi velmi důležité. V DBZ je větší počet návštěvníků, ale i přes to, pracovníci s každým, kdo při mém pozorování klub navštívil, alespoň chvíli mluvili. To mi přišlo velmi důležité. Zdálo se mi, že nejvíce mluvili s těmi, kteří zůstali u baru.

Vrstevnícká skupina – v DBZ jsem pozorovala větší skupinku vrstevníků, bylo vidět, že pro mladé lidi je velmi důležité, aby někam patřili. Nikdo do DBZ nepřišel sám, ale vždy alespoň ve dvojici. Pak společně například hráli fotbal nebo se věnovali i jiným volnočasovým aktivitám. Při těchto aktivitách občas docházelo i k menším hádkám a pak hned bylo patrné, kdo ke které skupince patří. Mládež se také dost bavila o stylech oblékání a o oblečení nově příchozích do klubu.

Prevence nezúčastnila jsem se přímo nějakého programu prevence, ale přečetla jsem si různé letáčky, které zvaly na besedy, přednášky a workshopy na nejrůznější témata například ohledně práce, tvorby životopisu, ale i o užívání drog.

Příloha 4

a) Fotografie Salesiánského střediska mládeže v Plzni

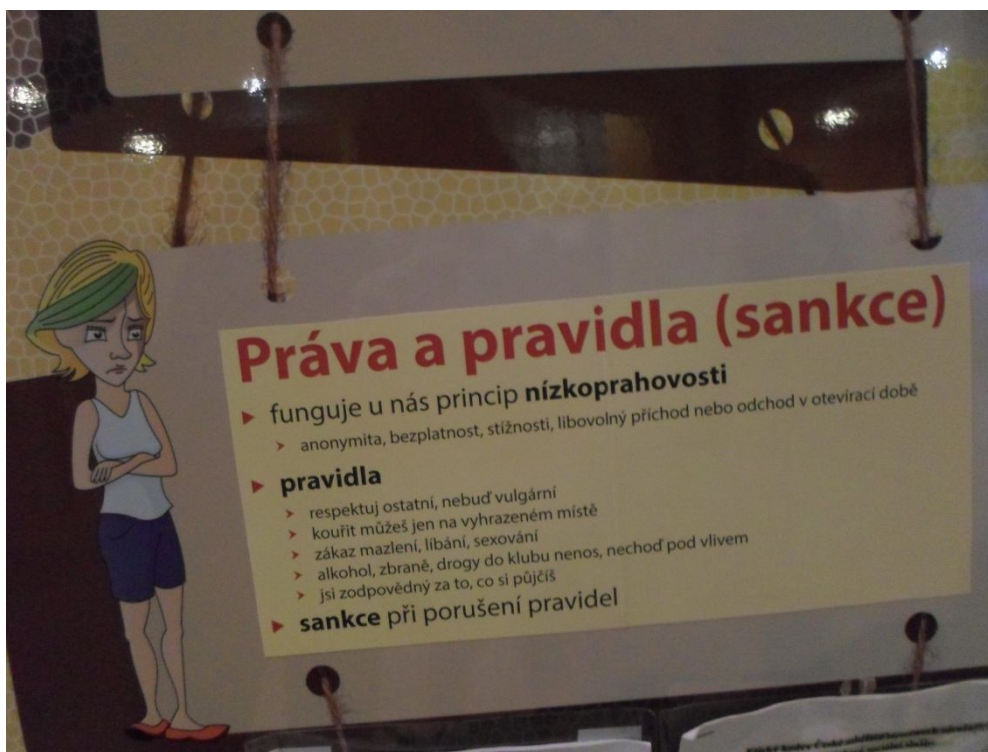
b) Fotografie z hřiště SaSM

c) Fotografie SaSM v klubu Vzducholod' – kontaktní místnost

d) Fotografie z programu Vzducholod' v SaSM

e) Fotografie Don Bosco Zentra v Regensburgu

f) Fotografie z hřiště DBZ

g) Fotografie z Jugendtreffu v Regensburgu

h) Fotografie z Jugendtreffu v Regensburgu – hudební vystoupení

Příloha 5

a) Plán akcí klubu Vzducholod' na únor

Plán akcí Vzducholod'
na únor téma: láska

Láska prochází žaludkem
workshop vaření trochu jinak **Středa 5. 2.**

Středa 12. 2. **Valentýnský klub**
tvoření a další aktivity

Projekt ONE
workshop **Středa 19. 2.**

Pondělí 24. 2. **Filmový klub**
film na téma obětavá láska

SOCIÁLNÍ SLUŽBY MĚSTA PLZEŇ 201x Plzeň KLUB VZDUCHOLOD'

b) Placená brigáda

Zážitkový program
14. – 19. 7. 2013

Letos se místo oblíbené placené brigády můžete těšit na zážitkový program, který bude probíhat mimo Plzeň. Místo a přesnější informace budou včas vyvěšeny.

Kontaktní osoba: **Lída Kučerová**,
kucerova@sdbplzen.cz

Pořádá **Salesiánské středisko mládeže - dům dětí a mládeže Plzeň**, Revoluční 98, 312 00 Plzeň.
Přihlášky a další informace u pracovníků klubu Vzducholod'.

pro mladé od 15 do 26 let
www.sdbplzen.cz

ESF Operační program Lidské zdroje a zaměstnanost PODPORUJEME VAŠI BUDOUCNOST www.esf.cz

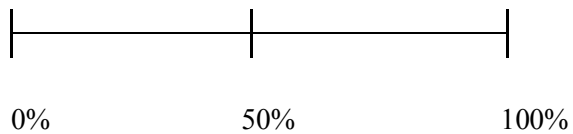
Příloha 6 InCome Dotazník

Jméno/přezdívk:

Věk:

1) Jak často jsi ve škole?

(0% vůbec, 100% pořád)

2) Jak vnímáš svůj vztah s učitelem?

3) Jak jsi spokojený(á) na škole?

(výběr školy, spolužáci, učení)

4) Co kámoši, mladá/mladej, doma, brácha/ségra?

špatný

normál

super

_____	_____	_____
_____	_____	_____
_____	_____	_____
_____	_____	_____
_____	_____	_____

5) Jednal(a) si někdy s úřady?

ANO

NE

6) Máš obavy jednat s úřady?

ANO

NE

Jaký: _____

7) Jak si na tom s prací/brigádou?

8) Máš zkušenosti s:

cigaretami ANO NE

alkoholem ANO NE

nebo jinými drogami ANO NE

Jakými? _____

9) Jak trávíš volný čas?

sportuji

flákání se venku

počítač

závislosti (kouření, popíjení)

jinak _____

10) Chceš se v něčem zlepšit?

11) Vyhovuje Ti provozní doba klubu?

ANO

NE

Pokud ne, jaká otevírací doba by ti vyhovovala:

12) Vyhovuje Ti umístění klubu (městská část, lokalita, dostupnost MHD)

ANO

NE

Pokud ne, jaká lokalita by Ti vyhovovala:

Datum:

Podpis pracovníka:

Záznam rozhovoru k InCome dotazníku

Jméno/přezdívka:

Věk:

Doplňující dotazy k otázce č. 1

Kde trávíš čas místo školy? Nebaví tě to? Proč tam nejsi?

Doplňující dotazy k otázce č. 2

Kde je, myslíš největší problém, v komunikaci?

Doplňující dotazy k otázce č. 3

Vybíral sis školu sám? Proč jsi šel (šla) zrovna na tuto školu? Jaké bylo Tvé očekávání od školy? Rozumíš si se spolužáky? Zvládáš učení nebo je to náročný?

Doplňující dotazy k otázce č. 4

Jaký je tam problém? Proč si ne/rozumíte? Jak často spolu trávíte čas? Jak spolu trávíte čas?

Doplňující dotazy k otázce č. 7

Jak dlouho jsi tam byl(a)? Proč už tam nejsi? Pracuješ, kde?

Doplňují dotazy k ostatním otázkám

Datum:

Záznam provedl(a):

Příloha 7 Individuální plán

Jméno (přezdívk), věk

Popis situace:

Klíčový pracovník:

Cíle spolupráce:

Kroky:

Typ Individuálního plánu:

Revize:

Datum uzavření IP:

Datum ukončení IP:

Zaznamenal/a: